

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRITZ SCHEEL

K A R U P - B E R L I N

over østfronten

Fritz Scheel

KARUP - BERLIN

over østfronten

Om en ung mands oplevelser, før, under og
efter 2. verdenskrig

Udgivet af Kjellerup Kunstforening

1995 og 1996

ISBN 87-98 2853-5-1.

Sats: Fritz Scheel.

Foto: Flyvestation Karups historiske samling.

Frantz Jensens arkiv Esbjerg.

Privatfoto.

Tegninger: Kim Brostrøm.

Kortudsnit: Frantz Jensens arkiv Esbjerg.

Tryk: Amtscenertryk.

1. Oplag: 1000 eksemplarer 1995

2. Oplag: 500 eksemplarer 1996

Udgivet af Kjellerup Kunstforening.

Redaktionelt forord

Kjellerup Kunstforening udgav i 1988 bogen "SÆRMELDING TIL KJELLERUP-THORNING-ANS-DEMSTRUP", hvori Lars Pilegaard søgte at give et bredt billede af 2. verdenskrigs gang på Kjellerupeggen dels set på langs med den trivielle hverdag og reelt få dramatiske hændelser og dels på tværs af befolkningen fra standpunkternes yderpunkt til yderpunkt.

Under bogens afrunding måtte Lars Pilegaard imidlertid konstatere at: "hvad der førte nogle af kommunens unge i uniformeret tysk tjeneste, har vi endnu tilgode at få fortalt".

Ud fra opfattelsen, at "fortidens synder ikke skal glemmes, men huskes for ikke at blive gentaget" har vi flere gange søgt kontakt til disse unge uden resultat, indtil vi i år fik forelagt et fikst og færdigt manuskript fra Fritz Scheel.

Baggrunden for Fritz Scheels indtræden i de tyske styrker kan ikke betegnes som dækkende for vor egns unge, men det kan til gengæld hans oplevelser af selve felttoget med de forståelsesmæssige begrænsninger, der kommer dels af hans unge alder og dels af den enkelte soldats begrænsede synsvinkel.

Beretningen er derfor ikke anvendelig som dokumentation for krigens gang, men skal læses som advarsel fra en dengang ung til nutidens unge om, hvor uretfærdig tilværelsen kan være.

Kjellerup Kunstforening

Indledning

Når jeg nu som 70 årig nedskriver mine erindringer fra en »ond« tid, er det ikke fordi, det nu er 50 år siden at anden verdenskrig sluttede i maj 1945. For de 50 år der er gået siden, har for mig været en »god« tid, selv om man godt kan sige, at det har været et slid at blive accepteret af det almindelige samfund.

Når mine erindringer har fået titlen "Fritz syng med", så er det dels fordi »Fritz« jo er betegnelsen for den tyske soldat, ligesom benævnelsen for de danske soldater er »Jens«, men også dels fordi det var dagligdag for mig i skolen, at læreren sagde "Fritz syng med". Når jeg så havde sunget med en to tre linier, sang hele klassen falsk, og så var det "Fritz hold op" læreren sagde.

Tilbage til den tyske »Fritz«. Alle sang jo med på Hitlers »idealer« hvis man skulle tro på den tyske propaganda og de høje stemmeprocenter.

Efter at jeg kom hjem fra krigen og havde udstået min straf, begyndte jeg forfra i livet og har haft gode kår. Jeg gik landbrugsvejen, kom på landbrugsskole og tog derefter på Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Blev Agronom i 1955 og blev statstjenestemand i 1972 og gik på efterløn som 65 årig i 1989.

Berlinmuren faldt, og det gav mig store natlige mareridt. Jeg havde aldrig troet at mareridt kunne blive så voldsomme. Normalt når man drømmer, ligger man vel stivnet i sengen, indtil man vågner lettet op. Når jeg havde de natlige mareridt, blev jeg meget aktiv. De drømme jeg havde, var så virkelige for mig, at jeg kunne krybe ned i fodenden af sengen og sparke vildt omkring fodenden. Sommetider var jeg på en tømmerflåde og blev angrebet af frømand, som jeg sparkede efter, sommetider var det en flok hunde der ville bide. Værre blev det, da jeg gik til angreb på min kones dyne og slog vildt ned i den, jeg var i slåskamp med nogle angribere.

Jeg søgte omgående læge og blev indlagt på sygehuset. Her var en overlæge, som jeg kunne tale med om mine frygtelige drømme og eventuelle årsager hertil. Overlægen kom meget tæt ind på livet af mig, og vi talte meget sammen, indtil overlægen foreslog mig, at skrive mine erindringer og helst begynde i barndommen, da det ville have betydning for hele min udvikling i ungdomsårene.

Fritz syng med!

I året 1930 begyndte jeg min skolegang i en tysk privatskole, der lå i en landsby ca. en times togtørsel med »æ lillebane«, som vi kaldte toget. Jeg begyndte sammen med min tvillingbror, og vi lignede hinanden til forveksling. Indtil skolegangen begyndte, havde vi haft en lykkelig barndom ca. tre km øst for en købstad i den nordlige del af Sønderjylland.

Min far arbejdede da som altmuligmand på et korn- og foderstoffirma. Min far var meget fingersnild og kunne reparere både remme og maskiner og hejseværk. Han stod også på kajen, når de dengang små skibe kom med foderkager til landbruget. Det var store firkantede eller runde kager af affedt bomuldsfrø eller solsikkefrø, som kom fra Sydøsteuropa. Der var både danske, græske, polske, tyske og russiske skonnerter.

Fra efteråret og indtil foråret, når køerne i landbruget kom på græs, var der arbejde nok med at passe kageknuserne og ofte måtte min far arbejde om søndagen for at reparere d.v.s. skifte de store valser i kageknuserne. Disse valser bestod af flere enkelte kamhjul med forskelligt mønster. Først de grove valser, der brækkede de store kager, der vejede 10-15 kg stykket, i passende stykker til de finere valser, der knuste kagerne til nøddestore stykker.

Trækremmene kunne jo også knække, og vi drenge, som ofte var med på lageret, som vi kaldte det i daglig tale, så med beundring hvorledes vores far samlede de 10-15 meter lange og 15-20 cm brede remme.

Inden vi kunne gå hjem søndag eftermiddag, blev alt afprøvet, og vi kunne føle fars tilfredshed, når alt var klar til mandag morgen. Dengang var arbejdstiden 10-11 timer daglig alle ugens hverdage.

Når sommeren kom, var alle lagre tomme, lidt korn kunne omsættes til de landmænd, der ikke havde avlet korn nok til deres grise eller ikke havde fået deres grise op på slagtevægten før eget korn slap op. Om sommeren var der faktisk kun kusken og lagerforvalteren, der havde lidt arbejde på lageret.

Min far nød så den påskønnelse, at han først blev sendt til chefens sommerhus ved stranden for at gøre pænt i stand, så alt var klar til en god sommerferie for hans familie. Hække blev klippet, havegangene blev gruset og jordbærbedet og grønsagsbedene tilsået, og så blev der malet døre og vinduer og andet reparationsarbejde. Vi drenge havde mange gode timer ved stranden, og lidt kunne vi jo også hjælpe med i haven, lugning og den slags. Når chefen flyttede i sommerhuset med familien, kunne min far så komme til at gøre næsten de samme ting ved chefens

villa i købstaden. Alt skulle gøres ordentligt, så var vores far sikker på, at han blev sat til dette arbejde igen det næste år, når der ikke var arbejde på lageret. Vel var far i fagforeningen, det skulle man jo være, men han kunne ikke fordrage fagforeningerne.

Fra første skoledag fik vi drenge at vide: "Hvis I ikke bestiller noget i skolen, kan I komme ud til bønderne at tjene eller blive havnesjovere" (løsarbejdere på havnen). Dem der sad i barakken på havnen og spillede kort og drak øl, medens de ventede i håb om, at der skulle komme et skib. Kul og tømmer, kom jævnligt, medens korn og foderstoffer var sjældne om sommeren.

Nå - vi spurgte jo ikke, hvorfor vi skulle gå i skole så langt hjemmefra, der var jo en times togkørsel med "æ lillebane" to gange om dagen.

Far var jo født og opvokset på Løgumklosteregnen og i 1914, da første verdenskrig brød ud, netop færdig fra seminariet i Tønder som nyudklækket tysk folkeskolelærer, da han blev indkaldt til krigstjeneste. Kom i 1918 i amerikansk fangenskab og kom først hjem til Nordslesvig i 1920. Da var Nordslesvig dansk og kaldtes Sønderjylland, og tyske lærere var der bestemt ikke brug for. Dette fortælles for at kunne forstå fars store skuffelse og bitterhed. Det var vanskeligt at begynde en ny tilværelse andre steder end hos bønderne.

Krisen kradsede i landbruget. Englænderne bestemte jo baconpriserne, og ville jo også kun have vore sogrise - galtene, de kastrerede hangrise var lidt federe, dem kunne vi selv spise eller sælge til 3die lande, oftest til Rusland. Hele denne krise var verdensomspændende og varede til langt ind i trediverne.

Først da vi havde gået i skole et par år eller tre, blev vi os bevidst i hvilken landsdel vi boede og blev klar over, at der var forskel på dansk og tysk, udover at der var sproget til forskel. Vi havde jo aldrig hørt vore forældre tale tysk indbyrdes eller med os børn. Det kom efterhånden, som vi lærte sproget i skolen.

Jeg har altid lært, at jeg boede i Nordslesvig, og at Sydslesvig var det stykke land, som lå syd for Flensborg og ned til Ejderen og grænsede så op til Holsten. Slesvig-Holsten har altid hørt sammen som et hertugdømme sammen med Als og Ærø. Jeg husker endnu det store våbenskjold, vi havde hængende i stuen. Det var lige så stort som det danske våbenskjold. Vores våbenskjold havde alle de små symboler der hørte til Slesvig-Holsten. Og i en transparent, der slyngede sig henover stod der "Sleswig-Holstein up ewig ungedeelt". Det var jo en gammel traktat, der var indgået mellem Danmark og Slesvig-Holsten.

Jeg tror ikke, at skolegangen i de tyske skoler var dårligere end i de danske skoler - som jeg senere skal komme tilbage til, har jeg klaret mig ganske godt senere i livet, og mener selv, at jeg har stor paratviden.

En ting fik jeg dog aldrig lært i skolen, i sangtimerne var det en fast regel, at læreren pludselig kunne råbe ad mig "Fritz syng med", efter de næste to tre linier i sangen, sang hele klassen falsk, og læreren råbte så højere og mere arrigt: "Fritz hold op". Men lyst til at lære mig noget om sang havde han ikke.

Efter os to tvillingdrengene kom der tre søstre. Vi boede stadig i eget hus uden for købstaden, og vores søster begyndte også at gå i skole. Vi måtte daglig gå de tre km til købstaden for at komme med lillebanen. En dag vi var med toget, det var i en periode med megen regn, og landmændene kunne ikke komme i marken, husker jeg, at en ældre landmand var meget oprørt over dette. Han spyttede og bankede sin kæp hårdt i gulvet og sagde: "Ja, sådan et vejr havde vi alligevel ikke i tyskernes tid." Det var første gang, jeg rigtig lagde mærke til de spændinger, der kunne være mellem dansk og tysk.

Konflikter i hjemmet

Så en skønne dag var der rav i den mellem vore forældre. Det var første gang, at vi børn oplevede, at vore forældre var ude i en virkelig slåskamp, der endte med, at min far fik overtaget, og mor havde virkelig fået bank, så det kunne ses. Men senere på aftenen var vi også vidne til den helt store forsoning. Under slåskampen havde vi børn skreget os hæse af angst og hængt os fast i vores fars arme og ben. Så om aftenen fik vi lov til at putte sammen med vores mor i sengen, og far læste historie for os, til vi faldt i søvn og blev flyttet over i vore egne senge. Vi sov to og to sammen.

Vi store drenge havde nok fattet, at det var købmandsregningen, der ikke var betalt, som skænderiet drejede sig om. Vi havde hørt fars bebrejdelse over, at mor havde brugt for mange penge til kaffebønner.

Kort tid efter flyttede vi til den by vores skole lå i - nu slap vi da for den lange togtur hver dag. Vi havde fået en meget dårlig bolig i et stråttækt hus, hvor vi sad til leje.

Vores morbror med kone og tre piger boede så i vores hus. Han havde jo kautioneret for lån i huset, og når han så alligevel skulle betale terminen, kunne han jo lige så godt selv bo i huset. Mange år senere blev vi klar over, at vores hus, som vore forældre selv havde ladet bygge for dengang 4.500 kr., var gået på tvangsauktion, fordi gælden til købman-

den ikke blev betalt, og der manglede også afdrag på prioritetslånet.

Det var godt nok et chok for os drenge at opdage. Vi kendte vores far og vidste, at han aldrig drak så meget som en eneste øl. Hver lønningsdag kom han hjem med sin lønningspose uåbnet og gav den til vores mor, også efter at hendes dårlige administration havde ført os ud i en tvangsauktion. Far fik 25 øre af lønningsposen, hvis indhold dengang var ca. 36 kr. For disse 25 øre kunne vi børn hente 3 golf cigarer til vores far, de kunne slå til indtil næste lønningsdag.

Vi store børn blev klar over, at mor ikke stod tilbage for at købe et pund kaffe, og så kunne vi børn nøjes med suktermellemadder. Rugbrød og brødmaskine, margarine og sukker stod på køkkenbordet fra morgen til aften.

Meget så vi ikke til vores far, der nu havde 10 km at cykle på arbejde hver dag. Når han kom træt hjem om aftenen, skulle der være ro i huset, så derfor var vi for det meste i seng, når far kom hjem. Om morgenen måtte han jo så tidligt afsted, at vi ikke var oppe endnu. Jeg husker også, at min far var meget plaget af gigt eller reumatismus, som vi kaldte det. Der var jo altid sus og træk på kornloftet, når han stod i lugerne og passede hejseværket. I disse perioder har jeg oplevet, at far ligesom skulle løbes igang om morgenen, og mor måtte hjælpe ham op på cyklen og skubbe ham igang.

Vi flyttede en del rundt også nogle gange, hvor det simpelthen var for at flytte til en by i nærheden af en by, hvor der var en tysk skole. Vi var efterhånden blevet til en flok på syv skolesøgende børn, og vores flytning skyldtes ene og alene, at skolen, vi flyttede til, var lukningstruet, så på det område var vi jo som familie velanskrevet hos ligesindede. I nogle år boede vi i en stationsby, hvor lillebanen gik. Vi havde igen eget hus, vel sagtens hjulpet hertil ved lån, vel sikkert hos en kreditforening oprettet til hjælp for hjemmetyskerne, og naturligvis fordi skolen dér havde brug for flere børn.

Vi boede ikke langt fra mejeriet, og om morgenen skiftedes vi to tvillinger til at løbe hen på mejeriet og hente en spand "futmælk", som den varme skummetmælk blev kaldt i daglig tale. Den anden tvilling skar rugbrød i terninger til alle syv skolebørn. Varm mælk med brødtørninger og sukker og så afsted til skole. Endnu inden vi tvillinger blev konfirmeret, var vi blevet fæstet bort til husmænd på egnen, vi boede hos dem og gik i skole derfra. Men det var jo op om morgenen og hjælpe med at malke køerne, inden vi fik morgenmad og så afsted til skole.

Jeg har nok været særlig heldig, idet jeg fik en plads som bydreng

hos byens købmand, og da vi igen flyttede, blev jeg tilbudt at måtte bo hos købmanden og kom til at dele værelse med kommissen. Jeg sov i den øverste køje. I alt var jeg hos købmanden i tre og et halvt år.

Nu var det igen galt med økonomien, der var ingen udvej at finde, og så blev løsningen, at vi flyttede tilbage til den by, hvori vi to tvillinger var født, og min tvillingbror skulle så sammen med vores mor være fodermester i samme plads, som vore forældre havde, da vi blev født. Min tvillingbror, 4 yngre søstre og en lillebror gik så i den skole, som vi drenge havde begyndt vores skolegang i. Jeg var så heldig, at købmanden fik mine forældre overtalt til, at jeg kunne blive hos købmandsfamilien.

Det var et slæb for min tvillingbror i stalden, og skolen skulle jo også passes. Økonomisk var der kun den gevinst, at hvad der blev tjent ved fodermesteriet, gik til genopretning og afdrag på huset, som vi stadig havde i den anden by. Min tvillingbror var i den sidste plads, han havde, faldet ned ad en defekt hønsetrappe til kornloftet med en sæk korn på ryggen og havde fået en svær rygskaide, og den udviklede sig invaliderende for ham.

På en eller anden måde må der være kommet penge til huse igen, for vi flyttede nu tilbage til vores hus, der havde været lejet ud i en periode. Vi tvillinger havde gået til konfirmandundervisning i hver sin by, men hos samme præst, og vi blev konfirmeret i samme kirke 1939. Vi var dog allerede gået ud af skolen ved sommerferien året før. Jeg boede stadig hos købmanden, og da jeg blev 15 år, kom jeg i købmandslære og gik i teknisk skole om aftenen i nabobyen.

1940 blev igen et begivenhedsrigt år, og der var igen rav i familien. Trods det at også vores søster, nr. 3 i flokken, var kommet ud at tjene som 12 årig, var det igen galt med købmandsregningen. Mor var god til hver den første at møde op hos vores arbejdsgivere og sikre sig vores løn. Særlig slemt var det for min tvillingbror, der boede og spiste på pensionat i købstaden. Min købmand blev udnyttet på det groveste. Han var alt for villig til at give kredit, og faktisk sørgede hans kone altid for, at jeg var pæn i tøjet. Det var jo en rigtig landhandel med kolonial, manufaktur, isenkram, brændsel og foderstoffer.

Anden verdenskrig var begyndt, og forholdet mellem tysk og dansk var vel også ved at forværres. Min far følte sig truet på arbejdspladsen, og købmanden ville gerne se lidt afdrag på vores gæld, der efterhånden var mere, end min far tjente på et helt år. Jeg fik utilfredsheden at mærke og blev gjort opmærksom på, at det første halve år af læretiden jo var prøvetid, selv om jeg havde været hos købmanden i 3 år, inden jeg kom i

lære, og teknisk skole havde jeg klaret udmærket. Jeg måtte regne med, at jeg skulle fratræde 1. april 1940. Så kunne købmanden jo også bedre presse på, for at vi fik betalt vores gæld. Jeg fik plads hos en landmand i nabobyen og skulle begynde 1. maj 1940.

Danmark besættes og jeg går til landbruget

1. april 1940 tog jeg afsked med købmanden, og så kunne jeg gå hjemme til 1. maj uden at have noget at lave. Men det var jo forår, og sneen var forsvundet, og der var derfor nok at lave hjemme i haven. Der skulle sættes kartofler og laves såbede til køkkenurter. Vi boede kun tre km fra Østersøen og havde i en uges tid kunnet se store skibe, det vil sige fra vores hus så vi kun det allerøverste af skibsmasterne .

I radioen havde vi fulgt begivenhederne omkring Englands mineudlægning mellem Norge og Danmark, fra engelsk side var der givet signaler om, at tyskerne var velkommen til at stryge disse miner, hvis de turde. Jeg husker tydeligt aftenen den 8. april 1940. Vores far havde fortalt os, at de store skibe vi så, og som vi i radioen havde hørt omtalt som kulskibe, der havde isbryderassistance op gennem Lillebælt, nok havde kul oppe på dækket, men, sagde vores far: "Jeg tror, at de under dæksbrædderne har soldater og våben, vent bare og se et par dage, de går nok op til Norge".

Så kom den 9. april 1940. Om morgenen blev vi vækket af store flyvemaskiner, der kom lavt hen over os, i formation tre og tre.

Der var de store transportmaskiner Junker 88 og bombemaskiner Heinkel 111, og så kom der også Messerschmidt 109. Vi fik hurtigt lukket op for radioen og hørte så om Danmarks besættelse, kongens appel til det danske folk om at udvise ro og orden. Vi hørte om landgangen i Norge og fik at vide, at vi nu var under tysk beskyttelse. Vi hørte om de tyske troppers fremrykning mod Åbenrå, Tønder og Haderslev. Rundt omkring i byen stod folk ude på landsbygaden, nogle var kommet så hurtigt ud af sengen, at de kun havde deres nattøj på. Nu skulle min far jo på arbejde den dag, der var ca. 10 km ind til byen, han arbejdede i, så han cyklede afsted, som han plejede hver morgen, jeg husker endnu vores mor sige: "Pas nu på, Peter," og så drog han afsted.

Far har senere fortalt, at han kom ind til byen sammen med de første tyske panservogne. Men da der er to broer over fjorden, og min far skulle over den første, slap han for at komme ind i bymidten, hvor der havde været kamphandlinger ved vandmøllen, her var kørt mergelvogne ud

på skinnerne over broen. Tre danske soldater var blevet dræbt, og en tysk panservogn var blevet uskadeliggjort. Og så var det hele vist forbi. Byens liv gik videre, så godt det kunne, den danske civile trafik måtte selvfølgelig vige for tyske troppetransporter. Far kom hjem om aftenen som fra en ganske almindelig dag.

Der gik også en ugestid, inden vi så tyske tropper ude i vores landsby, som lå lige ved den nye diagonalvej fra Hoptrup til Årø Sund, hvor der gik en færge over til Assens. Her lå en stor sukkerfabrik, og med den nye vej havde man så både god vej og jernbaneforbindelse med sukkerroerne til fabrikken. Onde tunger har selvfølgelig senere sagt, at det var tyskerne vejen blev lavet til, da de var de første, der brugte den til at komme lettere fra Nordslesvig til Fyn. De næste mange dage gik nu med at se efter alle flyvemaskiner og med at lære dem at kende, om det var transportmaskiner eller kampflyvere. Naturligvis måtte vi jo også en tur til Haderslev for at se en hel garnison rykke ind på kasernen der. Det skete jo med fuld musik og pomp og pragt.

Sådan gik tiden indtil 1. maj, da jeg begyndte ved landbruget i nabo-byen, hos et ungt gårdejerpar. Alt var jo nyt for mig, men det var et par dejlige unge landbofolk. Det første vi kom igang med, var at køre møddingen ud på en mark, der lå et par km væk fra gården. Mit arbejde var at køre imellem, sådan at et spand heste var i marken, hvor gødningen blev lagt i råger, for senere at blive spredt, det andet spand heste var undervejs hjem med den tomme vogn, og efter at denne var kørt til møddingsbrinken, blev hestene koblet for den fyldte vogn, og så afsted igen.

Da gødningen var spredt, begyndte vi at pløje, og det var jo med den i Sønderjylland velkendte Rudolf Sachs plov. Når den først var indstillet, gik den faktisk af sig selv. Så blev der sået roer, og nu skulle så alle kornmarker tromles. Køerne kom på græs, og det varede da heller ikke længe, inden der blev slået græs til hø, og lidt lucerne var der også, det blev sat på stativer. Langsomt kom også den tid, da roerne skulle tyn-des. Vi havde en dygtig forkarl, der gerne ville fortælle om alt, hvad vi foretog os. Når vi andre var tidligt oppe om morgenen for at tynde roer (akkord), var han også oppe for at rense roerne, og jeg fik indblik i, at det drejede sig om, at den jord, der var skrabet væk fra roerne ved udtyn-dingen, igen blev lagt tilbage omkring den nu enkeltstående roe, for at den ikke skulle vælte i blæsten. Jeg blev meget glad for at være ved landbruget, det var en meget lærerig plads, det var meget unge folk, og endnu havde de ingen børn.

Hen på sommeren fik vi indkvartering af et batteri tysk feltartilleri

med ialt 18 heste, dem blev der lavet plads til i laden, og der blev lagt jernbanesveller, som hestene stod på. Der var 16 trækheste 4 x 4 til 4 kanoner og så en ordonnanshest og en officershest. De tilhørende soldater havde også kvarter i laden, og batterichefen boede i gæsteværelset på gården. Der blev oprettet en kanonstilling ikke ret langt fra gården, og man skød ca. tre km ud i en strandeng. Når der var skydning, blev der afspærring af strandengen, og de kreaturer, vi havde gående derude, blev drevet over i et andet område. De dage, hvor der ikke var skydning, kunne kreaturerne komme tilbage på strand-engen, vi måtte dog altid derned og sikre, at hegnstråden ikke var ødelagt af øvelsesgranaterne. Derudover var soldaterne beskæftiget med andre militære øvelser og især med ridning og fra- og forspænding af hestene. Det var jo firspand med rytter på venstre bageste hest, og så gik det ellers over stok og sten med kanonerne.

Vi landmænd havde jo også fire heste for tærskværket, når det skulle flyttes. Soldaterne morede sig over os, og så gik de ellers igang med at lære os den helt rigtige måde at spænde for på, også den måde man tog på hestetømmen fik jeg lært helt rigtig. Bare tag ved, sagde de, så skal hestene også nok tage ved. Når soldaterne efter en måned blev skiftet ud med nye, var det altid med vemod de tog afsted, afsted til det ukendte.

På gården gik alt sin vante gang med høst og efterårsarbejde i marken. Der var 25 malkekøer på gården, skimlet korthorn, mælkeydelsen var ikke den højeste for denne race, men det var gode fededyr og der fødtes en del doblænder. Det vil sige en del af kalvene havde dobbelt ryg og lårmuskler, de var gode sødmælkskalve og var godt betalte. Gården havde en gift fodermester, men gårdejeren syntes, at han selv ville passe køerne, og så forhandlede han med mig om at blive medhjælper i stalden, således at jeg først og fremmest var i stalden, og hvis der blev tid til det, så skulle jeg hjælpe til i marken. Så fra november 1940 var gården uden gift fodermester, og så passede Hans og jeg dyrene. Forkarlen, der var meget dygtig, blev på endnu en halvårsaftale. Min tvillingbror havde haft en sygdomsperiode med sin dårlige ryg efter faldet med kornsækken. På en eller anden måde blev han så også fæstet til gården, og det blev så lavet sådan, at vi to brødre skulle skiftes en måned ad gangen til at være i stalden og en måned i marken.

Det kunne være drøjt at være i marken, og på regnvejrsdage kunne vi komme hjem til middag og være drivvåde og forkuldede. Nu var det sådan, at vi lignede hinanden til forveksling, og der var ingen, der opdagede, at det så var den anden tvilling, der om eftermiddagen gik med ud i

marken. Vi kendte jo det hele både i mark og stald, kendte kalvene og køerne, vidste besked med fodringen og i middagspausen kunne vi orientere hinanden om det sidste nye. Det blev aldrig opdaget, at vi lavede dette nummer. Men min bror holdt ikke ud til at være ved landbruget, og invalideforsikringsretten kom da også til den beslutning, at han med deres hjælp kunne komme i lære som møbelpolstrer og tapetserer hos en mester i købstaden. Jeg blev på gården i endnu et halvt år, det vil dog sige, at jeg ikke blev tiden ud.

Nu var der igen rav i den derhjemme, familien manglede penge som så ofte før. Og så var det, min far søgte arbejde på Flyvestation Karup. Han havde nu været der siden foråret og var hausmeister på officershjemmet på flyveplads Grove, som den blev kaldt. Lønnen var næsten det dobbelte af, hvad han kunne tjene hos foderstoffirmaet. Det så godt ud i begyndelsen, men penge kunne min mor ikke styre, og hun preskede på for at få også mig op på flyvepladsen, og det skete så i oktober 1941. Min mor måtte selv ordne det med min landmandsfamilie, også hente mine sager derfra. Jeg syntes, jeg havde svigtet, men fik bare at vide, at sådan var nu livet engang, og vi havde brug for pengene.

Vi var nu ialt 10 børn dengang. Det hele forekom mig så uvirkeligt, at man som 17 årig skulle føle sig på flugt fra et eller andet, og bedre blev det ikke, da jeg den søndag aften skulle med min far ind til købstaden for at komme med en lastbil til Grove flyveplads. Det var en lastbil, der til daglig kørte på flyvepladsen og lørdag – søndag var den omrigget til en transportbil for de personer fra Sønderjylland, som arbejdede på flyvepladsen, 99 % af dem tilhørte det tyske mindretal.

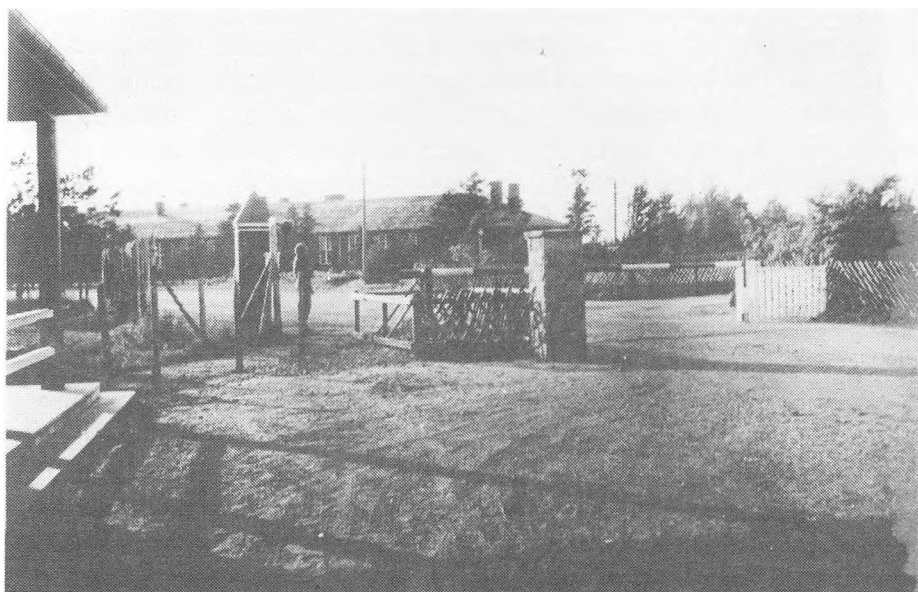
Som 17 årig blandt voksne mænd

Jeg blev faktisk smuglet ind på flyvepladsen, idet jeg ingen papirer havde. Vagten ved hovedvagten lyste blot ind i den store kasse, der var ovenpå lastbilen, der var ingen vinduer i og kun nogle træbænke, jeg sad helt oppe foran. Jeg blev hos min far om natten, men næste dag måtte vi jo op på kommandanturet og tale med dem der. Selv om de skældte ud, så fik jeg dog lov til at blive, men blev indkvarteret i arbejderbarakken og måtte klare alt forefaldende arbejde såsom rengøring af toiletter. Det var lange barakker med vaskehus i den ene ende og toiletter i den anden, noget mærkeligt noget, for i de barakker, hvor soldaterne boede, var der forskel på om sådan et rum var til befalingsmænd, deres toiletter var

med dør for, hvorimod der hos almindelige værnepligtige var ganske åbent ud til gangen, og langs med væggen var der en rende til urinen. Altså, hvis bare man var fin nok, kunne man sidde i fred og ro på toilettet.

Barakkerne vi boede i, både soldater og arbejderne fra det tyske mindretal i Sønderjylland, var bygninger, der var camouflerede som fir-længede bondegårde.

For øvrigt var der ikke træk og slip, men under gulvene var der en stor åben grav, hvor alt endte nede i. For enden gik graven udenfor barakken og endte i en meget stor beholder, der blev tømt med mellemrum af en slamsuger og så sprøjtet ud på marken. Nu kendes det princip jo i landbruget som ristestalde og gylletanke. Der var jo et stort landbrug omkring flyvepladsen, og meget jord blev opdyrket efter dengang meget moderne principper.

Hovedvagten ved Flyvestation Grove. (Ved Gedhus station)

Når der kom godsvogne med brændsel til flyvepladsen, blev alt mandskab sat til at losse godsvognene, det kunne stå på to-tre dage, men så var vi også godt trætte og ømme i ryg og ben. Så var det mere afslappende at komme med askebilen. De militære barakker lå jo som fir-længede gårde, og så var der altid en kantine lige i nærheden, nogle af disse kantiner var drevet af soldaterne, men enkelte lidt større var privat-drevet.

Der blev mest fyret med tørv, som gav en masse aske, og der blev brugt meget konserver, og hvad der ellers var af affald, kom ud i nogle store firkantede beholdere, der, når de var helt fulde, kunne indeholde en hel lastbilfuld. Det var chaufførerne på lastbilerne, der havde ansvaret for, at kummerne blev holdt tømte, men vi kunne godt sidde i en kantine en hel formiddag uden at lave noget ud over at spille kort eller klunse. På den måde blev vi sådan vænnet til lidt af hvert. Selv om jeg kun var seksten et halvt år dengang, syntes jeg at klare mig helt godt. Vi boede på 8-mandsstuer. Arbejdsformanden havde sørget for, at jeg ikke kom til at bo sammen med de værste børster, som der jo også var nogle af.

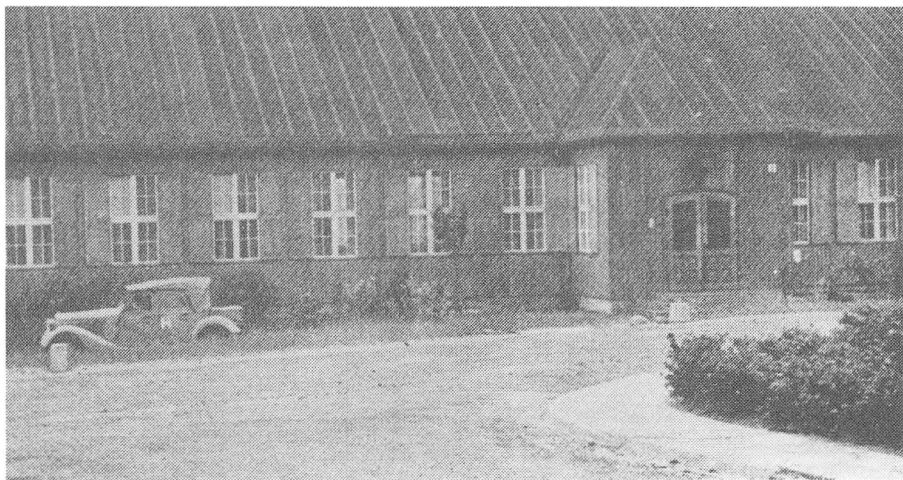
Camoufleret barak

Hen på foråret var jeg så heldig at blive flyttet op på officershjemmet og kom til at arbejde sammen med min far. Den makker, han havde haft, blev indkaldt til soldatertjeneste. På O-hjemmet, som det blev kaldt i daglig tale, boede flyvepladsens faste officerer, der var både piloter og officerer fra FLAK batterierne. Dertil kom så en del overnatninger fra flyeskadriller, der bare var på gennemrejse eller var stationeret nogle dage på særlige missioner. Der kom ofte en eskadrille store firemotors maskiner med udstyr til natlig eskorte af bombefly. Det værste ved den slags overnatninger var selvfølgelig, når der var nogle, der ikke kom tilbage fra disse togter. Det var trist at skulle pakke deres ejendele sammen og sende dem til deres hjemeskadrille i Tyskland.

Foruden min far og jeg var der to faste damer ansat på O-hjemmet, det var to søstre, som boede i Karup. Den ældste var gift, den yngste var ugift og var to år ældre end mig. Om formiddagen havde vi nok at lave med at gøre rent på officersstuerne, og kommandanten havde en helt lille lejlighed. Vi skiftedes til at danne par, således at hver anden uge var det den ældste og hver anden uge den yngste af damerne, jeg fulgtes med. Vi skiftedes også til de forskellige gøremål, men der var dog nogle ting, der var mere naturlig for damer at udføre, og nogle ting, som mændene var mere selvskrevne til at udføre. Damerne hjalp kun til med det indvendige arbejde, og de var som regel færdige med deres arbejde først på eftermiddagen ved ca. 14 tiden.

Min far havde ansvaret for, at der blev mørkelagt hver aften, d. v. s., at der blev lukket skodder for vinduerne om aftenen, og om morgenen var det vores opgave at lukke skodderne fra igen. Det var sådan set det mest trivielle arbejde, for det skulle jo gøres til meget fastlagte tider, så det følte meget bundet. Særlig i sommermånederne hvor det var ret sent på aftenen, men der blev dog tid for mig at gå i biografen. Mange af de film, der blev vist, var jo ret så indoktrinerende og for det meste også meget moralske i deres fremstilling af det gode og det onde, eller om man vil, om helte og skurke. Og så var der naturligvis altid ugerevyerne fra krigsskuepladserne.

Med hensyn til mit forhold til det andet køn, havde jeg som 17 årig knægt endnu ingen erfaringer gjort, jeg vidste ikke, hvad det ville sige at have en kæreste, vidste ikke, hvad det betød at være forelsket, eller hvad kærlighed overhovedet var for noget. Hjemmefra havde jeg kun oplevet at mine forældre, selv om de havde fået mange børn sammen,

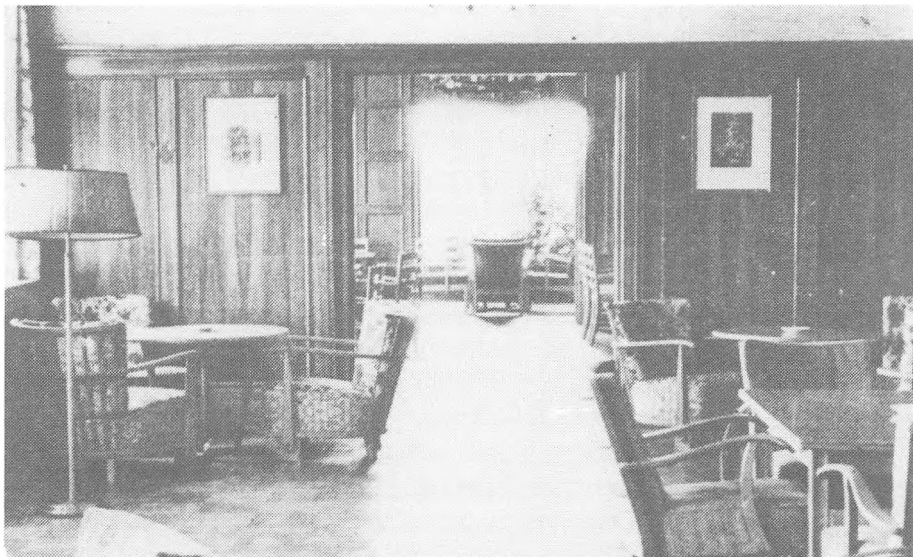
Hovedindgangen til officersmessen

også kunne komme op at tottes og i grove tilfælde kunne slå løs på hinanden. Så derfor ønskede jeg nok ikke at knytte nogen forbindelser, hverken til skolekæresten eller til andre jævnaldrende piger, og dertil kom jo, at vi havde flyttet meget rundt, og hver gang vi kom til en ny egn, måtte man til at finde nye kammerater. Jeg tror nok, at jeg allerede på det tidspunkt havde lært og stadig lærte at brænde alle broer bag mig, jeg havde simpelthen ikke lyst til at opsøge tidligere steder, endsige til at opsøge tidligere kammerater, dertil var min tilværelse alt for broget, jeg har mange gange tænkt "hvorfors er du flygtning for dig selv?"

Hvem bestemte i grunden over mig? Hver fredag lige over middag måtte jeg cykle til Karup posthus og sende vores ugeløn hjem til min mor og søskende. Altid måtte jeg drøfte med min far, hvor meget jeg kunne beholde af min egen ugeløn, kunne det gå an at beholde fem eller 10 kroner. Nu hvor jeg gik på O-hjemmet, havde jeg jo ingen udgifter til kaffe på kantinerne, som dengang jeg var i arbejdsstyrken.

At følges ad med min far hjem på en lørdag-søndagstur var heller ikke muligt, en af os skulle jo altid være til stede på O-hjemmet, og da var man altid alene om det hele, og lyst til at gå i byen en lørdag eller søndag aften har jeg aldrig haft. Der var jo som ovenfor beskrevet ingenting, der trak.

På flyvepladsen var der jo ingen jævnaldrende at komme sammen med, hverken drenge eller piger. Alligevel syntes jeg at opleve en god 1942 sommer. Der var mange unge officerer, der gerne ville tale med mig om alt muligt, også om deres indsats enten som jagerpiloter eller som besætning på de store natjagere eller bombemaskiner. Flyvepladsen havde først på sommeren fået en ny kommandant, en oberstløjtnant, der var ret så streng og nøjeregnende med alle ting. Det betød, at der kom en hel anden tone blandt officererne, alle følte sig mere eller mindre iagttaget, og han tålte heller ikke nogen slinger i valsen, det var både med påklædning og holdning. Det var næsten umuligt at pudse hans støvler tilfredsstillende, han så også helst, at jeg unge lømmel bevægede mig i hurtigste gangart. Han kunne godt lide at komme ind på vores værelse og holde lange gardinprædikener, særligt for mig, han havde selv et par drenge omkring min alder, og han kunne godt optræde meget faderlig, men naturligvis var disciplin hans et og alt.

Officersmessen salon I og II ca. 1943

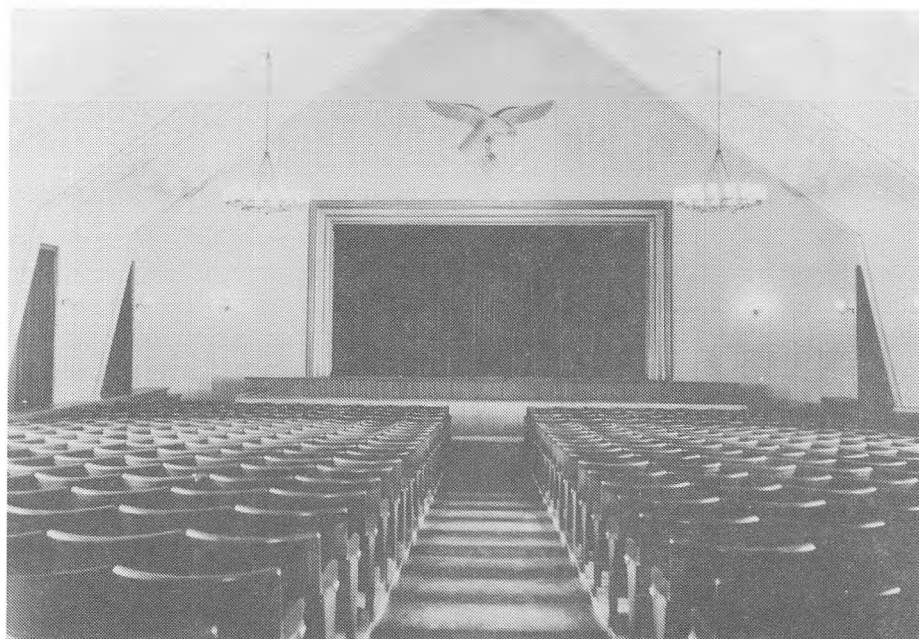
Vi havde som alle også ret til ferie, og om efteråret 42 var min far på ferie, og jeg passede så O-hjemmet sammen med de to damer. Netop den første uge i oktober, hvor min far var på ferie, var det min 18 års fødselsdag, damerne havde pyntet op for mig i stuen, og vi hyggede os meget den eftermiddag. Oberstløjtnanten kom ind og spurgte naturligt om grunden til festen, og fik så at vide, at jeg blev 18 år.

Senere på aftenen kom oberstløjtnanten med nogle cigaretter til mig og noget chokolade, det var noget af det, som piloterne havde med på deres togter, chokoladen var i runde blikæsker og hed Chokakola og virkede meget opkvikkende. Nå, men han ville jo også snakke, og den aften var han særlig alvorlig, talte om ungdommen og krigen, om de store ofre ungdommen måtte påtage sig. I Tyskland, fortalte han mig, var min årgang blevet indkaldt allerede for et år siden, og de første af dem var nu ved fronten i Rusland, medens jeg bare kunne gå og daske rundt på en fredelig flyveplads lagt fra krigsskuepladserne. Han syntes, at jeg burde tænke alvorligt over dette, og for at gøre det helt klart for mig, at han mente det alvorligt, havde han medbragt et hverveskema, hvor man kunne melde sig til krigstjeneste.

Inden han forlod mig den aften, havde jeg skrevet under på at ville gøre tysk krigstjeneste. Jeg ved ikke, hvad jeg følte, men i hvert fald var jeg ikke ked af, at skulle forlade flyvepladsen. Jeg havde nok en lille følelse af, at nu var jeg også god nok og også blevet så gammel, at jeg kunne tage vare på mig selv, jeg havde jo dog i virkeligheden længe gået og misundt mine jævnaldrende, både drenge og piger, at de bare kunne tage hjemmefra og så være deres egen. Det var jo ikke rigtig det, jeg gik og følte ved at være her på flyvepladsen. Indtil nu havde jeg jo ikke selv kunnet bestemme noget som helst og havde jo også kun haft lommepege ud af det. Jeg befandt mig i en forestillingsverden, som jeg kun kendte fra propagandafilme og naturligvis også havde set i ugerevyerne fra krigsskuepladserne, men de var jo altid vist i en lidt forherligende udgave.

Det næste spørgsmål var jo nu, hvad mine forældre ville sige til det. Min far havde jo selv prøvet at være med i 1. verdenskrig og ville sikkert synes, at det var helt i orden. Det gjorde han da også. Anderledes var det med min mor, men det var nok ikke så meget af moderfølelse som af det faktum, at nu mistede hun min ugeløn.

Der gik kun ganske kort tid, så kom der brev fra Oberkommando der

Biografsalen på Flyvestation Grove (Nedbrændte i 1947)

Wehrmacht om, at jeg skulle stille på Bådsmadsstrædes kaserne i København. Jeg skulle kun medbringe absolut nødvendige personlige ejendele og kun være iført gangtøj, intet ekstra tøj af nogen art. Nå, det kunne min far jo fortælle mig meget mere om, end der stod i brevet.

Da jeg mødte på Bådsmadsstrædes kaserne, var den belagt med folk fra Frikorps Danmark, som havde været hjemme på orlov og nu gjorde klar til at rejse igen. De var alle i uniform og havde forskellige tjenestegrader. Jeg var jo i civil og skulle ikke tilsluttes Frikorpset.

Jeg fik marchordre til Warszawa, og skulle melde mig hos 4. kompagnie ersatz abt. Waffen SS, Division "Totenkopf". Jeg havde en overnatning på Bådsmadsstrædes kaserne, og den næste morgen blev der oprangeret et særtog til Frikorpset, jeg fik at vide, at jeg skulle følge med toget til Berlin, der skulle jeg stige om til et orlovstog, der kørte til Warszawa.

På tidspunktet for afrejsen trådte Frikorpset an på perronen, der blev afgivet sædvanlige meldinger, og da der kom en personbil kørende med eskorte, blev der kommanderet ret og præsenteret gevær, og ud af per-

sonbilen steg en højere dansk officer, der holdt en lille tale til Frikorpset, roste dem for deres indsats mod bolsjevismen, og hvad der ellers hører med til sådan en forestilling.

Toget kørte over Gedser - Warnemünde, og i Berlin forlod jeg toget og fandt via banegårdsvagten frem til det tog, jeg skulle med til Warszawa.

Jeg ankom til kasernen sent om eftermiddagen den næste dag.

Rekrut i Waffen SS

Jeg ankom den første uge i januar 1943 til den polske hovedstad Warszawa på en grå og trist hverdag. Byen lå sneklædt hen uden de helt store frostgrader. Det var sidst på eftermiddagen med livlig trafik på banegården og i gaderne, sporvognene var overfyldte, og folk hang uden på dem, bare for at komme med.

Jeg havde af banegårdspolitiet fået at vide, hvilke sporvogne jeg skulle følge for at komme ud til den kaserne, hvor 4. rekrutkompagni var stationeret. Jeg foretrak at gå til fods, idet jeg jo kunne følge sporvognsruterne, og så fik jeg da også set lidt af byen.

Jeg fandt let den gade, kasernen lå i, og kom hen til vagten og viste mine papirer, hvorefter der blev tilkaldt en frivagt, der førte mig til den vagthavende Unterscharführer. Jeg trådte hen foran hans skrivebord, stod ret, hilste og gav ham mine papirer. Nu skulle det jo så komme mig tilgode, at jeg var vandt til at færdes på O-hjemmet blandt officerer, særligt mit kendskab til vores den højtråbende oberstløjtnant. Den vagthavende Uscha var øjensynlig ikke meget interesseret i de papirer, der blev lagt hen foran ham, for han skreg mig lige op i hovedet "hvad jeg var for en billig civilist, der her kom ravende på denne tid af dagen". Nå, jeg havde jo før hørt nogen der skreg højere, og så stod jeg ret igen og brølede højere end ham. "Frivillig Fritz Petersen fra Danmark melder sig lydigt til tjeneste ved 4. Waffen SS kompagni "Totenkopf"."

Jeg må åbenbart have råbt meget højt, for en del af vagtstuens frivagter kom farende ind i vagtlokalet for at se, hvad der foregik. Ja, ja, sagde Unterscharführeren lavmælt, stå bare rør, De er jo ikke i uniform endnu. Godt min far havde indprentet mig, at det første indtryk altid ville være det bedste overfor den slags tildragelser. Jeg blev så ført op på belægningsstuen, hvor vi lå 12 mand på hver stue.

Hvert kompagni havde 4 delinger og hver deling 4 grupper med hver 12 mand. Den stueældste viste mig tilrette og sørgede for, at jeg kom de

rigtige steder hen for at hente munderingen, med undtagelse af et gevær, det kunne jeg først få den næste dag. Jeg kom hurtigt i uniformen og fik indrettet mit skab, og der kunne kammeraterne på stuen jo berette om, hvad der ville ske, hvis ikke alt klunset var pænt lagt sammen og lagt pænt ind. Det ville simpelthen ryge ud på gulvet ved første inspektion. Nå, alt det kendte jeg jo fra flyvepladsen, hvor det var os civile, der skulle holde styr på officerernes tøj.

Først da jeg var blevet iklædt, kom jeg rundt og hilse på kompagnichefen, delingsførerne og gruppeførerne. Resten af aftenen kunne jeg så tilbringe med at svare på en masse spørgsmål, som mine nye kammerater havde til mig. Mine kammerater kom alle mulige steder fra, nogle fra de tyske mindretal i Rumænien, Jugoslavien, Ungarn og der var en enkelt russer, forøvrigt lidt yngre end mig, hans forældre var i sin tid udvandret til Ukraine og nu, hvor Ukraine var besat af Tyskland, var familien vendt tilbage og boede et sted i Hannover området.

Jeg fik at vide af mine kammerater, at de allerede havde påbegyndt deres rekruttid i midten af november, så jeg kunne forstå, at der blev meget at lære for mig, jeg skulle nok have fart på for at klare mig. Et held var det dog, at jeg havde gennemgået en del eksercits på flyvepladsen. Det var en helt underlig følelse sådan pludselig at være sammen med lutter jævnaldrende, vi var alle fra 18 til 20 år for de ældste. Men også det at jeg nu var indenfor en kasernemur med vagter ved indgangene og i et helt fremmed land. Jeg fik at vide, at man ikke måtte gå ud i byen alene, man skulle altid følges mindst to og to, helst flere, og gå på værtshuse eller lignende, hvor der ikke var soldater, det måtte man heller ikke. Og så var man vel også hele tiden under opsyn, gik man for eksempel ud på gangen, eller ned ad trappen, var det her virkeligt sådan, at den langsomste gang var løb.

Man vidste aldrig, hvornår man rendte på en overordnet, det vil sige, enhver, der havde en tjenestegrad over en selv, var jo overordnet, uanset om han hørte til ens eget kompagni eller ej. Og hilses skulle der på dem alle, så derfor var det bedst at have noget i hånden, så slap man da for at hæve hånden til den tyske hilsen, som SS brugte; altså hele armen strakt frem i skulderhøjde, tre skridt før og tre skridt efter den, man hilste på. Havde man noget i hånden, kunne man nøjes med et strække armen ned langs kroppen og se til siden. Det var jo altsammen noget, man lærte efterhånden. Og så var der jo dette, at man ikke kunne lægge sig på sengen, før det var befalet sengetid, og så havde man at blive i sengen, til man igen blev fløjtet ud.

Dødningehovedet som skulle syes på som huemærke og på højre kravespejl.

Ja, det med udføjning var sådan, at man havde en tjenestegørende Uscha, han havde ansvaret for, at alle tider i tjenestereglementet blev overholdt. Så måtte han jo ud på gangen og pibe i fløjten, og så skulle der en mand fra hver stue udenfor døren og stå ret og påhøre hans befaling: Så står vi op, kaffe henter træd an, stuen henter forplejning, morgen og aften, eller madudgave, (middagsmaden) hver enkelt måtte selv ned i køkkenet, for at hente den varme mad. Når der var pillekartofler, fik vi dem i skråhuen. Vi spiste den varme mad på belægningsstuen. Og så blev der fløjtet for helt vilkårlige kommandoer, alt efter i hvilket humør, kompagnichefen var, eller hvis der var noget om dagen, der ikke var gået så godt, og vi så skulle have stroptur nede i kasernegården om aftenen. Men også nogle af disse natlige øvelser var programsat, dog uden at vi vidste noget om det, det var naturligvis for effektivitetens skyld.

Jeg synes, at jeg hurtigt lærte at se stort på det hele, jo mere man ærgrede sig, over den behandling man fik, jo værre havde man det.

Min far har sagt mig, tænk altid på, at det vil være meget værre ude ved fronten. I rekruttiden er det blot nogle officerer eller andre overordnede, der skal og har til opgave at få nogle gode soldater ud af jer, og der vil naturligvis altid være nogle, der overdriver i en sådan grad, at I vil ønske dem langt væk. Vi kunne naturligvis hurtigt finde ud af, hvem der var hvem, og det var helt sikkert, at de befalingsmænd vi havde, fordi de havde været ved fronten og var såret således, at de kun var garnisonsegne, dem havde vi det bedst med. Der var enkelte, der af en eller anden grund heller ikke kom til fronten, men gjorde tjeneste i garnisonen, de havde ikke megen respekt for det rent menneskelige.

Vi var sommetider nogle stykker, der havde "regnet den ud", ved f. eks. stropeture, hvor det hed "Omkring - march - march" ja, så var det bare om at komme afsted og så helst overhøre de første par gange, der blev råbt "giv agt", så kom vi jo så langt væk, at befalingsmanden først skulle til at finde sin fløjte frem. På den måde fik vi endnu et forspring, og så måtte han jo selv til at løbe efter os, han havde jo ingen oppakning, når så endelig han fik hold i os, var han forpustet, og vi kunne ikke forstå, hvad han sagde. "Ikke forstået Unterscharführer". Ja, hvem var nu mest ærgerlig, jeg har for det meste stået med et dumt smil, det kan man forstå, når jeg fortæller: En ung utrænnet Uscha. havde eksercits med kompagniet, og da det ikke gik som han syntes, lod han os træde an og fortalte os, at han personligt skulle sørge for, at vi blev så og så små. Så ville han kommanderede: Alle ... ret. Han fik sagt "Alle," men så så han mit dumme grin, og det irriterede ham: "Grin ikke så fjollet," men i samme nu stod hele kompagniet jo ret og brast så i latter. Ja, ja, han lærte at kommandere, men jeg lærte også, at jeg ikke altid skulle stå og grine dumt. Jeg fik to timers stropetur alene med seks mursten i tomysteret. Jeg grinte aldrig mere nogen lige op i deres åbne ansigt. Men ellers vil jeg nok vedgå, at rekruttiden var en skøn tid, hvad kan man have af sorger og bekymringer, når der bliver sørget for en fra morgen til aften! Vi havde sy- og stoppetime, pudsetime, kropsplejetime, fik vores gode søvn, havde vi været på øvelse om natten, havde vi lige så mange timer fri næste dag. Udover vores dagsration på mellem tre og fem cigaretter kom der ekstra tildelinger, som vi kunne købe, og vi havde jo ikke andet at bruge vore penge til. Der var cigaretter, tobak, cerutter og masser af slik, sukker bon-bons eller karameller. Vi manglede heller aldrig skosværte, tandpasta, skrivepapir osv.

Ja, vi måtte sende breve (feltpost), så ofte vi ville, men vore breve blev læst i rekruttiden. Det kunne jo godt om morgenen, når

stabsscharführeren holdt appel, give anledning til lidt brokkeri, hvis han syntes, at have måttet strege noget over, som man bestemt ikke måtte skrive hjem. Jeg havde f.eks. været uvidende herom, og i et af mine første breve til min far skrev jeg om mit første møde med soldateriet, og om den vagthavende, der havde kaldt mig en billig civilist, jeg skrev til min far, at jeg heldigvis havde mødt en, der kunne råbe højere. "Men pas på," råbte stabsscharführeren, "at jeg ikke skal til at råbe efter dem, hr. rekrut." Se, han nævnte ikke mit navn, så skulle jeg jo have svaret: "Javel, stabsscharführer." Han vidste godt, at jeg kunne råbe højt.

I det hele taget var det for mig en mærkelig tid, den ene dag fik man megen ros, for eksempel på skydebanen, når man ramte plet tre gange i træ. Modsat kunne man blive ydmyget på det groveste, sådan følte jeg det i hvert fald. Mange ting var direkte chikane mod rekrutterne, andre ting kunne jo godt have en mere praktisk betydning, men den måde, det blev gjort på, var bestemt ikke rar.

Selvfølgelig var vi ikke vellidte af befolkningen, og det havde mange grunde, dels kunne det jo ske, at en person fulgte efter os, og vi kunne jo hurtigt finde ud af, hvorfor han netop skulle samme vej som os, blev vi stående, gjorde han det også. Vi aftalte så, at vi på et bestemt sted ville stoppe op og smutte ind i en port, og fulgte han så efter, anholdt vi ham og visiterede ham, nogle havde så virkelig en stor kniv eller et skydevåben på sig, så alarmerede vi feltgendarmene ved at skyde op i luften, og så varede det heller ikke længe, inden vi kunne overgive den skumle fyr til feltgendarmene. Vi havde så ikke mere med sagen at gøre.

Klokken elleve halv tolv kunne vi blive beordret ud af sengen for at stille op til appel, så kom vores saniteter sammen med feltlægen og efter behørig melding, vi stod i bar skjorte, så blev der kommanderet "forhud tilbage." Ja, første gang, jeg oplevede det, måtte jeg jo finde ud af, hvad kammeraterne gjorde. Så stod vi der, hele stuen, tolv mand på rad og række og strittede med tissemanden. Nogle fik besked på at gå ud og vaske sig, det var jo praktisk nok, at der blev set på det, men ellers var det mere en kontrol, om der var nogen, der havde en kønssygdom.

Ja, det kunne også ske, at en kammerat blev kommanderet hen foran med front mod os andre, så stod han der med våde pletter på skjorten, "kolde bønder" blev det kaldt, men feltlægen havde kun en bemærkning, "sig det med blomster", og så kunne vi alle gå i seng igen.

Som rekrut var det rart, når der blev kommanderet "stålhjelm af" "rygepause i 10 minutter"

Warszawa var allerede på det tidspunkt en meget fattig by, det kunne man se på befolkningens klædning, den var lappet sammen, og de gik i noget elendigt fodtøj. Befolkningen var også meget forskellig fra det, jeg var vandt til at se hjemme i Danmark, og vi lærte hurtigt at se forskel på jøderne og "de andre". Nu var det jo også sådan, at jøderne, der var ude i ghettoen, skulle gå med synlig jødestjerne på deres klædning. Men mange ude i byen gjorde det ikke. Det var jo noget feltgendarmeriet skulle tage sig af. Enkelte af jøderne ville gerne i kontakt med os. Nogle havde et eller andet, de gerne ville sælge til os, men de fleste af dem, der tiltalte os var, som de sagde, fædre til meget smukke piger, "kom med hjem og lav lidt griseri med min datter" eller "Min datter har dejlige bryster, kom med hjem og tag på hende".

Vores tjenestepistol 08/15. (Model 1908, forbedret 1915)

Den slags ting var vi blevet advaret imod både tidligt og sent, der var jo ikke nogen, der ville give deres døtre til tyske soldater, men godt nok nogle, der ville sprede kønssygdomme, og det skete da også, at nogle der gik med på den, fik en kniv i ryggen.

Det var iøvrigt sjældent, at vi fik udgangstilladelse, og vi skulle altid gå to og to og med den store 08/15 pistol, det var en feltpistol model 1908. Kun officererne gik med den lille Walter 36 pistol.

Der var dog en anden ting, som jeg syntes var frygtelig set ud fra det samfund, jeg i grunden kom fra, det var, når vi havde været på lang øvelse med feltudrustning og det hele, skudt med skarpt og kastet håndgranater, gravet panserdækningshuller, og hvad der hører med til en sådan uddannelse, ja så kunne det ske, og i grunden ret ofte, at vores kompagnichef, når vi kom ind til bygrænsen og sporvognstoppestedet, så lod han de næste to – tre sporvogne rydde, så vi kunne komme med dem.

Det var så op til vognstyreren at finde ud af at få sporene skiftet, så vi kom det rigtige sted hen. Sporvognene var i forvejen altid stopfyldte, og så stod befolkningen der og kunne ikke komme videre før om en times tid eller mere. Jeg kunne godt få ondt af mødrene med deres småbørn, de havde måske været på arbejde hele dagen og skulle nu hjem og lave mad og have børnene i seng. Det virkede afskyende på en hel del af os, men ingen vovede jo at sige "vi går hjem", for det var i grunden meget værre at stå op i en sporvogn, når man rigtig er træt i arme og ben.

Det sidste stykke vej til kasernen gik vi altid, og da skulle der så synges af alle kræfter, det gjorde da også et godt indtryk på dem, der kunne lide det, og mange gange virkede det da også moralsk oprustende på os, at vi kunne synge så det gjaldede i kasernegården, når vi ellers trætte kom hjem om aftenen.

Og så var det så forfærdelig trættende, hvis vi om aftenen skulle sidde i den store aula og høre foredrag fra en eller anden fra propagandaministeriet, der fortalte om "Frimureriet og den internationale jødedom". Der var altid nogle, der kunne skruer sådanne foredrag op i det helt fanatiske og religiøse (ateistiske). Det var svært, for jeg var den eneste evangelisk lutheraner i kompagniet. Mine øvrige kammerater var katolikker, de kunne nu slet ikke more sig over en, der stod og gjorde nar af både troende og gejstlige.

Nej, så var det alligevel rarere, når vi så oplysningsfilm, selvom man på den tid ikke var så lagt fremme med seksualundervisningen, så tror jeg, man gjorde et fortvivlet forsøg på at nærme sig spørgsmålet. Vi så f.eks. en film om "Ærtens fremspiring" og en om "Befrugtningen af elefantægget". Sådant en film kunne godt sætte humøret op om aftenen, når vi kom op på belægningsstuen igen, og det var navnlig de lidt ældre kammerater, der begyndte med de yngre: "Hvor meget ved du i grunden om alt det der." Og så blev der fortalt historier, lige til vi skulle luften ud før sengetid.

Ja, og så alle de remser man skulle lære, selv et gevær skulle skilles ad med en remse, "man griber med venstre hånd om skæftet lige ovenfor kolben, og med højre hånds tommel- og pegefinger fatter man om låsens ladegreb, der føres opad og tilbage - - o.s.v. Man kunne godt blive vækket midt om natten for at lire en sådan remse af sig. Hver lille ting havde faktisk sin egen beskrivelse. Ligeledes skulle man på skydebanelen meddele, hvor sigtelinien havde været i det øjeblik, skuddet gik af, d.v.s. 10 op til venstre eller 9 ned til højre, og så lærte jeg i hvert fald hurtigt, at når geværet gik af ved sigtelinie 10 op til venstre, og jeg faktisk

skød 9 ned til højre, ja så skulle jeg næste gang melde 9 op til venstre, hvis det hele skulle have nogen mening, for ellers blev der jo ikke taget hensyn til geværets afvigelse, men kun at man ikke holdt ordentlig fast. Jeg var jo stor og stærk og blev derfor meget hurtigt udtaget til maskingeværskytte. Det var noget tungt grej at slæbe rundt med, men til gengæld blev der ikke jaget så meget rundt med os, for det tog jo tid at bygge op og tage ned igen, så det blev til længere flyt, men til gengæld ikke så ofte.

Vagter ved kasernens skilderhus slap jeg heldigvis for at få, det kunne ofte være en barsk oplevelse, når en tilsynsførende for vagterne dukkede op og begyndte med at skælde ud over, at man havde et beskidt eller rustent gevær og ville se om løbet var i orden. Passede man ikke på, men stod og var bange, gjorde man hvad der blev sagt, og havde man så fjernet patronen fra løbet, løb vedkommende med geværet. Vi havde en Østpreusser der kom ud for dette, men han tog afsikringsgreb og kommanderede den vagthavende tre skridt tilbage eller jeg skyder. Sådan skulle det gøres.

En aften ved appel gik stabsscharführeren rent amok, en af kammeraterne havde skrevet hjem, "nu skal vi nok snart til fronten, forbindingspakker er allerede blevet udleveret til os". I vores uniformsjakke var der midtfor for nede en aflang lomme, der var beregnet til at have en nødforbindingspakke, plaster, gaze og tampon. Disse pakker havde vi fået udleveret, og staklen syntes, at han ville skrive dette hjem til sin mor. Han fik brevet lige i hovedet igen.

Men, vi var jo kommet hen i marts måned, og hele fronten ved Stalingrad var i opløsning, og der skulle opbygges et modangreb så snart foråret satte ind. Vi kunne nu godt regne ud, at vi skulle regne med at blive sat ind der.

Det varede da heller ikke længe, inden det hele kom til at være et stort opbrud, alle fik besked på, hvis vi havde ting, værdigenstande o.lign. vi ikke ville miste i krigen, var der mulighed for at få disse ting sendt hjem til vore forældre, vi fik også at vide, at vi skulle opgive et feltpostnummer, hvortil vores post nu skulle sendes, d.v.s. ingen adresse hverken om vi var i øst eller vest. Vi fik suppleret op med tæpper, sokker, undertøj og skjorter, fik uniformerne skiftet, hvis de var for medtaget, støvlerne blev set efter af skomageren. Og så skulle vi rigtig til at lære at pakke tornyster, vi havde den rigtige slags med oksehud på klappen, to tæpper skulle rulles og sættes omkring. Der gik et par dage med at forberede vores afgang. Det vigtigste, der skete, var også, at vi kom til edsaflægelse, altså til aflægelse af faneed. Vores bataljon, 1., 2., 3. og 4. kom-

pagni stod opstillet i kasernegården, og en fra hvert kompagni blev udtaget og skulle tage fat i krigsfanen og hæve højre hånd til ed, og alle øvrige stod ret med løftet højre hånd til edsafleggelse, som så blev sagt i kor.

"Jeg sværger troskab og pligtopfyldelse til vores fører Adolf Hitler ind til døden, så sandt som Gud hjælper mig".

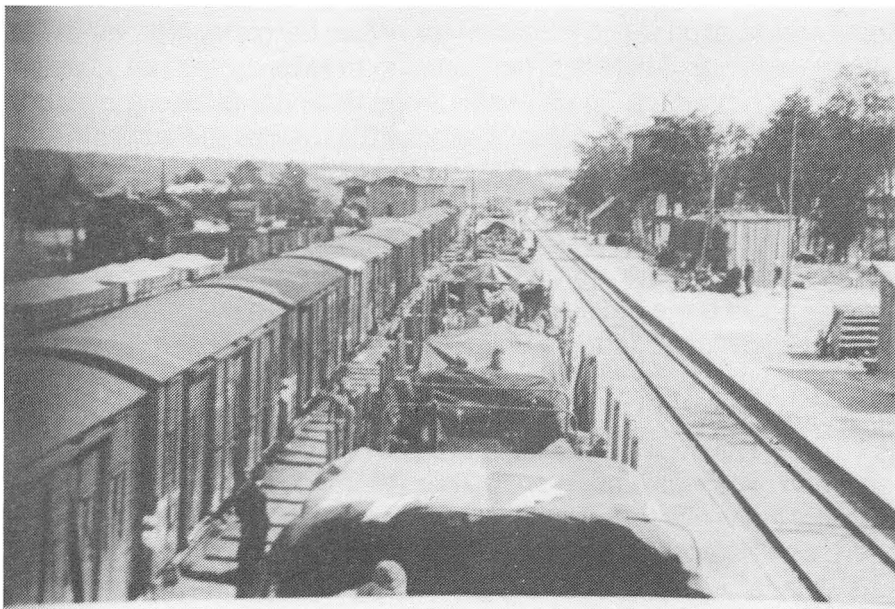
På selve afrejsedagen blev vi afhentet med fuld musik af 1. og 2. kompagni, der lå i en anden bydel, og så fulgte vi, 3. og 4. kompagni til banegården, d.v.s. til en godsbanegård, for det var kreaturvogne, vi skulle transporteres i. Disse vogne var indrettet med sand i midten, hvor der stod en stor tønde, som vi kunne bruge til at varme mad på. Ellers var sovepladsen på gulvet, en halv meter til hver. Vi fik kun at vide, at vi skulle til et eller andet sted i Ukraine.

Der var kun ganske få af vore befalingsmænd, der fulgte med os til fronten, for som tidligere nævnt var de fleste kun garnisonsduelige på grund af tidligere deltagelse ved fronten, de skulle blive på kasernen og uddanne nye indkaldte. Fra andre steder (kaserne) kom enkelte befalingsmænd, men ellers var det jo meningen, at vi skulle skilles og sendes til hver vores nye enhed efter behov, d.v.s. vi skulle erstatte dem, der var faldet bort.

Det var en lang og træls tur vi kom på, jo længere vi kom østover, jo værre så det ud, huse der var ødelagt, banegårde der var under reparation o.s.v. Overalt var der aktiviteter igang med at få det hele til at fungere igen. Nogle af de broer, toget passerede, havde været sprængt, og ofte var det nødtørftige reparationer, vi kørte over, da ville vi helst ikke se ned i dybet. Toget kørte meget langsomt på disse ødelagte broer. Vejret var ellers fint, vi kunne nyde forårssolen og skiftedes til at sidde i vogndøren. Mange fik tiden til at gå med at spille kort.

Ved større ophold på banegårdene, var det altid spændende at gå på opdagelse. Meget ofte kunne vi finde nogle civile, der sad på banegården og solgte ristede solsikkekerner. Der gik helt sport i at knække disse kerner, således at kernen faldt indad i munden, og skallen kom ud mellem læberne, hvor den så blev pustet væk. Somme tider kunne der gøres en god handel med synåle eller sytråd, der blev byttet med æg eller syltede agurker.

Vi passerede også steder med væltede tog, nogle steder lå der endnu rester af de ting, som havde været med togene. Vi gik ud fra, at der havde været sabotagehandlinger, og to gange stoppede vores tog, hvor vi måtte ud i terrænet for at finkæmme det for evt. partisaner. Og en gang skete det, da var vi kommet nær Kiev, at lokomotivet pludselig stak af fra os, så stod hele togstammen med soldater og krigsmateriale tilbage på en vigeplads. Dem, der skulle passe på, at sådan noget ikke skete, blev noget slukørede, da lokomotivet fortsatte, man troede, de skulle hen at tage vand ind. Hvordan lokomotivføreren vidste, at der 10 km længere fremme i en skov var partisaner, der tog vel imod ham og sprængte lokomotivet, fik vi aldrig noget at vide om. Vi kom først derfra igen næste dags eftermiddag, da der kom et lokomotiv og hentede os. På den tur oplevede jeg så de første lange og mørke nattevagter, bare stirre ud i mørket, hvorfra der kom mange forskellige lyde, som jeg først efter længere tid i samme situation lærte at kende. Tænk bare, et egern, hvordan det kan lyde om natten, når ikke man kan se noget som helst, det lærte man jo også senere.

Mellem Lemberg og Kiev var der livlig aktivitet på banelinjerne. Krigsmateriel af enhver art, samt troppeforlægninger.

Det første møde, vi havde med et lazarettog, gjorde et stort indtryk på mig. De forreste vogne var ombyggede personvogne, der var indrettet til sengeliggende sårede soldater, der kom vi selvfølgelig ikke i kontakt med nogen, men fik fortalt, at der var nogle, der manglede både arme og ben, samt andre svære læsioner. Men alt, hvad der kunne krybe og gå, var anbragt i ombyggede kreaturvogne, hvor hver havde sin seng eller briks at være på. Mange af dem var ude at strække benene, når toget holdt stille, og dem talte vi med, selv om vore befalingsmænd ikke var så glade for det. Mange af disse sårede soldater havde jo en vis form for galgenhumor. "Nå" - sagde de, " I unge rekrutter I tror nok, I skal til fronten for at få et jernkors (tapperhedsmedalje), men I får jern i korsbenet, gør I". Nogle sang "Nimma masla (smør), nimma jeijka (æg), nimma pivo (øl), dosvidania (farvel) Ukraino. Det varede ikke længe, inden vi blev beordret ind i vore vogne og sat til et eller andet, vi kunne jo altid pudse gevæerne.

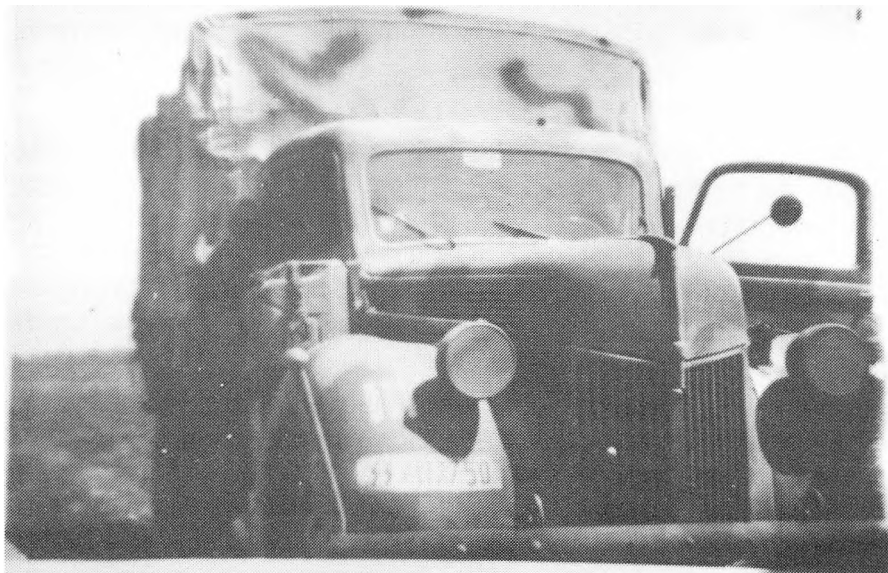
Der kom også en del andre hærenheder, både den ene og den anden vej, og vi kunne forstå, at der nok skete en stor rokering med tropperne. De fortalte jo ivrigt om, hvor de havde været og om tilbagetoget fra Stalingrad, nu håbede de, at de var på vej til et lidt roligere område, nogle mente endda, at de skulle til vestfronten. På en del banegårde var der et velfungerende marketenderi, her kunne man købe næsten alt, hvad en soldat havde brug for, og så skete det også, at der pludselig blev udskænket øl, så fik vi hele vores kogekar fyldt op med en liter øl. Dem, der var hurtige, kunne sagtens nå at få to gange. Men også cigaretter og karameller kunne vi købe, tænk, en hel skråhue fuld af karameller og ti tolv pakker cigaretter, så var alle sorger og bekymringer glemt for en stund, og toget rullede videre øst over.

Efter nogle dage havde vi passeret Kiev og kom over Dnepr floden og videre sydvest på gennem Poltava til Charkov. Togrejsen var slut, og vi blev samlet på banegårdspladsen, der blev holdt mønstring og foretaget de nødvendige meldinger om, at hele styrken blev overgivet til SS division »Das Reich«. Derefter blev vi ved navneopråb fordelt til flere grupper, ingen af os vidste hvorhen. Divisionen havde haft store tab, og der var derfor huller nok rundt omkring i kompagnierne, som vi skulle supplere. Vi blev afhentet med store lastbiler med 24 mand på hver. Først da fik jeg at vide, at jeg skulle til et rekognoscerings-kompagni, der kørte i folkevogne og på motorcykler.

Fra rekrut til pansergrenader!

Det blev en lang og sej køretur, ikke blot var vejene opblødte af den megen regn, der var kommet, men vejene var ødelagte af granat- og bombehuller. Overalt stod der ødelagt krigsmateriel, både af tysk og russisk oprindelse, mest af det sidste fordi vi kørte i et område, der var temmelig nyerobret, slagene havde gået frem og tilbage, og lige nu havde de tyske tropper overtaget. Civilbefolkningen så vi kun ganske lidt til, de holdt sig også inden døre.

Langs vejen lå der også mange døde russiske soldater, de tyske soldater var blevet samlet og begravet. Der lå også mange døde dyr, ikke kun heste fra militæret, men også køer, kalve, får og grise fra de mange flygtninge, der på et tidspunkt var kommet i skudlinien. I enkelte huse var der endnu gløder og ulmende ild. I luften var der en del overflyvninger. De maskiner, der tog østpå, kom i formationer, store to- og tremotors maskiner beskyttet af hurtige Messerschmidt jagere. Der kom også en del Stuka'er, let kendelige på deres knækkede vinge. Når flyene kom vestover, var det mere i spredt orden alt efter de opgaver de havde ud-

Opel Blitz lastvogne var de mest anvendt (LKW) til transport af mand-skaber.

ført. Vi hørte både kanon- og bombetorden i det fjerne og var sikker på, at vi ikke var ret lagt fra kampområderne.

I eftermiddagens varme bredte stanken af krig sig ret uhyggeligt, men nok særligt for os, der oplevede det for første gang. Sådant en blanding af krudtluft og forrådnelse, skarp og sødlig samtidig, og vi vænnede os hurtigt til ikke at se alt for meget på ødelæggelserne og ligene, der endnu lå rundt omkring.

Efter nogle timers kørsel kom vi til en mindre landsby, Perisetsnaja eller sådan noget hed den. Der var mellem 50 og 75 huse næsten ubeskadiget, og i enkelte huse boede der nogle af de oprindelige beboere. Vi fik at vide, at vi jo var i Ukraine, og at størsteparten af befolkningen, og i hvert fald dem der endnu var i landsbyen, var meget tyskvenlige.

Overalt ved landsbyens huse stod camouflerede folkevogne og motorcykler med sidevogn. Der var også enkelte bæltekrøretøjer, som blev anvendt til sanitetsvogne, værkstedsvogne og radiotjeneste. Og så var der naturligvis køkkenbil, beklædningsbil, våbenbil samt en feltambulance. Kompagniet var også tildelt nogle pansrede mandskabsvogne (SPW)(Schützen Panzer Wagen) monteret med morterer, og firling anti-luftskjts, således at kompagniet i mange situationer kunne forsvare sig selv. Nu var det så spændende, hvilke nye kammerater man fik, og hvor man blev placeret, på forhånd var der kun 5 kammerater tilbage af dem, jeg havde været sammen med som rekrut, ingen af os kom i samme gruppe eller samme deling.

Jeg skulle i første omgang erstatte en skytte 2 i en maskingeværgruppe, der bestod af 9 mand på 3 motorcykler. D.v.s. der var motorcykelføreren, og i sidevognen sad maskingeværskytte 1 med maskingeværet og på bagsædet skytte to med to reserveløb, ammunitionen var i klappen på sidevognen. De to andre motorcykler slæbte ammunition, reservedele og ofte var der også en skarpskytte med, eller man havde nogle lettere granatkastere med.

Nu kom så for alvor det øjeblik, hvor vi skulle til at være soldater, først og fremmest skulle en del af vores uniform udskiftes. Indtil nu havde vi haft et dødningehoved på sort bund på højre kravespejl, det skulle nu udskiftes med de kendte SS tegn, men kun på den ene side, den venstre forblev sort, indtil man fik en højere tjenestegrad, enten en eller to blanke streger eller fra 1 til 4 stjerner. Vi skulle også nu bære ærmebånd med Das Reich på. Og så fik vi at vide, at vi nu ikke var knoldesparkere længe, men Pansergrenaderer. "Das Reich" var altså en panserdivision. Mit

kompagni var divisionens opklaringsafdeling, som betød, at det var os, der skulle tage føling med fjenden i første omgang. Det var en af gruppens medlemmer, der afhentede mig efter mønstringen, og jeg fulgte med til mit nye kvarter. Vi var 12 mand i huset. Gruppetføreren var fra Køln og boede sammen med ordonnansen i et mindre værelse, der var to andre rum i huset, og der var vi 5 mand i hvert rum. Vi var ialt kun 3 unge fra Nordslesvig i dette kompagni, og det var ikke hver dag, vi var sammen.

Vi nyankomne havde jo meget at lære, bl. a. hvordan vi skulle pakke vore vadsække, vore gode tornystre havde vi måttet aflevere, og i stedet havde vi fået en stor vadsæk og to paktasker, de kunne jo bedre stuves sammen på motorcyklen, og den store vadsæk blev opbevaret på en lastbil. Det var vigtigt hurtigt at lære, at kun de vigtigste ting skulle vi have med os altid, så kunne vi altid supplere op, når tid var hertil mellem de forskellige opgaver, vi blev sat til at løse.

Det kunne godt være svært at forstå det hele, det var jo kun våbnene, der var de samme, alt andet var blevet udskiftet. En ting var også sikkert, befalingsmændenes omgangstone med os var også totalt ændret, alting gik mere kammeratligt for sig, og kommandoerne var mere afdæmpet og rolige.

Klokken 5 om eftermiddagen skulle vi træde an til mønstring eller parole, som vi kaldte det. Vore gruppeførere aflagde melding til stabsscharführeren om alt, hvad der havde betydning, syge, sårede og om ammunition og våben, ja alt, hvad der hører til, for at et kompagni kan være velfungerende. Derefter blev vagtmandskabet taget ud. Der skulle stå vagter alle betydelige steder, og vagten skulle anråbe enhver der nærmede sig med "Holdt, hvem der, parole". Parole var et kendingsord, der skiftede hver dag, og kunne man ikke parolen, blev der råbt "stå stille, hænderne op". For at modparten også kunne være sikker, var der altid to ord i parolen. Den ukendte, der nærmede sig, skulle, når der blev sagt *parole* nævne Frankfurt, og vagten nævnte derefter Oder - disse to ord dannede parolen for den nat. Parolen blev også brugt, når man om natten var på rekognoscering og kom hjem til sine egne linier igen. Da blev man selvfølgelig anråbt, og måtte give sig tilkende for at komme ind i eget område igen.

Vagterne stod to timer ad gangen, og man skulle selv ind i huset, hvor afløseren lå og sov, vække ham og blive udenfor, ind til han kom ud og kunne melde vagtskifte. Den vagthavende officer kom naturligvis på inspektion nogle gange i løbet af natten, og der var næsten altid nogle

småting, som han kritiserede eller harcelerede over, hvad der havde foregået foregående nat.

Nætterne var meget forskellige, alt efter hvordan vejret var. Ved klart vejr kom der altid små russiske fly ind over os. Vi kaldte dem SYMASKINER. Lyden mindede om en symaskine. Det var små dobbeltdækkermaskiner med en lille 4 cylinder motor. Den fløj ret langsomt og kunne næsten stå helt stille i luften. Det var tosædede maskiner, og den på bagsædet havde mange opgaver, kunne tage luftfoto, og hvis han så noget som helst lys på jorden, kunne man være sikker på, at der blev plantet et "juletræ" i luften. Mange små lyskugler der blev hængende i luften et godt stykke tid, og så kunne der komme 4, 5 til 6 andre små fly, og så var spillet gående. For det meste var det håndgranater, man smed ned på os, men der blev også skudt vildt omkring med maskingeværer. Se flyene kunne vi faktisk ikke, og dog skete det, at man fik øje på den blå udstødning. Satte vi os kraftigt til modværge, altså besvarede angrebet med antiluftskys, kunne vi regne med, at der i løbet af natten ville blive forsøgt indskydning af russiske kanoner, og det kunne meget vel resultere i, at vi måtte forlade området og flytte nogle km, ellers fik vi ingen ro på det sted. Selvfølgelig fandt piloterne ud af, at vi var flyttet, og så begyndte de påny at provokere os til at skyde igen. Disse små fly så vi ikke om dagen, da holdt de sig et godt stykke inde bag den russiske frontlinie.

Inden parolen var færdig, kom der melding om, at russiske tropper var brudt igennem de tyske linier og havde dannet et brohoved, som det hedder, ikke ret langt fra, hvor vi havde kvarter. Vi blev omgående beordret kampklar, i løbet af en halv time var alle folkevogne, motorcykler og SPW-erne oprangeret til afgang. Vore vadsække og alt andet ikke nødvendigt grej var afleveret til trænvognene, som dog blev stående sammen med køkkenvognen og andet materiale, som ikke skulle deltage i indsatsen.

Vores opgave var nu at finde fjenden, finde ud af, hvor langt han var trængt ind, for der var jo ingen frontlinie, det var jo det, vi skulle søge at oprette. Vi fik også at vide, at når vi havde dannet denne frontlinie, ville vi blive afløst af egentlige infanterister. Men de var jo længere borte og kunne ikke som vi køre næsten helt frem til stillingerne, vi oprettede. Da det blev rigtig mørkt, havde vi endnu ikke haft nogen kontakt med fjenden, og det blev besluttet, at vi skulle grave os ned langs nogle bakke- drag, så kunne vi altid se, om vi næste morgen tidlig skulle fortsætte.

Russerne havde sikkert fundet ud af det samme, for da vi famlede os frem i mørket for at finde de rigtige bakketoppe og lavninger, så jeg pludselig 10 - 15 m foran mig et fyrtøj, der knipsede uafbrudt, men ikke lavede ild. Vi blev enige om, at det nok var en enlig russer, der ikke havde lyst til at slås, men gav sig til kende på den måde. 5 mand blev sendt ud i en omgælsesmanøvre, og det varede heller ikke længe, før de kom tilbage med fangen. Da det blev lyst, kunne vi se, at der havde været flere russiske soldater ved at grave sig ned overfor os, men nu var der ingen. Det betød altså, at de havde fortrukket et andet sted hen. Og allerede om morgenen kl. 6:00 kom det tyske modangreb med flyunderstøttelse og panserdækning samt vore SPW-er. Vi havde så kun småopgaver med at vise vej.

En gruppe har gjort sig klar til rekognoscering.

Denne rytme, hvis man kan kalde det sådan, vænnede jeg mig ret hurtigt til. Enhver lejlighed, der blev givet, skulle udnyttes til enten at holde våbnene i orden eller egenpleje. Sådan var det, når vi var i kampzonen, men hvis vi blev trukket ud for at ligge i ro, så blev der jo hver dag lavet en dagsorden med klokkeslet og angivelse af, hvad vi skulle foretage os. Altså et tjenestereglement, her indgik jo også våben og egenpleje, egentlig eksercits blev der ikke, men selvfølgelig skulle vi træde an og rette ind til højre osv. Sådan gik den første måneds tid med korte indsatser og små kamphandlinger, vi kunne f.eks. ved rekognoscering blive udsat for, at skulle fortrække, eller vi selv kom i den situation at forfølge en russisk jeep, og det lykkedes da også en gang imellem at tage en eller to russiske soldater til fange, og stolte var vi selvfølgelig, hvis vi fik fat på en officer eller en kommissær. En kommissær var let kendelig på den røde barrét, han bar. Ved russiske angreb gik disse kommissærer altid bag den første angrebslinie, det var også kun den første angrebslinie, der havde våben, dem der kom i anden linie, samlede våben op fra de sårede og faldne kammerater.

I begyndelsen af juli måned blev vi kastet ind i en større operation, hvor vi i flere dage var i stadig bevægelse fremad og blev udsat for kraftige modangreb. Vi måtte ofte grave os ned, vi gravede små etmandshuller, disse huller skulle være så dybe, at en mand kunne krybe sammen i hullet, og hullet skulle helst kunne holde til, at en russisk panser kunne køre hen over det med sine brede bæltter, og ve den, der blev opdaget i sådan et hul, så kunne T 34 eren blive holdende over hullet, og med det andet bælte dreje en omgang. Derfor var det så vigtigt, at vi også havde panserbrydende håndvåben med os, for ofte var det sådan, at de angribende pansere ikke turde vende siden til, så var de sikre på at blive ramt af vores pansernæve eller populært kaldet skorstenrør, fordi det var en raketdrevet granat, der sad i et rør, der kunne minde om et skorstenrør. Pansernæven havde et tyndere rør, men med samme slagkraft. Endelig kunne man jo hoppe op på den angribende panser fra den døde vinkel og anbringe en pansermine under tårnet og så bringe den til detonation som ved en håndgranat.

En eftermiddag, hvor vi lige var blevet færdig med at grave os ned, kom der et pludseligt russisk granatangreb, og medens de russiske soldater løb lige ind i deres egen spærreild, var det jo nødvendigt, at vi satte os til modværge. Arme og hoved havde vi så ovenfor vores dækningshul med et lille brystværn, da var det så, at der slog en granat ned direkte

Våbenpleje var fast reglement på tjenesteplanen når vi lå i ro.

ved mit brystværn, og jeg blev såret i højre underarm, granatsplinten gik ind udvendig ved albuen og kom ud midt på indersiden af armen. Heldigvis var der kun tale om et kødsår, og selv om jeg var alene i mit dækningshul med 50 meter til næste kammerat, kunne jeg tage det med ro. Efter en times russisk forgæves forsøg på at jage os op af hullerne trak de sig tilbage, og da natten kom blev vi afløst af egentlige infanterister. Jeg kom til behandling på et feltlazaret, og lægen der har nok ment, at jeg skulle flyttes til et lazaret et par hundrede km mod vest.

Jeg kom med et ganske alm. lazarettog, d.v.s. kreaturvogne, der var indrettet med køjesenge, og hvad dertil hører. Sådant et tog havde kun oppegående sårede soldater med. Efter tre dages rejse kom vi til Lemberg, hvor vi kom i rigtige sygehussenge og rigtig sygepleje. Jeg var der kun 2 dage, så traf overlægen den beslutning, at jeg skulle rejse hjem på orlov i 14 dage, og så skønnede han, at såret var lægt så meget, at jeg skulle rejse hjemmefra og direkte ud til fronten igen og melde mig hos min enhed.

Naturligvis var jeg glad for at komme hjem på orlov, vi boede den gang i Vesteramtet. Min tvillingbror Anton var stadig i lære som møbel-polstreter. Antons ryg var ikke blevet bedre, og man kunne nu direkte se, at han havde en lille pukkel. I mellemtiden havde min far også meldt sig

Når vi gravede os ned, var det vigtigt med et godt brystværn. Bemærk håndgranaterne i højre side.

til tysk krigstjeneste. Han var jo underofficer fra første verdenskrig og var 46 år. Min far kom til at gøre tjeneste i Hamburg som nordisk tolk. Jeg skulle jo melde mig hos kommandanten på byens kaserne ved ankomsten, og der fik jeg også udvirket, at der blev ringet til min fars kaserne, og min far fik en uges orlov, så vi kunne være sammen i den tid.

Det var dejligt igen at være sammen med min far. Vi havde en masse at tale om. Min far var nok den, der oplevede mindst, idet han var skandinavisk tolk for dem, der på en eller anden måde havde tiltrukket sig politiets opmærksomhed. Det meste af hans tid gik med at læse breve fra de anholdte og deres pårørende.

Jeg havde derimod en masse oplevelser at berette om, både fra en soldats hverdag og fra de forskellige træninger, vi havde været udsat for på fronterne. Hvordan det følte at skulle springe op af sit skyttehul, og storme frem mod fjenden. Var det mod eller angst, der fik en til at komme fra det ene dækningshul til det andet. Det var rart at tale med en, der selv havde oplevet disse ting og kunne forstå de følelser, man havde i disse situationer.

Det var en underlig følelse at gå i sin hjemby i tysk uniform. Naturligvis havde jeg jævnaldrende skolekammerater, men også naboer og de-

res unge, som jo var danske, man trykkede sig måske lidt, men det mest vigtige var dog, at man havde en korrekt opførsel. Selvfølgelig kunne jeg ikke tage mig af, at man småfniste, når jeg hilste, sådan som en soldat nu engang skal. Men her var det jo ikke med hånden op til huen, nej, det var den tyske hilsen, som det hed i Waffen SS. Altså hælene sammen, tage holdning og hilse med udstrakt højre arm. Det kunne da også ske, at en af mine tidligere kammerater kunne finde på at gå på tværs af mig og tage min arm ned, men da vi jo kendte hinanden, blev det jo kun ved et "hold op med det pjat, jeg skal jo hilse, men du behøver ikke at provokere, det er dumt".

Skolerne havde jo sommerferie, så jeg slap for at møde op i den tyske skole og fortælle om mine oplevelser ved fronten. Jeg havde nok også set frem til at skulle mødes med nogle jævnaldrende piger fra min skoleklasse, jeg havde ingen kæreste, som jo er forståeligt, når jeg slet ikke havde været hjemme i Nordslesvig i så mange år. Min tid på flyvepladsen i Grove havde heller ikke ført til nærmere bekendtskab med piger. Så jeg var også ret uerfaren på det område. De piger af min årgang havde alle, i hvertfald dem jeg kunne lide, en eller anden tysk soldat, som de kom mere eller mindre sammen med. Jeg oplevede ikke noget særligt i orlovstiden og begyndte så småt at længes efter mine kammerater, og jeg var slet ikke ked af igen at skulle forlade hjemmet og begive mig på vej mod en ukendt fremtid.

Den sidste orlovsdag meldte jeg mig hos kommandanturet på byens kaserne for at få en marchordre, det havde man faktisk ret let ved at give mig, man må jo have haft et eller andet system, der fortalte om; hvor de forskellige enheder befandt sig. Således fik jeg marchpapirer, der fortalte, at jeg skulle rejse over Hamborg til Berlin og derfra videre til Lemberg, og fra Lemberg skulle jeg rejse til Kiev og melde mig der hos feltgendarmen for nærmere besked om, hvor min enhed ville befinde sig.

Det var meget let på banegårdene at finde frem til de tog, jeg skulle benytte. Der var tavler med afgangstider på orlovstog, og hvor de kørte hen, og så var det blot at henvende sig til banegårdspolitiet og få et stempel i marchpapirerne, så havde jeg overholdt min del af ordren.

Togrejsen til Hamborg foregik med almindeligt persontog med både civile og militære passagerer. Da orlovstoget kom til Hamborg, blev der blæst luftalarm, og jeg oplevede for første gang et luftangreb, der varede hen ved fire timer. Det var ret uhyggeligt at sidde i et luftbeskyttelsesrum og ikke kunne se, hvad der foregik oven over os, og så de frygtelige rys-

telser det gav i beskyttelsesrummet, man vidste aldrig, hvor tæt på bomberne faldt. Civilbefolkningen var tydeligt opskræmt, og børnene græd og var utrøstelige, og nogle mente, at nu var det deres huse, der blev ramt.

Da alarmen efter fire timer blev afblæst, kunne vi komme op på gaden igen, jeg har aldrig oplevet noget lignende, nu fattede jeg, hvad en brandstorm var, hele gaden brændte, og der var en sådan varmeudvikling, at der virkelig var en storm i gaden, der kunne rykke træer op med rode, og biler trillede rundt. Vi kunne kun bevæge os på alle fire for ikke at blive blæst omkuld. Naturligvis kunne vi ikke bare rejse videre, der skulle først ryddes op og graves efter overlevende under murbrokkerne, og mange døde skulle samles og køres til en eller anden kirkegård. Mange børn løb rundt og søgte efter deres forældre, som var blevet væk. Vi soldater blev samlet i små enheder og fik tildelt opgaver i redningsarbejdet. Røde Kors var overalt og ydede en stor indsats, feltkøkkener blev stillet op til bispisning af de mange hjemløse. Op på formiddagen næste dag kom der lidt mere ro over det hele, og man åndede lettet op. Jeg var med i en gruppe, som skulle samle børn op, der søgte efter deres forældre, alle skulle registreres, og Røde Kors tog sig af efterforskningen.

Da kom der en lille dreng vel 10-12 år, han bar på en stor rygsæk, der havde et mærkeligt indhold. Han spurgte efter vej til en kirkegård, og jeg spurgte ham, hvad han skulle der. Han fortalte så, at han havde sin moder i rygsækken, hun var totalt forkullet og var ikke større, end hun kunne være i hans store rygsæk, og nu ville han gerne hen på kirkegården for at begrave hende. Det var for mig den hidtil frygteligste oplevelse af krigen, at sidde i en by, hvor man ikke kan se horisonten, men kun høje huse til alle sider og så have bombemaskiner over hovedet, og hele himlen var oplyst af lyskastere og eksploderende antiluftskysgranater. Det var jo for mig en helt ny måde at møde en fjende på og så dette, at det også gik ud over civilbefolkningen, såvel gamle som børn, jeg kunne faktisk føle væmmelse ved hele krigen og dens følger. Civilbefolkningen så heller ikke med blide øjne på os soldater, hvorfor var vi ikke ved fronten, vi havde bare været hjemme på orlov, medens vore kammerater måtte tage en tørn ved fronten, vi måtte hellere se at komme afsted ved første bedste lejlighed.

På banegården var der også opstillet et feltkøkken, og med marchordren i hånden kunne man bjærge sig et måltid mad. De soldater, der var på vej til fronten, kunne også i et marketenderi købe forskellige ting som cigaretter, cigarer, skrivepapir og bolsjer. Fra Hamborg og videre

var der fjerntog, som kun var for militæret, og jeg fandt hurtigt et fjerntog over Berlin til Lemberg. Togrejsen var ret almindelig, masser af soldater i togvognene, og ved større ophold på stationerne undervejs kunne der være mulighed for at bjærge sig et kogekarfuld øl, i det hele taget var der gjort meget for soldaterne, der var på vej til fronten, de skulle mærke, at man havde det godt derhjemme. Efterhånden kom vi også så langt mod øst, at der ikke var mørkelægning, idet der ingen fare var for luftangreb hverken fra vestfronten eller fra østfronten, det var helt mærkeligt at opleve, især når jeg tænkte på Danmark, der jo ikke var i krig med nogen, og at man der skulle mørkelægge, men kunne godt forstå hvorfor.

I Lemberg var der flere timers ophold, derfra gik der tog til forskellige retninger på østfronten. Vi blev orienteret ved meddelelser på en stor opslagstavle, og så var det med at finde det rigtige tog og spændende var det, om man kunne træffe nogle, der skulle til samme division som en selv. På den måde var vi fem soldater, der fandt sammen, men alle fem til forskellige enheder, men indenfor samme division.

Så gik turen videre gennem Ukraine, og nu blev vi bevæbnede og skulle opdeles i vagthold, for der kunne være fare for partisanangreb på togene. Lokomotivet havde en stor fladvogn foran sig læsset godt til med sandsække, det var for at udløse eventuelle miner eller sprængladninger. Vi så også enkelte vrage af personvogne ligge på baneskråningerne. En gang undervejs måtte vi gøre holdt, og minører fjernede udlagte miner, og vi måtte finkæmme en skov på begge sider af banen ca. 500 - 600 m bred og i to km længde. Der blev ikke fundet noget, og efter nogle timers ophold kunne vi fortsætte vores rejse. Toget kørte til Kiev og videre til Charkow, hvortil jeg kom efter fire dages rejse hjemmefra. Fra Charkow gik det videre med lastbil ca. 10 km sydøst over, hvor division Das Reich's hovedkvarter lå. Her var der af og til forbindelse med lastbil til 4. kompagni, hvor jeg hørte til.

Gensynsglæden over nu igen at være sammen med kammeraterne var meget stor, og der blev fortalt både fra den ene og anden om oplevelserne på orlov og oplevelser fra fronten. Selv om kompagniet ofte var reduceret til ca. 50 mand, så var der kun melding om, at der var faldet 4 af vore kammerater, resten havde været mere eller mindre såret og havde også som jeg selv været på orlov i en til to uger. I øjeblikket lå kompagniet i ro, men skulle forlægges til frontafsnittet i den store Dneprbue, her havde russerne erobret et brohoved d.v.s., at de var vest for Dneprfloden, og vi skulle trænge dem tilbage.

Kompagniet blev gendannet med de forskellige grupper, jeg fik igen

mit maskingevær, en skytte 2 og 6 mand med ammunition samt en gruppefører, ialt en gruppe på ni mand. Vi havde forskellige samarbejdsøvelser, maskingeværerne var naturligvis af sidste nye model, MG 42, et meget hurtigskydende maskingevær, ladegreb og udskiftning af løb foregik meget hurtigere end hos de gamle MG 38. Vi skulle jo også rystes godt sammen således, at vi kendte hinandens stærke og svage sider. Vi havde to nyankomne rekrutter i min gruppe, og det gjaldt jo om at tage godt imod dem, vi andre betragtede os selv som gamle rotter, sådan er det jo i et mandesamfund.

Efter tre dage i ro gik vi i stilling om natten syd for brohovedet og den store Dneprbue, således at vi havde den højre flanke helt ned til floden og så ca. 1 km ind i landet. Her stødte vi op til andre enheder, der lige som os skulle være med i det store modangreb og naturligvis helst smide russerne i vandet. Vi fik ordre på at grave os ned, idet man forventede et par timers tysk artilleriild meget tæt på vore stillinger.

Vi var så tæt på russerne, at vi kunne høre dem tale sammen. Et lyspunkt synes jeg det var, at vi havde en artilleriobservatør kun 20 meter fra os, så faren for, at vi skulle blive beskudt af vore egne, var meget lille, men det kunne jo ske, at russerne satte ind med modangreb.

Natten forløb roligt, og tiden sneglede sig afsted, nogen søvn blev det ikke til, alle længtes vi efter, at kl. skulle blive 4, og præcis på klokkeslettet kom de første granater, de slog ned kun ca. 100 m foran os. Det var nogle ordentlige "kufferter", der kom flyvende, hvis vi var heldige og så i den retning, de kom fra, kunne vi få øje på dem, og når de var over os, hørte vi mundingskaldet fra kanonen, og granaten drog fløjtende videre, indtil braget fra nedslaget skar gennem luften. Efter at kanonerne var skudt ind, flyttede granatnedslagene sig lidt længere væk, og nu begyndte også mortergranaterne at komme. Man brugte også 8,8 cm antiluftskytiskanoner, deres granater eksploderede i luften 20-30 meter over de russiske stillinger.

Kl. 5 kom jagerbomberne og Stukaerne og gik til angreb bag de russiske linier for at gøre deres artilleri tavse. Kl. 5:30 kom vore panservogne frem i baggrunden, og vi vidste, at nu var der ikke længe til, at vi skulle op af vore huller og så fremad mod det ukendte.

Nu var der lige tid til, at gennemgå våben, og ammunition. Se efter om det hele var, som det skulle være. Lave de sidste aftaler med kameraterne, og så var der tid til den sidste smøg før opbruddet.

Waffen SS havde de sidste nye våben, her et maskingevær MG 42, der kunne skyde 1200 skud i minuttet.

Mange tanker gik gennem mit hoved, havde jeg nu fået sagt rigtig farvel til dem derhjemme, vidste min mor, at jeg holdt af hende, og hvad med mine søskende. Ville mine kammerater følge med op af hullerne, når det gik til angreb. Jeg havde sammen med min skytte 2 indøvet at skulle skifte løb i MG'et og han sad jo sammen med mig i hullet, det var vigtigt, at han altid var ved siden af mig, for hver 50 skud skulle jeg have et nyt bånd med patroner, og for hver ca. 300 skud skulle løbet skiftes for ikke at brænde varmt.

Kl. 6:00 tav alle kanonerne, og der blev skudt lyskugler op som tegn på, at vi skulle rykke frem. De første 100 meter bemærkede vi ingenting, det så ud som om russerne havde regnet med angreb, for deres skyttehuller var alle tomme. Længere fremme kom vi dog til nogle skyttegrave, og de havde været besat med russiske soldater, store huller viste os, at vores artilleri og vore flyvere havde ramt deres mål, vi så en hel del døde russiske soldater ligge i de sammenstyrtede skyttegrave, og i enkelte tilfælde var der halvtbegravede soldater, der levede, dem måtte vore sa-

??

Tysk styrkampfly (STUKA) i angreb. Bemærk de knækkede vinger.

niteter tage sig af, vi sikrede os blot, at de ikke havde skydevåben inden for deres rækkevidde.

Da vi var kommet ca. 3 km frem, blev vi indhentet af vore panserstyrker og pansrede mandskabsvogne, der var udstyret med 2 cm firingkanoner og svære morterer, vi havde også konstateret den første russiske modstand. Men så begyndte helvede at bryde løs. Russerne satte sig kraftigt til modværge, og vi blev beskudt af "Stalin orglet". Det var raketbatterier, der står på lastbiler, der var vel 48 raketter i hvert batteri, og affyringerne virkede ret dramatisk på os. Hver raket startede med et hvinende fløjt, og så blev der helt stille, og lidt efter hørte vi raketterne komme ned fra luften, og nedslagene var så præcise, at sådan et raketbatteri dækkede lige så meget som en fodboldbane, på dette areal faldt der 48 raketter med ca. 20 meters mellemrum. Vore panservogne fik ram på enkelte af disse lastbiler, men de var jo hurtigt væk, når de havde affyret deres raketter, de trak sig væk fra kampzonen for at få nye raketter sat i batteriet.

Selv om vore pansere satte ind med kraftig beskydning af de russiske stillinger, kom vi ikke ud af flækken og måtte grave os ned for natten.

Vi var kommet frem til en lille skrænt således, at vi havde godt udsyn foran os, og her gravede vi os ned og lavede en rigtig maskingeværrede, d.v.s. en hesteskoformet udgravning med åbningen ud mod fjenden således, at maskingeværet stod i midten, og vi kunne dreje rundt fra højre til venstre uden at flytte maskingeværet, det betød jo, at vi havde en meget stor dækningsradius. 50 meter bag os holdt både en panservogn og en pansret mandskabsvogn med firlig skyts. Vi syntes, at vi var rimeligt godt sikret, i hvert fald for natten, men hvad ville morgenen bringe, vi kunne regne med et russisk modangreb. Vi vidste dog, at der ingen russiske kampvogne var kommet over Dnepr floden endnu, så det kom nu an på, hvor mange soldater der var kommet over floden. Om natten var vi på rekognoscering ude i ingenmandsland og kom så tæt på de russiske stillinger, som vi skønnede uden risiko for at blive opdaget. Min gruppe var dog så tæt på, at vi kunne registrere, at de russiske soldater var ved at modtage varm mad, vi kunne både høre klirren fra kogekarrene og lugte maden.

Vi vendte hjem til vore egne skyttehuller og forberedte os til resten af natten. Der var ingen forlydender om, at vi skulle fortsætte vores angreb næste dags morgen, og det ville efter alt at dømme betyde, at der ville komme et russisk modangreb for at tilbageerobre det tabte. Jeg var jo heldig, at vi var to i vores skyttehul, der jo var udbygget til en maskingeværrede. Vi kunne så skiftes til at holde vagt, medens den anden kunne sove lidt. Efter en sådan dag med oplevelser om at have set døden i øjnene var det ikke svært at folde hænderne til en lille bøn til Gud med tak for beskærmelse denne dag og en stille bøn om, at man også næste dag ville være i Vor Herres varetægt. Dernæst var det naturligt at kigge op i stjernerne og nynne en lille sang, jeg kunne: "Weist du wievil Sternlein stehen, an dem blauen Himmelzelt, Gott allein hat sie gezählet, tausends sind es an der Zahl". Jeg har aldrig haft svært ved at føle en hvis tryghed, selv i de værste stunder. Under selve kamphandlingerne tænker man ikke så meget over den slags ting.

Natten forløb meget roligt, hen på natten kom der en tæt tåge over området, og nu kunne vi forvente, at russerne ville udnytte dette, de havde jo ingen panservogne i brohovedet, og det var infanteristerne, der måtte klare det hele. Tågen blev så tæt, at vi ikke kunne se fra det ene skyttehul til det andet, og alle lyde forekom ekkoagtige, snart tæt på snart langt væk. Vi kunne heller ikke sætte vagtposter langt fremskudt, for de ville ikke kunne finde tilbage til deres egne skyttehuller.

Modangrebet kom som lyn fra en klar himmel, der var ingen forudgå-

ende granatangreb, men pludselig løb der i hundredevis af russiske soldater rundt foran os, de havde jo også behov for at holde kontakt med hinanden og også besvær med at finde os. Jeg skød med maskingeværet ud i blinde, men det var dog en tilkendegivelse af, at der var et angreb igang. Så fik jeg pludselig maskinstop, en patron havde sat sig fast i løbet, og i samme øjeblik, hvor maskingeværet tav, sad der en russer på hug foran mig og trak i maskingeværet, jeg trak selvfølgelig den anden vej, og så slap han for at springe på mig med opplantet bajonet, det var disse kantede bajonetter, de var beregnet til at stikke med. Jeg fik dog fat i bajonetten og fik den drejet til siden således, at den gik gennem mit tøj i venstre side og ind imellem et par ribben helt ude i siden, altså en ret overfladisk flænge. Russeren nærmest faldt ned i hullet til mig og måtte nu hive bajonetten ud af jorden, hvor den havde boret sig ind. Det gav mig tid til at fatte min feltspade, og da russerne meget ofte ikke havde stålhjelm på, kunne jeg med al min kraft bruge spaden som en økse lige ind i panden på den angribende russer. Om han døde eller ej, ved jeg ikke, men han blev i hvert fald liggende i hullet, og jeg tog flugten sammen med min skytte 2. Vi løb den nærmeste vej ned til flodbredden og kunne følge den, indtil vi var sikre på, at vi var på den rigtige side af frontlinien. Her mødte vi vore kammerater og vores kompagnichef, og de sårede blev behandlet. Det russiske angreb gik i stå, da de kom så tæt på vore panserede mandskabsvogne, at de fik kraftig ild fra dem.

Op ad formiddagen forsvandt tågen, og medens tågen endnu lå tæt nede i lavningen, hvor brohovedet var, gik vi til modangreb og besatte igen vore stillinger. I modangrebet deltog vore pansrede mandskabsvogne med både firling skyts og morterer. Russernes langtrækkende kanoner kunne jo ikke se gennem tågen, så det var ret tilfældigt, hvad der kom af modstand. Russerne trak sig i hvert fald hurtigt tilbage i tågen. Jeg fandt mit skyttehul med maskingevær og det hele sådan, som jeg i hast havde forladt det. Om aftenen blev vi afløst af egentlige infanterister fra værnemagten. Vi skulle forlægge længere sydpå ned til Stalino, en by der lå ved Mius floden, en biflod til Dnepr.

Vi kørte hele natten og gik i hvil i en lille landsby, hvor vi fik 4 timers ro. Derefter blev vi purret op og havde så krops- og våbenpleje. Vore skydevåben blev skilt ad og rensed for jord og krudtslam samt blev behandlet med olie mod rust. Kropsplejen gik ud på, at vi blev ordentlig vasket, vi fik også rent undertøj og rene skjorter. Og så naturligvis det evige problem med kropslus, æggene sad overalt på vores uniformskraver og ved lininger, der gik helt sport i at knække lus og æg. Hen imod aften kom vor-

Til vores kropspleje hørte også kogning af vore skjorter, som her hænger til tørre, medens geværet får en omgang.

res feltkøkken, og der var kræset godt for os. Vores forplejningschef havde også lidt ekstra godt med til os, såsom øl og sekt og rygevarer samt karameller. Sæbe, tandpasta og barberblade kunne vi altid købe, også skrivepapir og kuverter var der aldrig mangel på.

Vi skulle ikke direkte til fronten igen, men skulle ligge i højeste beredskab, så vi kunne gå til ro for at blive purret næste morgen kl. 3, og så kørte vi 20 - 30 km sydpå. Det var en frygtelig stenørken, vi kom til, det var fuldstændig umuligt at grave sig ned i jorden. Vi slog lejr i en dyb kløft eller slugt, hvor der var et udtørret flodleje, vi kunne så bygge små stenvolde omkring vore telte. Her lå vi i to dage og skulle vel have ligget der noget længere. Jeg var på et vagthold, der stod vagt ved vores Obersturmbannführer, han havde en beboelsesvogn til sin rådighed, og dagen igennem kom der forskellig officerer til rådslagning og afgivelse af meldinger. Pludselig kom der et uvejr op med regn og torden, og der var mange tornadoer, vi kunne iagttage, og regnen strømmede ned i spandevis. Så lige pludselig hørte jeg råb og skrig og træer, der knækkede og vand, der brølende fossede frem i slugten. Det var en flodbølge, der

kom, den var vel 7 -8 meter høj og tog alt med sig, hvad den mødte undervejs. Min første tanke var selvfølgelig den beboelsesvogn, jeg stod vagt ved. Der var i øjeblikket ingen inde i den, men den ville nok blive re-
vet med af flodbølgen. Jeg skød først tre varselskud for at varsko mine kammerater, og så hængte jeg geværet over skulderen og gik igang med at tøjre bilen. Alle militære biler har to kroge foran og to kroge bagpå og så en kraftig stålwire. Jeg fik stålwiren løsnet og sat i den ene krog og derfra op om et træ og så tilbage til den anden krog, og det var også på højeste tid, for bilen var begyndt at svømme, heldigvis væltede den ikke, og det var også den eneste bil af ca. 50 køretøjer, der stod i slugten, der bagefter kunne køre. Der var sket et dæmningsbrud 3 km længere oppe, og derfor kom der tusinder af kubikmeter vand væltende mod os. Flodbølgen blev dog mindre og mindre efterhånden som flodlejet blev bredere. Men alt var mudret, folkevognene var trillet rundt og var fyldte med mudder, vore telte fandt vi aldrig mere. Alt var skyllet væk også frivagterne, som havde ligget ned og sovet i teltene. Der blev meldt om over hundrede druknede kammerater. Det var det hidtil største tab af kammerater, jeg havde oplevet

Vi kom ikke til indsats i denne omgang, men blev flyttet over 100 km nordpå til området omkring Orel. Her var der store panserslag i gang, og de tyske tropper havde forsøgt at komme mod øst, for her lå jo den store fabrik, der fremstillede den russiske T 34 tank. Den var frygtet af os alle og meget stærkere end de tyske panser 3 og panser 4. T 34 eren havde ingen tekniske fordele, den var kluntet, men hurtig, og så havde den en 7,5 cm kanon. Så længe den var i frontalangreb var den usårlig, men så snart den vendte siden til, var den let at gøre ukampdygtig. Og dens mandskab havde ingen taktisk uddannelse, de kørte for fuld kraft lige gennem frontlinien, uden at der var dækning af infanterister eller andet med dem, så stod de der bag de tyske linier og vidste ikke, hvad de skulle stille op. Ofte lykkedes det vore egne infanterister med håndvåben som miner eller pansernæver (en lettere udgave af Bazookaen), at uskadeliggøre en sådan russisk tank, der havde vovet sig for langt frem, de havde en meget stor død vinkel.

Tiden sneglede sig af sted for os, mange dage lå vi i beredskab, og enkelte gange blev vi indsat der, hvor der var knas i den, i det store og hele følte vi nok, at der skete for lidt, og at det hele tiden gik baglæns. En stående vittighed var det også at spørge, hvad forskel der var på et vækkeur og den tyske arme. Jo, vækkeuret gik fremad og sagde tik-tak, men den tyske arme gik baglæns og sagde tak - tik. Det kunne koste en tre da-

Ved større forlægninger, viste de motoriserede rekognosceringsafdelinger vej for infanteristernes køretøjer.

ge i spjældet, hvis en befalingsmand hørte, vi morede os på den måde.

Vi kom dog til sidst med i forsvaret ved en russisk storoffensiv. Vi lå på et højdedrag med en større skov foran os, herfra havde russerne forsøgt adskillige gange at erobre højdedragene, vi sad på. En dag kom de russiske T 34 kørende for fuld fart og overrendte os fuldstændig, vi blev dog i vore jordhuller for at afvente de russiske infanteristers angreb, T 34'erne tog vore egne kampvogne sig af. Russerne kom væltende ud af skoven, vi lod dem komme på nært skudhold og åbnede så ild mod dem. Det var kun de forreste tropper, der havde skydevåben, de bageste samlede våbnene op fra de faldne og sårede og fortsatte så mod os. Bag de

russiske soldater kom kommissærerne, dem med de røde baretter, de havde tromlerevolvere og jagede på deres egne soldater, der var ingen tilbage tog.

Efter nogle angrebsbølger stilledes det dog af, men ude i terrænet lige foran mit maskingevær kom der en russer slæbende med noget bag sig, han var helt alene, og jeg råbte til mine kammerater, at de ikke skulle skyde på ham. Det han kom slæbende med var et rigtig gammeldags vandkølet maskingevær, det stod på en platform med fire små hjul under. Der skal mindst tre mand til at betjene et sådant monstrum. Vi lod ham komme helt frem til vores skyttehul, og han opdagede selv, at han nu stod direkte foran mit maskingevær. Så vendte han sig søgende omkring og opdagede, at han var helt alene, og så vendte han sig mod mig og sagde så "Kamerat pajecheli" (Mine kammerater er løbet væk), og så grinede han forlegent, men han reddede da livet. Vi syntes ikke at vi havde fået noget krigsbytte, men en museumsgenstand. Soldaten blev taget til fange og ført tilbage til vores bataljonsstab, hvor han naturligt nok blev taget i forhør og blev sikkert bragt til en fangelejer.

Det russiske pres på vore stillinger tog til, og vi blev kastet fra det ene frontafsnit til det andet, snart mod nord, snart mod syd, og vi endte nede ved Dnepropetrovsk, her skulle vi prøve at fastholde den tyske frontlinie. Det var dog de russiske T 34 kampvogne og så deres stalinorgel samt en overlegen fodfolksstyrke, der gjorde udslaget. Dårligt vejr fik skylden for, at vi ikke kunne få flyveunderstøttelse til vore modangreb, og vi havde endda en general, der hovmodigt erklærede "mine folk behøver hverken panser- eller flyverunderstøttelse, de har camouflagetøj". Dette hovmod var dog også på den russiske side. Jeg oplevede, at vi havde taget en general til fange, og der skulle jo laves et stort nummer ud af det, og på slagmarken, hvor der lå mange døde russere, spurgte en journalist generalen, hvor længe den russiske armé kunne holde til de store tab. Han sparkede til en af de døde russere og sagde: "Så længe vi har nok af det skidt her, er der ingen grænser for vores angreb."

Vi kom også igen en tur ned mod Stalino ved Mius floden og tilbage mod Poltava. Poltava kendte jeg fra et ophold på feltlazaret, det var en meget smuk by, og jeg elskede at gå på museet der. Museet indeholdt en meget stor opstilling af slaget mod Karl den XII, alle afskygninger af krigsbytte var opstillet der, og i store sandkasser kunne man se slagets gang, der førte til at Peter den Store besejrede den svenske kong Karl XII i 1709.

Det var meget fascinerende at se det gamle krigsmateriel fra dengang. Desuden var der egnsmuseum, og straks ved indgangen løb man på en Bisonokse, der godt kunne få en til at gå et skridt tilbage, så naturtro var den opstillet.

Nu lå vi jo nogle km fra byen og havde bidt os fast på nogle strategiske bjergtoppe, og vi havde fået ordre på at grave skyttegrave hele vejen rundt om skråningerne. Der kom mange russiske angreb mod os, men de løb dog ud i sandet allesammen.

På en natlig rekognoscering løb jeg på en fodfolksmine med venstre fod, det bevirkede, at jeg fik venstre ankel brækket, idet storetåen blev helt bøjet op mod skinnebenet. Jeg kunne først blive bragt i sikkerhed om aftenen. Om formiddagen kom der påny et russisk angreb med hundredevis af fodfolk. Jeg lå nede i en interimistisk bunker og kunne ikke deltage i forsvaret. Vi blev dog så hårdt presset, at mine kammerater kom ned til mig og sagde, at de ville støtte mig op til mit maskingevær, for der var ingen ordentlig skytte der. Jeg blev slæbt op i skyttegraven og overtog maskingeværet. Og straks, da jeg begyndte at skyde, blev det klart for hele vores frontafsnit, at det var mig, der betjente maskingeværet. Jeg skød med ganske korte salver, 3 - 4 skud ad gangen og tog så sigte på ny. Hver 5. kugle var med lysspor, så man kunne se dens bane, det betød også, at kammeraterne kunne se, at det ikke bare var ud i den bare luft, der blev skudt.

Jeg har før nævnt, at de fleste af kammeraterne var katolikker, og det kunne være nødvendigt at mande dem op til brystværnet i stedet for at dreje deres rosenkrans. Det var meget svært at skulle genne på sine kammerater på den måde, men efterhånden gik det op for dem, at det jo var det eneste, der kunne gøres i en sådan situation. Vi fik da også standset dette russiske angreb, og nu kunne jeg så tænke på at få gjort noget ved mit venstre ben, der efterhånden var blevet meget tykt og gjorde forfærdeligt ondt. Jeg sørgede for, at mit maskingevær blev overtaget af min skytte 2, og at der blev udpeget en ny skytte 2 i hans sted. Vi havde saniteter hos os, og jeg fik noget for smerterne, og saniteteren fik også skåret min støvle op, så benet kunne være mere fri, og det hjalp da også på smerterne.

Det var dog ikke let at komme bort fra vore stillinger, der var hele tiden skyderi og nedslag fra det russiske artilleri. Jeg måtte kravle med ryggen nedad og så støtte på albuerne og sætte fra med det raske højre ben. Sådan måtte jeg bevæge mig ca. 200 m bagud, indtil der kom en pansret mandskabsvogn, der var indrettet til båretransport.

Så gik turen ellers til et feltlazaret, hvor jeg fik støttebind om benet og derfra med en Røde Kors ambulance til et større lazaret, hvor jeg fik benet lagt i gips. Det var dog en nødtørført gipsbandage, jeg fik på. Vi blev så kørt til et lazarettog, det var ombyggede godsvogne med etage-senge, således at de, der kunne komme op i øverste køje, skulle derop, resten kunne ligge forned. Jeg havde armkræfter nok til at svinge mig op, så jeg havde en god vinduesplads og kunne følge med i, hvor vi kørte hen. Togrejsen varede et par dage, og hævelsen af benet begyndte at forsvinde, og så kom problemerne med, at hårene på benet ikke var barberet af, inden bandagen blev lagt, men jeg fik dog fat i et stykke pap, som jeg kunne skubbe ned mellem gipsen og benet og på den måde løsne hårene, hellere det end at det skulle rive i hårene på benet, hver gang jeg bevægede mig. Vi kørte mod vest ned igennem Ukraine og kom til Lemberg, her blev vi kørt til et større lazaret og blev undersøgt meget grundigt. Jeg fik en ny gipsbandage på benet, og efter et par dage igen kørt til banegården. Denne gang i et rigtigt lazarettog, her kom man i seng med hvide lagner og puder, og der var rødekorssygeplejersker til at passe os samt en stab af læger.

De fleste af soldaterne var såret i arme, ben og hovedet, men der var også enkelte hårdt sårede i brystet og i maven. Toget kørte videre mod vest, og de sårede soldater blev fordelt efterhånden som vi kom nærmere til Tyskland d.v.s. Tjekkoslaviet til Sudeterland. Nu havde jeg jo ingen åbne sår, så det var dem med sår på arme og ben, der først blev bragt ud af toget, således blev en hel del sårede hentet ud af toget i Prag, og efter nogen tid var der kun soldater med knoglebrud i toget. Vi blev bragt til et kurhotel, der nu var lazaret i Marienbad i den vestligste ende af Tjekkoslaviet. De fleste af os skulle jo bare gå tiden ud, indtil gipsbandagen kunne fjernes.

Efter en månedstid blev jeg sendt til Prag til et hospital for at få benet røntgenfotograferet. Jeg havde jo i Lemberg fået gågips på benet, så jeg kunne selv gå. Min uniform var blevet rensset og gjort i stand, så den så ordentlig ud, men jeg havde ingen vinterfrakke, den lånte jeg af munderslagslageret på kurhotellet. Jeg blev kørt til banegården, men skulle selv klare rejsen til Prag og tilbage igen. Der var ikke ret mange rejsende, da jeg steg på toget, men efterhånden kom der dog flere passagerer, og der må have været en kaserne eller lejr for piger, for på en station kom der en hel del piger ind i min kupé, nogle måtte endda stå op, men også en enkelt soldat. Han var rekrut, men meget talende, for han skulle gøre indtryk på pigerne. Han viste sit uniformsærme, hvor han havde et lille rundt

tøjmærke og fortalte dem, at han sandelig var blevet forfremmet til overskytte. Han var altså ved en afdeling, hvor rekrutterne kaldtes skytter, men han havde været så dygtig på skydebanen, at han var blevet "forfremmet" til overskytte, og nu havde han så fået en uges orlov. Pigerne vidste ikke, at rangen overskytte kun var en påskønnelse af hans skydefærdighed og ikke gav ham nogen kompetence overhovedet.

Nu var der ingen, der kunne se på mig, hvad jeg var for en fyr, den gamle militærfrakke, jeg havde på, dækkede godt om mit gipsben. "Overskytten" sad overfor mig, og det må jo have irriteret ham, når jeg trak på smilebåndet over hans grumme historier, for med ét så han meget bestemt på mig og sagde så: "Og hvis den herre skytte ikke finder det nødvendigt at rejse sig for en dame, så vil jeg som overskytte gøre det". Og så kunne en af pigerne sætte sig på hans plads. Kort tid efter rejste jeg mig op og tog frakken af, nu kunne alle se mit gipsben og jernkorset og nogle andre medaljer på min brystlomme bl. a. min sølvmedalje for at være såret mere end tre gange, og at min tjenestegrad var sturmmann, så brast hele kupeen ud i pigelatter og fnis. "Overskytten" blev ildrød i hovedet, og under endnu mere latter forlod han kupeen. Jeg ved ikke om det var høg over høg, men den slags mennesker gør ikke ligefrem livet lettere for deres medmennesker og især ikke, når man har dem ved militæret.

På hospitalet i Prag blev det besluttet, at jeg kunne få gipsen fjernet og så vende tilbage til kurhotellet i Marienbad til genoptræning, min ankel var jo noget stiv, og en støvle kunne jeg ikke komme i med foden, men jeg fik et par flyvestøvler, de havde lynlås i siden, så gik det udmærket med at komme i og af støvlerne. Efterhånden var det jo også blevet vinter, og den første sne var kommet. Nu begyndte der gode dage for mig, som led i genoptræningen fik jeg lov til hver morgen at kælke ned til bageren i byen for at hente rundstykker til hele belægningen, og det gav to ekstra rundstykker til mig fra bageren. Alle, der kom hjem på orlov eller kom til hjemlandet på lazaret, havde ved passage af Lemberg fået en såkaldt "Førepakke". I pakken var der cigaretter og karameller og chokolade, og så var der rationeringsmærker på mel og smør. Bageren ville gerne have melmærkerne, og så kunne han levere to rundstykker om dagen i en tre ugers tid. Smørmærkerne kunne vi så bruge hos købmanden, og så havde vi fornøjelse af det en tid.

Julen nærmede sig, og der kom invitation fra byens borgere til en såret soldat om at komme i deres hjem for at holde juleaften sammen med deres familie. Jeg kom til et ældre ægtepar, der var barnløst, men de

havde en niece boende, hvis hjem i Rhurdistriktet var blevet udbombet. Elisabeth var 18 år, og jeg var 19 år, og vi mødtes mange gange efter juleaften. Hun var katolik og meget strengt opdraget, så noget som helst kæresteri blev det ikke til, men vi var meget glade for at gå tur sammen. Hendes hjemadresse måtte jeg ikke få, for hendes forældre ville få et chok, hvis de fik at vide, at hun havde været gode venner med en soldat fra Waffen SS. Vi var jo i katolikkernes øjne ugudelige. Den dag jeg tog afsked med hende, da hun rejste hjem igen, gav vi dog hinanden et kindkys. Det var første gang jeg overhovedet prøvede på at få mig en kæreste.

Hen ad februar 1944 blev jeg udskrevet fra lazarettet og sendt hjem på orlov i tre uger. Jeg havde fået besked på, at division "Das Reich" nu lå i Frankrig, samt at der var sket en rokering af alle frivillige således, at alle skandinaver nu skulle samles i division "Nordland", og at det nu var Prag, der var opsamlingssted for denne division, således at jeg efter orloven skulle melde mig hos suppleringsafdelingen til "Nordland" på en kaserne i Prag. Jeg fik også at vide, at jeg nu kun var garnisonsduelig til tjeneste i hjemlandet.

Min orlov forløb meget roligt og fredeligt, jeg rejste ingen steder, men opholdt mig hjemme hos min mor og mine søskende det meste af tiden. Jeg nåede dog at hilse på nogle af mine skolekammerater, som også var soldater og hjemme på orlov. De tre uger gik hurtigt, og jeg rejste så til Prag for at melde mig på "Hohen Staufern" kasernen, som lå i udkanten af Prag. Her blev jeg så indrulleret i stabskompagniet og skulle så langsomt til at vænne mig til at være med til at uddanne rekrutter. Det var ikke noget der passede mig, jeg kunne ikke lide at give de unge mennesker stropeture, blot fordi de ikke var vant til eksercits, hvorfor skulle alting bankes ind, når man kunne lære det samme bedre ved at øve igen og igen.

Jeg fik en alvorlig snak med bataljonschefen, og enden på det hele blev, at jeg fik lov til at møde hos militærlægerne, for at de eventuelt kunne revidere opfattelsen af, hvorvidt jeg var krigsduelig. Jeg længtes efter det liv, som en frontsoldat fører, selv om det ofte var med livet som indsats. Mit besøg hos lægerne gav det resultat, at jeg blev erklæret betinget krigsduelig, det vil sige, at jeg gerne måtte gøre tjeneste ved pansertropperne, som spændte lige fra pansrede mandskabsvogne til rigtige panservogne.

Efter en uges tid blev jeg spurgt, om jeg kunne tænke mig at komme til division "Nordlands" opklaringsafdeling, og det kunne jeg meget godt

tænke mig. Jeg blev iklædt helt ny uniform og fik kamouflagetøj og vadsæk og to paktasker, sådan at mit udstyr passede til det, man brugte i opklaringsafdelingen. Så blev jeg sendt afsted helt alene, jeg skulle rejse over Danzig til Estland og finde opklaringseskadronen, som lå i nærheden af byen Narva ved floden Narva, et sted mellem 50 og 100 km vest for Leningrad.

Min far var på det tidspunkt blevet forflyttet til Stuthof, en koncentrationslejr, som lå i delstaten ved Danzig. Her var de norske politifolk blevet interneret, og min far var deres lejrkommandant. Jeg fik noteret i min marchordre, at jeg måtte gøre ophold i Danzig og tage til Stuthof i tre dage. Vi havde godt nok som soldater hørt om KZ lejre, idet det hang som en trussel over folk, der var afvigere, både kriminelle og politisk anderledes tænkende mennesker. Nu skulle jeg så ved selvsyn se dette helvede, som vi vidste, det måtte være.

Jeg fandt KZ lejren og også interneringslejren med de norske politifolk. Men hvor var der dog forskel på, hvordan de blev behandlet. Nordmændene boede ca. 1 km væk fra hovedlejren, og der var kun et meget enkelt pigtrådshegn omkring den barak, hvor der var ca. 100 norske politifolk internerede. Der var kun een indgang, og der stod kun en enkelt vagtpost, og ingen undtagen min far havde adgang til barakken. Nordmændene kunne frit gå ud blandt befolkningen for at hjælpe kvinderne i mark og have, der var ingen vagtposter med dem, når de tog på disse frivillige arbejdsture. Der var ingen tvang af nogen art, blot skulle de være hjemme ved mørkets frembrud. Min far havde kontakt med det norske Røde Kors, som hver måned sendte en pakke til hver enkelt politimand.

Jeg skulle jo melde mig hos kommandanten i hovedlejren for at få stemplet min marchordre, og jeg fulgtes med min far derhen. Her så jeg for første gang den behandling, KZ fangerne var udsat for. Min far kunne forklare mig, ud fra de mærker fangerne havde på tøjet, hvilken kategori de tilhørte. Der var mordere, seksualforbrydere, ligskændere og andet godtfolk. Men der var også en stor del, der var politiske fanger, vel mest betragtet som kommunister. Fangerne gik på strafarbejde, og der var altid mange vagtposter med dem samt et utal af Capoer. Capoerne var en slags overfanger, stueældster, og deres opgave var det at holde orden i geledderne, når de gik ud og ind af lejren. De var udstyret med knipler, og de bogstaveligt tæskede løs på deres medfanger. Der var ingen Capoer af kategorien politisk fange, alle Capoerne var mere eller mindre kriminelle. De fik ekstraforplejning og havde adgang til et KZ bordel, så det var bare med at hævde sig overfor vagtmandskabet, ellers kunne de risikere

at blive frataget deres capoværdighed, og så ville de simpelthen blive tæsket ihjel af deres efterfølgere.

Det var en grufuld oplevelse at få, og jeg måtte da også skrive under på en erklæring om, at jeg intet havde set eller hørt om koncentrationslejren. Men heller ikke her i lejren måtte soldaterne sætte deres ben inden for et bestemt område, her var det Capoerne, der hersede og regerede. Capoerne behandlede deres medfanger brutalt og uværdigt med deres umenneskelige optræden.

Da jeg efter tre dage skulle rejse videre, kom der en talsmand for nordmændene over til min fars værelse og havde en pakke med til mig med norske fødevarer fra deres Røde Kors pakker. De havde skrevet en lille seddel med mange gode ønsker for mig og held og lykke med bekæmpelsen af kommunismen.

Vognkommandør i division "Nordland"

Jeg rejste så videre op gennem Litauen, Letland, over Riga til Tallin i Estland. Toget kørte lidt længere østpå, men fra endestationen og til Narva var der 50 km, som jeg selv måtte finde ud af at komme frem. Der var tøbrud, og alle veje var så opkørte, at kun bæltekøretøjer kunne komme nogenlunde fremad. Jeg måtte simpelthen gå de sidste 40 km frem til mit bestemmelsessted, som lå helt ude ved den finske bugt, langt ude i horisonten kunne man ved godt vejr se over til Finland. Strandkanten var minneret, og der var pigtrådsspærringer langs med skrænterne. Man ville sikre sig mod eventuel russisk landgang. Jeg var nu blevet Rottenführer og blev vognkommandør på en pansret mandskabsvogn. I forkortet udgave hedder de S PW (Schützen Panzer Wagen). Der var otte mands besætning, forrest underneden sad køreren og telegrafisten, og bagest sad der en maskingeværskytte og en skytte 2, min plads var i tårnet, et drejeligt maskingeværtårn med en skytte 1 og 2, og så var der et par mand i bunden af SPW'en, der skulle sørge for, at der var ammunition nok til maskingeværene. Vores opgave var at opspore fjenden eller at forfølge ham i visse situationer. Disse mandskabsvogne havde to forhjul, men bagtil var der bælte, der foruden det forreste og bageste styrehjul havde fire rullehjul, der var gummibelagte, og også de enkelte bælteled havde gummiknopper. Foreløbigt lå kompagniet i ro, vi havde godt nok bevogtningen af stranden, men ellers var der langt til fjendens linier.

Kompagniet havde haft svære tab ved tilbagetrækningen fra Lenin-grad, og der var kommet en del nye til, og også nye SPW'er var kompagniet blevet suppleret med. Der var noget trist over kompagniet, idet man havde et regnskab at gøre op med nogle af kammeraterne. Nogle havde forsømt deres pligt, og andre havde beholdt ejendele, som tilhørte deres faldne kammerater. Vi havde meget ofte besøg af en intendant, og forhørene foregik offentligt, vi skulle alle høre de anklagede soldaters forklaringer. De måtte alle højt og tydeligt erklære, at de havde svigtet kammeratskabet og været svigefulde i deres omgang med kammeraternes ejendele. De værste domme var at blive forflyttet til en marchbataljon, for dem var der ingen vej tilbage, fremad eller død var mottoet der. Kun enkelte fik en advarsel, og andre blev degraderet.

Vi holdt mange øvelser, der gik ud på samarbejde SPW'erne imellem, og hvordan vi skulle forholde os, når vi fik kontakt med fjenden. Vi havde også øvelser, hvor vi samarbejdede med mortérkompagniet og med de kampvogne, der havde 7,5 cm kanoner. I vores bataljon var der også SPW'er, der kørte på fire eller otte hjul. De ottehulede havde 2 cm firlingskyts og kunne også bruges som antiluftskyts.

Sådan så min SPW ud, før den fik påmonteret en 3,7 cm. kanon.

Vi byggede os små bunkers af tømmer fra bjælkehuse, som vi brød ned og så satte dem sammen i store huller, vi havde gravet, så vi havde nok at se til, tiden faldt os ikke lang. Vi blev på dette sted til hen ad midten af april, hvor russerne satte ind med deres forårsoffensiv, og vores første indsats blev nede ved Peipussøen, ved byen Pleskau, hvor russerne havde gennembrudt de tyske stillinger, og ingen vidste, hvor fronten gik. Lidt syd for Pleskau fik vi kontakt med fjenden, og vi måtte gå i en pindsvinestilling for at opfange det russiske angreb, og det betød, at det russiske angreb gik i stå for en tid, men efter nogle timers forløb kom T 34'erne for fuld fart brølende forbi os, de lod som om de slet ikke så os, troede vi da, men de havde blot afledt vores opmærksomhed, for bag dem kom en enhed, der brugte den frygtede russiske "Ratsch - Bum" kanon. Dens granater var panserbrydende, og granaten kom så hurtigt, at vi hørte nedslaget før mundigsknaldet, altså "ratsch- bum."

Det blev besluttet, at vi skulle fortrække, men måtte nødvendigvis for et stykke vej køre den samme vej som T 34'erne havde taget. Da min kampvogn havde kørt ca. 1 km, stod der en T 34 og spærrede vejen for os. Det var i en hulvej, og T 34'eren var på en eller anden måde kommet for langt op af hulvejens skråning, i hvert fald havde den besvær med at komme videre. Vi havde panserminer om bord i min kampvogn, de vejede 3 kg og var forsynet med en snor til at kunne trække i, når de skulle detoneres, og så gik der 7 sekunder inden den sprang. Jeg sprang fra min kampvogn op på skråningen og var nu i den russiske T 34'ers døde vinkel og kunne så springe ned på agterenden og få anbragt minen under tårnet, hvorefter jeg kunne nå at springe ned på vejen og komme i dækning bag min egen kampvogn. Så kom der et vældigt brag, ammunitionen i T 34'eren var blevet antændt, og dens brændstof var også blevet antændt, så pansertårnet blev løftet op og faldt ned sådan, at kanonrøret borede sig ned i jorden, medens flammer og eksplosioner stod ud af panserskroget. Hvor de andre russiske kampvogne var blevet af, fik vi ikke opklaret, og der gik flere timer, inden vores enhed igen kunne samles, men vi savnede en af vore SPW'ere. Vi trak os tilbage til et mere fredeligt område og afventede, at vore egne kampvogne skulle komme til beskyttelse af infanteristerne. Natten forløb roligt, og den næste dag var vi igen på rekognoscering. Det kunne ikke undgås, at vi følte, at det gik baglæns for os hele tiden. Vi kom helt over mod Riga i Letland, stadigvæk med træfninger, oprettelse af en frontlinie og så blive afløst af infanteriet, inden vi blev sendt på nye opgaver.

I foråret 1944 havde vi endnu mandskab og materiel nok til at kunne sætte os kraftigt til modværge. Her rykker en opklaringsafdeling frem med sine motorcykler og SPW'ere.

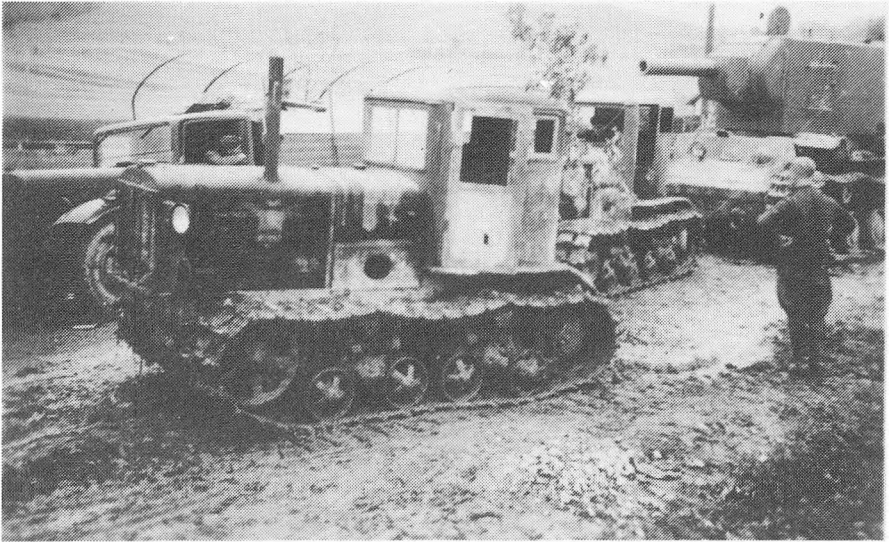
En dag vi var på en mindre rekognoscering, kom vi til en bondegård, der var blevet forladt, måske få minutter før vi kom der, vi kunne i vore kikkerter se russiske tropper ca. tre km fremme, men de bevægede sig ikke i øjeblikket i retning mod os, men kørte over en bakketop til højre for os og forsvandt, måske blev det til et nyt russisk opmarchområde.

På bondegården, hvor alt var blevet forladt i huj og hast, var der også et større hønsehold, og vi benyttede selvfølgelig lejligheden til at fange et par slagtehøns. Nu kom jeg så til at tænke på, hvordan det var hjemme, når madmor skulle bruge et par slagtehøns, så skulle vi jo altid se efter, at det ikke var en høne, der var i æglægning, det kan man jo føle på den plads, der er mellem skambenene, kan der lægges tre fingre mellem, ja så er det i hvert fald en høne, der er i god æglægning. Sådant en høne fandt jeg og var ikke i tvivl om, at den måtte jeg have levende med, der kunne laves plads til den i vores værktøjskasse eller reservedelsrum, som mandskabsvognene havde på hver side. Brød og korn havde vi jo nok af, og når vi ellers holdt i ro, somme tider fem - seks timer - ja, så blev hønen tøjret og kunne gå og æde græs, og vi sørgede jo også for, at hønen fik noget at drikke. Det viste sig, at være en god høne vi havde fanget og taget med os, for den lagde et æg hver dag i en 14 dages tid, så begyndte det kun at blive til et æg hver anden eller tredje dag. Men så blev der kogt suppe på den.

Vi kom så også i et modangreb i en lille landsby, og jeg førte min SPW ind mellem et par huse for at komme ud på åben mark, men her sad en russisk soldat med sit gevær, og jeg så han tog sigte på mig, men inden jeg fik mig dukket, følte jeg et hårdt slag i ansigtet og et frygteligt knald i højre øre. Jeg var blevet ramt af hans geværkugle, som var gået ind lige over mundvigen og kommet ud igen lige foran højre øre. Heldigvis var det kun et kødsår, som jeg fik behandlet på lazaret i Riga, og efter en uge var jeg igen tilbage på min SPW, og kunne genoptage min funktion som vognkommandør. Kompagniet lå i øjeblikket i beredskab, og kunne blive kaldt til indsats når som helst.

Vi havde med vore SPW'ere med 8 mands besætning været i stadig funktion med opklaringsarbejde for at finde ud, af hvor de russiske tropper befandt sig, og hvor stor slagkraft, der kunne forventes.

Vi havde jo ligget i beredskab ved den finske bugt, ca. 50 km vest for Narvafloden. Den russiske storoffensiv skete nede ved Peipussøen, og vi blev sat ind omkring byen Pleskau. Her bølgede kampene frem og tilbage. Vi havde gode resultater med vore knibtangsbevægelser, og en

Efterladt russisk krigsmateriel.

masse russisk krigsmateriel blev erobret eller ødelagt. Materiellet blev efterladt på veje og i grøftkanter. Enkelte motorer var endnu varme, når vi kom der. Der var lastbiler, bæltekøretøjer, der slæbte kanoner og enkelte ældre russiske kampvogne.

Fra Pleskau blev vi pr. jernbane fragtet til Wilna, hvor vi øst for byen skulle rydde op efter russiske gennembrudsforsøg. Ved godt flyvevej kunne vi mange gange få god hjælp af vore jagerbombere og Stukaer, der ydede en god indsats.

Nu måtte vi igen bevæge os nordpå mod Dünaburg, hvor det lykkedes os at trænge de russiske tropper tilbage mod øst. Resultatet blev bare, at vi dagligt mærkede en mere og mere massiv russisk indsats. Vi blev trængt længere og længere nordpå og kom helt op til Dorpat. Herfra gik det så vestover og ned mod Riga og Mitau. Det hele endte jo med et tysk brohoved omkring Windau og Libau.

Estland var nu helt besat af russerne og ligeledes var Litauen besat. Tilbage var så et brohoved kaldet "Kurland" i Letland. Fronterne var gået i stå, vi var også efterhånden blevet klar over, at vi var omringet af den

Tysk forsøg på med infanteri og pansere at trænge de russiske tropper tilbage.

russiske arme på tre sider mod land. Men trafikken på havnen i Libau var stadig intakt. Vi var kommet gennem efteråret med ringe tab, men vi vidste også, at vi en skønne dag kunne blive kastet i vandet eller blive nødt til at overgive os til russerne.

Vi havde nu i over en måned ligget fast ved en banelinie, den bane der kom fra Moskva over Daugavapils til Libau. Vi lå ved et knudepunkt Preekuln, hvor banen delte sig mod Riga i nord og Klaipeda mod Syd. Det var blevet rigtig vinter, og vi havde gravet os ned, udbygget skyttegrave og i passende afstand fra selve frontlinien bygget bunkers og ammunitionsdepoter. Frosten havde bidt sig fast og sneen var to-tre meter høj. Vores frontafsnit var temmelig roligt, i hvertfald ret længe af gangen. Vi havde hvide overtræksbukser og hvide camouflagejakker at trække på, når vi var på rekognoscering i ingenmandsland, alt syntes at være roligt.

Nu var vi midt i december måned, og alle var vi meget spændte på, om vi mon kunne være heldige at få en feltpostpakke til jul, for naturligvis var der meget andet, der skulle transporteres til vores område med fly el-

ler skib. Ret længe var der jo heller ikke til jul, skulle det blive den sidste krigs jul - tankerne gik hjem til vore forældre, søskende og kæresten.

Jeg havde i forbindelse med, at jeg var blevet lettere såret, været en tur på et feltlazaret, og den skånetid, der var blevet mig tildelt, havde jeg tilbragt på et våbenmesterkursus. Jeg fik lært lidt om de nye maskingeværer og hurtiggeværer. Så var jeg blevet forsynet med et værktøjssæt, således at jeg skulle kunne klare alle mindre forekommende reparationer og dermed øjeblikkelig afhjælpning af fejlene, således at vore våben ikke faldt ud ved kamphandlinger. Derfor opholdt jeg mig for det meste i en seksmandsbunker, som vi havde gravet ud og armeret med bjælker fra en bjælkehytte i nærheden, og så var der tre meter jord over. Herfra kunne jeg tilkaldes på samme måde, som man tilkaldte saniteterne, når der var brug for os ved banelinien. Mine vagter og rekognosceringsture fra banelinien ud i ingenmandsland deltog jeg i på lige fod med mine kammerater.

Jeg tænkte meget på mine forældre og søskende, de to mindste søskende havde jeg aldrig set, jeg så i drømme dem allesammen omkring juletræet, med lysene og gaverne. Hvordan ville vores jul blive. Jeg ville gerne kunne opleve en jul sammen med mine kammerater og synge et par julesalmer.

Men hvordan organisere et juletræ og endnu værre, hvordan få fat i nogle julelys, lysholdere skulle også bruges. Ud over to saniteter var der altid to eller tre kammerater oppe i den lille bunker på grund af forkølelse eller maveonde. Vi drøftede frem og tilbage, hvad vi kunne gøre.

Den ene ide blev bedre end den anden, og til slut var en løsning inden for rækkevidde, hvis altså det lod sig gøre, som vi havde udtænkt det.

Fra mine rekognosceringsture vidste jeg, at der omkring 75 m inde i ingenmandsland lå en død hest, den var naturligvis stivfrossen, men jeg vidste også, at manen eller manken for en stor del bestod af talg, kunne det lykkes at få et 30 – 40 cm langt stykke af denne talg skåret ud af manken, kunne man lave en tælleprås. Jeg meldte mig til den næste rekognoscering og kravlede med ud til hesten, hvor jeg fik en god luns skåret ud af manken.

Første opgave var løst, og nu skulle resten bestå sin prøve, lys kunne vi jo ikke støbe af talgen, men jeg havde en forestilling om, at man kunne fylde den smeltede talg i tomme patronhylstre, og så var der opgaven med en væge. I min værktøjsskabe havde jeg en hel del bomulds-væger, de var fnugrie og skulle bruges til at komme olie på således, at man kunne trække dem gennem et gevær- eller maskingeværløb for, at

de kunne afsætte olie for rustbeskyttelse. Disse væger kunne skilles ad i små tynde tråde som garntråde, og hvis det kunne lykkes at få dem ned i patronhylstrene sammen med den smeltede talg, havde man en lille tælleprås. Fra juletræet derhjemme kendte jeg de lysholdere, der havde en tråd og nederst en metallklump til balance. Tråd kunne vi sagtens finde i de forladte og sønderskudte huse, idet mange af rummene var pudset på spanskrør, altså tagrør flettet med tyndt ståltråd. Små møtrikker blev også fremskaffet som balance til patronhylstrene. Et lille juletræ med plads til 12 små lys blev også skaffet.

Vi fik også skaffet nødvendigt papir til at kunne skrive nogle julesalmer og sange. Vi hjalp hinanden med at huske teksten, og en af kammeraterne havde en lille andagtsbog for soldater, så vi kunne læse juleevangeliet. De fleste af mine kammerater var katolikker, kun enkelte af os var protestanter, som det blev benævnt i vore soldaterpapirer.

Grundlaget for at holde en lille juleaften for vore kammerater var nu til stede. Derfor henvendte vi os til vores kompagnichef, vores julepyntede bunkers blev fremvist, og efter at have konfereret med de øvrige befalingsmænd, bestemte kompagnichefen: Alle i vores kompagni skulle have lejlighed til at indtage juleaftensmaden her i bunkeren, der blev lavet en afløserordning, således at 15 mand af gangen kunne komme her tilbage i bunkeren og synge en julesang eller salme og spise den varme mad, medens juletræet var tændt. Der skulle således afløses i 4 hold klokken 17,19,21,23. På den måde skulle alle få en god timestid til en rigtig juleaften, der ville jo også gå nogen tid med afløsningen. Det betød også at jeg fik 6 timers vagt ude i skyttegraven langs banelinien. Vores feltkøkken kom i dagens anledning helt ud i nærheden af vores bunker, og blev der hele juleaften, men selvfølgelig klar til at køre, såfremt der skulle blive uro i frontafsnittet. Fra hvert hold var der blevet instrueret 2 mand om, hvordan julelysene skulle fungere.

"Stille Nacht, heilige Nacht"

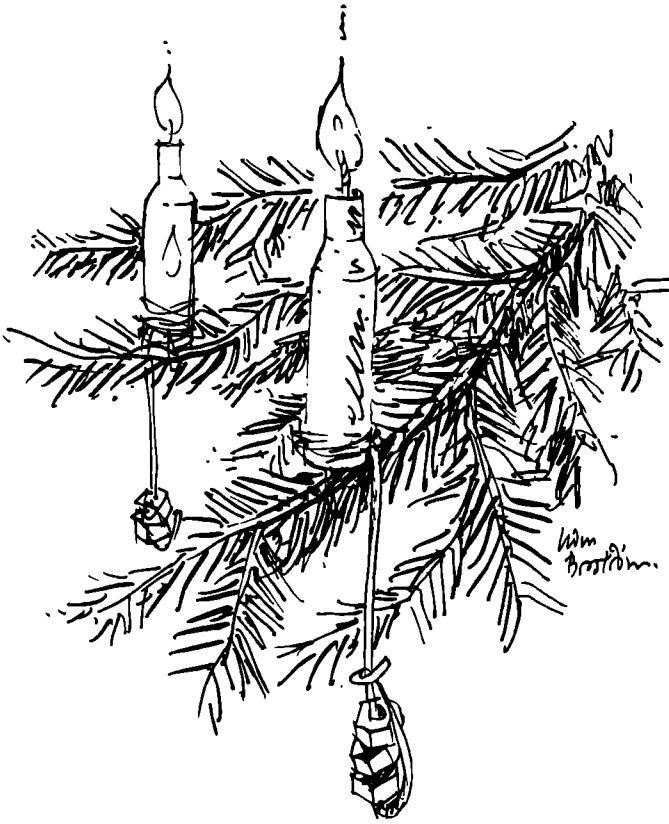
Juleaftensdag kom med stille vejr, og ved fronterne var der ro på begge sider. Feltkøkkenet kom præcis, og det gjorde det første hold kammerater fra banelinien også. Vi fik flæskkesteg også med rødkål og hvide kartofler, og så var der budding til dessert. En af kammeraterne læste Juleevangeliet, og vi sang nogle julesange, og der var en enkelt der fik et feltpostbrev. Nu skulle vi så ud at afløse vore kammerater, også min 6 timers vagt begyndte. Afløsningen gik hurtigt og det næste hold kammerater var på vej til julebunkeren, som den blev kaldt i dagens anledning.

En bunkers bygget af tømmer fra en bjælkehytte.

Nu sad jeg så der alene i et jordhul, naturligvis opstemt af julen og ved tanken om, at kammeraterne nu også kunne holde jul. Alt foran os var stille og roligt, nogle kammerater, der havde været 100 meter fremme i ingenmandsland først på aftenen, mente, at russerne nok også holdt juleaften. Lidt længere hen ad banelinien var en af vore kammerater kravlet op på skinnerne, først fløjtede han en stille melodi, derefter begyndte han forsigtigt at smånynde, men efterhånden højere og til sidst så højt, at det også kunne høres af os andre og vel sagtens også af russerne.

Og så kom det vidunderligste øjeblik i hele min soldatertid indtil nu, pludselig begyndte en balalajka ovre på den russiske side at spille, nogle russiske soldater havde hørt vores stille sang og havde nu vovet sig så langt frem over sletten foran os, at vi i hvert fald kunne fornemme, hvor de var, nemlig ganske tæt på os. Og pludselig uden kommandoråb eller noget andet begyndte man at synge julesalmen "Stille Nacht, heilige Nacht" langs hele vores frontafsnit, ingen af os havde musikinstrumen-

Juletræet med sin pynt

ter med, men det klarede russerne. Vi rykkede nærmere sammen, var nu så tæt på hinanden, at vi kunne tale sammen uden at råbe, og så endte det endda med, at vi sad en hel klynge på 18-20 soldater af begge slags, tyskere og russere imellem hinanden, og vi blev hurtigt enige om "Vojna kaput." (Krig kaput). Vi fik lov til at smage lidt af russernes Vodka, og de smagte på vores Weinbrand. Det manglede ikke på opfordringer fra begge sider om at overgive sig, men vi kunne le begge parter "Stalin kaput" - "Hitler kaput". Og så gik man igen hver til sit.

Det blev en juleaften, som har brændt sig ind i mit tyveårige drengesind og aldrig vil blive glemt. Foran mig så jeg mine små søskende gå omkring juletræet "Glade jul, dejlige jul". Disse 6 timers ekstra vagt ved banelinien hører med til de lykkeligste timer i hele min soldatertid.

Tilbage til krigens hverdag

Vi kom kun et lille stykke ind i januar, inden vi blev udsat for et russisk angreb. Vore stillinger var for gode til, at russerne kunne lade os i fred, de trængte til at få forbedret deres egne stillinger, og så kom dette angreb som lyn fra en klar himmel. Vi holdt dog stand, og russerne forsøgte flere gange at rende os over ende. Det begyndte med kraftigt raketangreb fra deres "Stalinorgel". Hidtil havde deres raket- og morterangreb kun været rettet mod banelinien. Vore mortérstillinger havde ikke været udsat for beskydning af nogen art, og det betød jo, at vore mortérer kunne sættes ind, når de russiske angreb kom. Vi havde også vore pansrede firhjulsvogne med firling luftskyts stående i nærheden, så de kunne gå i aktion mod de russiske angrebsbølger. Men det var dog kun et spørgsmål om tid, så ville russerne have fundet ud af, hvor vores forsvar havde sine mortérer stående.

Disse angreb fortsatte op til tre gange om dagen i 4-5 dage. Ved et af disse angreb blev vores kompagnichef, en Obersturmführer som var fra Nordslesvig, dødeligt såret. Han blev bragt op til min bunker, og herfra blev den pansrede ambulance rekvireret. Indtil den kom frem sad jeg hos ham og kunne tale lidt med ham. Der var gået en kugle eller granatsplint ind lige under hagen og var fortsat op i hovedet således, at der var et stort hul oppe i baghovedet. Hans tale var meget anstrengt og meget lav. På et tidspunkt var han meget klar og genkendte mig, vi havde altid haft et nært forhold til hinanden, særligt når vi skulle på specialopgaver, sendte han altid bud efter mig for at drøfte og gennemgå slagplanen med mig, men jeg vidste også, at det betød, at jeg med min SPW skulle køre spydspids og dermed føre hele eskadronen ved denne opgave. "Fritz" sagde han "Grüss mir meine heimat, grüss mir Nordschleswig". "Ja das wärde ich tun", svarede jeg. Det var det sidste vi talte sammen, han døde inden ambulancen kom, og jeg kunne trykke hans øjne til. Vi havde mistet vores gode kompagnichef og en god kammerat.

Næste dag satte russerne ind med det hidtil voldsomste angreb på vore stillinger, stillingerne nede ved banelinien blev hurtigt overrendt, og området, hvor vi havde vores bunker, blev sat under beskydning af "Stalinorglet", og så dukkede T 34'erne op, vore morterer blev sat ud af funktion. Jeg havde nok at se til i bunkeren med at yde hjælp til vore våben, der var faldet ud på grund af patronhylstre, der havde sat sig fast i geværløbene, herunder også i maskingeværløbene. Med et blev alt stille omkring min bunker, og jeg fattede straks mistanke om, at jeg kunne være

efterladt alene tilbage med mine ukampdygtige våben.

Jeg tog en maskinpistol og begav mig udenfor, og så lige en T 34 er køre forbi, men ingen soldater endnu. Min første tanke var vores ammunitionsdepot, det måtte sprænges i luften, så jeg løb derhen og ned i bunkeren, hvor jeg gjorde en pansermine klar til sprængning og så afsted. Det giver nogle slemme detonationer, når et sådant ammunitionsdepot ryger i luften. Jeg havde ikke lagt mærke til, at der bag ved et hus befandt sig russiske infanterister, og jeg skulle over åben mark for at komme derfra, mine kammerater var forlængst forsvundet.

Min SPW befandt sig af sikkerhedsmæssige grunde ca. 1 km borte, men de var sikkert også kørt længere væk, da T 34'erne kom. Jeg måtte prøve at få russerne til at gå i dækning, først ved at kaste en håndgranat og siden skyde med maskinpistolen. Der var dog én russer, en af dem med den røde barét, der tog kampen op med mig. Nu var jeg dog kommet så langt væk, at hans træfsikkerhed med sin tromlerevolver ikke var særlig stor længere. Men alligevel følte jeg pludselig en smerte i min højre hæl, og jeg blev hurtigt klar over, at der var gået en pistolkugle gennem min hæl og kommet ud i svangen på indersiden af foden, og den endnu varme kugle brændte min storetå.

Men nu var jeg dog kommet så langt væk, at ingen gad løbe efter mig, og jeg kunne søge dækning bag nogle høje snedriver. Jeg var lykkelig over, at jeg ikke blev forfulgt og kunne nu humpe afsted, så godt jeg kunne, men det blev hen imod aften, inden jeg fandt tilbage til min enhed. Jeg blev så for en sikkerheds skyld kørt til et lazaret i Libau. Her var jeg dog kun et par dage, indtil man var sikker på, at der ikke gik betændelse i såret.

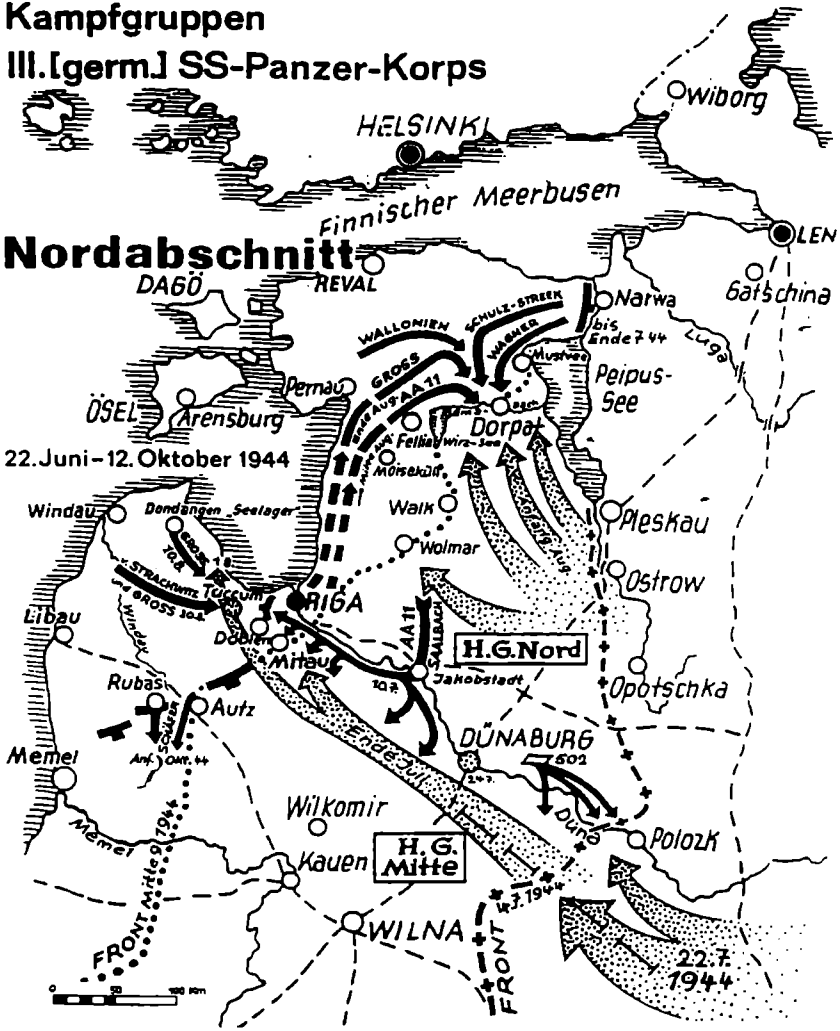
Jeg blev udskrevet og skulle tilbage til min enhed. Den kunne jeg ikke finde mere. Det viste sig, at den i hast var blevet udskibet til Stettin. Nu var gode råd dyre, feltgendarmet var nærmest gået amok, alt, hvad der blev antruffet af soldater, der ikke havde deres papirer i orden eller lige som mig, ikke havde et tilhørsforhold til en enhed, blev opsamlet og sat sammen til kampenheder, og så var det bare afgang ud til fronten. Jeg ville jo gerne have været med mine kammerater, og min panservogn var jo sejlet fra Libau.

Kampfgruppen

III. [germ.] SS-Panzer-Korps

Nordabschnitt

22. Juni - 12. Oktober 1944

Min lykke blev en Untersturmführer fra vores opklaringseskadron, der skulle danne bagtrop, det vil sige, han skulle være den sidste, der blev indskibet. Han kørte på motorcykel med sidevogn, og jeg blev gemt nede i sidevognen, han kunne jo gå frit ombord, medens jeg skulle være blind passager i sidevognen, medens den blev hejst ombord i skibet.

Hjem til Riget

Det var jo med blandede følelser, at vi sejlede afsted til Stettin. Meget vidste vi ikke om russernes fremmarch i Tyskland, men vi kunne dog regne ud, at hele Østpreussen ville være besat af russerne. Hvad skulle det hele føre til, man turde næsten ikke tale om det. Sejladsen gik gennem isfyldt farvand, og jeg havde fundet mig en soveplads helt nede i bunden af skibet på skruetunnelen, der var så meget larm, at man knap kunne høre isen skure hen ad skibssiden. Der skete ingen ting under turen til Stettin, der var hverken ubåds- eller luftalarm. Der blev holdt øvelser undervejs, vi skulle markere, at vi gik i bådene, men kun en båd blev sænket i vandet, så havde vi jo prøvet det.

Vi var sejlet fra Libau om aftenen, og trediedags morgen kom vi til Stettin. Her var et virvar af militære køretøjer lige fra motorcykler til panservogne. Jeg var heldig at få øje på et bæltekøretøj fra division "Nordland", og den skulle køre til hovedkvarteret så chancen for, at jeg kunne komme videre til opklaringseskadronen var meget stor. Allerede om aftenen var jeg tilbage i min egen SPW, og næste morgen kørte vi østpå til den første træfning med russerne på tysk jord.

For at komme østpå fra Stettin skulle vi passere Oderfloden og nogle afdens forgreninger. Enkelte broer var allerede ødelagte, så måtte vi finde en anden vej over. Der var et mylder af civile flygtninge over broerne, og både dem og os soldater mødte der et frygtelig syn. På sådan en bro kunne der være hængt 8 - 10 soldater alle med et stort skilt på brystet: "Jeg har svigtet mine kammerater", "Jeg har forrådt mit fædreland". Det var feltgendarmeriet, der var gået helt amok, store skilte ved broerne fortalte os: "Den, der forlader Oderen, dør". På en eller anden måde var de sølle stakler kommet bort fra deres enhed, men der var ingen pardon, var man ikke under kommando af en officer eller kørte i kolonne, var man fortabt, der var ingen undskyldning. Jeg har aldrig mødt noget så frygtindgydende før.

Flygtningestrømmen tog af, efterhånden som vi kom længere mod øst, og vi befandt os snart i ingenmandsland, kørte fra den ene lille landsby eller flække til den anden. Vi gik ind i husene for at orientere os. På gårdene havde man lukket dyrene ud i det fri, men enkelte steder var flugten gået så hurtigt, at den varme mad endnu stod på bordet, man havde forladt hus og hjem i fuldstændig panik. Der havde måske været russiske rekognosceringer i byen, og så var det bare med at komme væk. Vores opgave var først og fremmest at opspore nogle af vore egne artilleristillinger, for at melde tilbage hvor de var, og om de selv kunne trække sig tilbage til en bestemt linie.

Der var russiske flyangreb mod os, de russiske fly kom ikke langs med vejen, men fløj altid tværs over vejen. Når vi gik i dækning for flyene, kunne vi ligge i vejgrøften og skyde på flyene med vore geværer og maskingeværer. Når flyene kom på tværs af vejen, kunne vi jo ikke skyde på dem, før de havde passeret vejen. Langs med vejen var flyene jo udsat for beskydning hele tiden. Vi kunne dog, hvis vi holdt gunstigt med vore SPW'er, åbne ild mod flyene i en ret stor radius. Jeg havde åbnet ild mod et angribende fly og holdt godt foran det, og på mine lyssporprojektiler kunne jeg se, at en af salverne fra mit maskingevær havde ramt førerkabinen. Flyet dykkede ret pludselig, og kom derved for tæt til jorden, da der ca. 100 m inde på marken var et ret stort hegn, som det fløj lige ind i og slog en kolbøtte og ramte jorden, hvor det eksploderede.

Et par dage kørte vi rundt i området øst for Stettin for så at blive sendt sydpå med toget til Frankfurt Oder. Det vil dog sige, at vi blev læsset af toget 25 km før Frankfurt og gik i stilling på begge sider af autobanen Frankfurt - Berlin.

Vores vigtigste opgave var i første omgang at standse de dele af Værnemagten, som var på vild flugt fra russerne. Vi lavede vejspærringer, og så var det hertil og ikke længere mod vest. De soldater, vi talte med, var frustrerede og følte sig fuldstændig magtesløse overfor en russisk overmagt. De berettede også om det hysteri, der havde været ved Oderfloden i Frankfurt, hvor man havde hængt alle, der kom på tværs af feltgendarmeriet. Vi havde indtryk af, at vi mødte en slagen hær, der var total modløs og havde opgivet alt.

Nu var det en helt anden russisk taktik vi mødte, den kunne slet ikke sammenlignes med det, vi havde oplevet i Ukraine eller i de baltiske lande.

Der var så massive beskydninger fra det russiske Stalinorgel, at det kunne vare i timevis, og så kom den russiske T 34 kørende helt langsomt

og var godt dækket af infanterister og PMV'er. Kun den tyske Tiger tank kunne tage kampen op med de fremstormende russiske tropper. Vores tilbagetrækning skete i vild forvirring, ingen kommandoer blev efterfulgt, og selv officerernes trusler om krigsret fik ingen soldat til at standse op. Officererne var blevet trætte af at sætte sig i respekt ved at skyde nogle soldater for at statuere et eksempel.

Maskingeværer sat op på treben til brug som antiluftskys.

Heldigvis var vi i vores opklaringsafdeling ikke fastlåst i en kampsituation, vi havde til opgave at melde tilbage, og da radiomateriellet ikke fungerede mere, var vi jo nødt til at køre tilbage for at melde om begivenhederne ved frontlinien.

Alle syntes at være klar over, at det nu var et spørgsmål om tid og om hvem, der først kom til Berlin, russerne eller de andre. De store fyrreskove øst for Berlin var for mig et mareridt, når sådan en stor fyr bliver ramt af en granat i 5 til 8 meters højde, knækker den over, og granatsplinterne fyger rundt til alle sider, det havde jeg aldrig oplevet før. Grene og træstammer lå hulter til bulter, og gjorde det vanskeligt for os at manøvrere, som vi gerne ville.

Jeg havde på min SPW en 3,7 cm kanon og sideløbende hermed vores maskingevær MG. 42. Det var en fordel om natten, så kunne vi skyde med lyssporprojektiler i maskingeværet, og da kanonen havde næsten samme bane, vidste vi, at vi ikke skød meget forkert med kanonen, når vi først havde fået den skudt ind. Men ammunitionen til vore geværer var efterhånden blevet ret dårlig. Vi kunne se det på patronhylstrenes farve,

Vore tilbagetrækninger skete ofte i panik, og alt, hvad der ikke selv kunne flytte sig, blev ødelagt, her er det jernbanen det er gået ud over.

Tysk feltartilleri støtter infanteriet ved gade- og huskampe.

det var ikke mere de blanke messinghylstre, men mere brunmatte at se på.

Jeg havde masser at se til med at få knækkede hylstre ud af geværrerne og maskingeværløbene. Kun halvdelen blev trukket med ud, og når så næste patron blev trykket ind i løbet sad det hele fast.

Den tyske propagandamaskine kørte dog videre, som intet var hændt. Vi hørte hele tiden, at det nu kun var et spørgsmål om tid, før Vestmagterne gik sammen med resterne af den tyske hær mod russerne, der skulle trænges tilbage over Uralbjergene. Det var svært at forstå, og jeg tror heller ikke, at det var med til at højne kampmoralen. Vi blev også mere og mere ildeset af civilbefolkningen, vi var jo kun med til at forlænge krigen, man havde fået nok; nu ville man have fred.

Vi så også flere og flere gamle mænd og drenge, de var fra Volksturm og Hitlerjugend. De var sat til forskellige bevogtningsopgaver, men havde dog ingen kamperfaring. På en af vore ture kom vi forbi et større varehus, hvor drengene var blevet rendt over ende, og udplyndringen var godt igang. Jeg gav ordre til at skyde en panserbrydende granat ind i loftet på varehuset, det var jo kun en stålkærne, der ikke eksploderede, så det var kun murbrokker, der faldt ned over plyndrerne. Samtidig var vi tre der blokerede døren således, at ingen kunne komme

ud. Vi havde trukket vore pistoler. En for en blev de lukket ud, og så fik vi organiseret, at en stor lastbil kunne blive læsset med fødevarer og kørt i sikkerhed, inden evt. russerne kom. Vores hovedkvarter var efterhånden trukket helt ind i Berlin, og vores udgangspunkt var fra Brandenburger Tor og indtil 20 – 25 km ud i omegnen.

Ved en sådan rekognoscering blev vi udsat for et sammenstød med en russisk opklaringsafdeling i 5 jeeps. Vi fik dog overtaget, og delingen forsvandt lige så hurtigt, som vi havde opdaget den. Da vi så os omkring i landsbyen, fandt vi en stor gris, som var blevet skudt i venstre ben således, at hasen var ødelagt. Jeg kendte til hjemmeslagtning fra min barndom, og vi besluttede at aflive grisen og tage den med os. I et forladt køkken fandt vi en stor kniv, og så skød vi grisen i panden og stak den, som jeg kendte det. Derefter blev den læsset på motorhjælmen af SPW´eren og taget med ind til Berlin til Unter den Linden, den store paradegade i Berlin. Det varede kun et øjeblik, så var der masser af civile, der havde gode råd om slagtning. Og jeg vidste fra slagteriet, at man kunne brænde børsterne af med en blæselampe. En sådan blev omgående skaffet, og grisen blev skinnende hvid. I løbet af en times tid var grisen parteret og fordelt til civilbefolkningen.

Om natten var vi udsat for luftangreb, meget af tiden tilbragte vi i beskyttelsesrummene. Hundreder af flyvemaskiner gennemførte tæppebombninger overalt i byen. Om dagen kunne vi så grave efter overlevende de steder, hvor man troede, at der var chancer for at finde folk i live endnu. Hele bykarreer kunne stå i flammer. Om dagen blev Berlin beskudt af svært russisk artilleri. Vores aktionsradius blev mindre og mindre for hver dag, og til sidst benyttede vi slet ikke vore SPW´er om dagen, de russiske tropper havde besat alle indfaldsveje, og det var svært at passere et gadehjørne i de bydele, hvor der var brede boulevarder. Om natten kunne vi flytte lidt rundt med vore vogne, men var ofte hindret af murbrokker, der spærrede de smalleste gader. Vi var nu trukket helt tilbage til Berlins bykerne, og opholdt os omkring Rigsdagsbygningen og førerbunkeren.

En aften, hvor vi flyttede lidt rundt, måtte min SPW lave en vending ud for den store port til Rigskancelliet, og ved denne manøvre kom vi lidt for tæt på »mahogni« porten, den fik en skramme på 20 – 30 cm. Bygningsinspektøren blev aldeles rasende, bandede og rasede over de uduelige panserfolk og forlagte mit navn, fordi jeg som vognkommandør havde ansvaret og truede så med, at jeg ville blive stillet for krigsretten

Ved tilbagetrækningen blev også fabrikker lagt i ruiner.

anklaget for at beskadige tysk ejendom. Jeg prøvede at fortælle ham, at jeg var sikker på, at den næste der kørte ind gennem porten ville være en T 34 og uden at åbne porten først. Det gjorde ham bare endnu mere rasende.

Når man sådan er vant til at sidde i en SPW, er det mærkeligt igen at skulle være til fods. Vi følte os meget ubeskyttet, og det nye var jo også, at kampene foregik nu fra hus til hus, snart her snart der, aldrig vidste vi, hvornår vi kunne rende på de russiske soldater, og granaterne slog ned overalt. Man kan fuldstændig tabe orienteringen, der hvor man lige før havde gemt sig, var der nu en fjende og der, hvor fjenden havde været for lidt siden, der var der nu mere sikkert. Nogen egentlig ledelse kunne vi lede længe efter. Jeg følte mig helt fortabt i en fremmed by. Ved luftangrebene følte vi os ikke velkommen i beskyttelsesrummene, jeg ville også hellere kravle op på taget og finde et sted at være i dækning ovenfra og så måske skyde med maskingeværet, men det var begrænset, hvor meget man kunne se om natten.

Om dagen kunne der også være livlig trafik på tagene. Der blev jo kæmpet fra hus til hus, og ofte blev soldaterne trængt opad og måtte så kravle ud på taget og ned i det næste hus. Man kunne jo altid slå hul i taget, hvis der ikke var et i forvejen, og så, når man kom ind på loftet, kunne

man også i mange tilfælde finde en branddør i brandmuren til det næste hus.

Jeg måtte for en stund opsøge et feltlazaret, fordi der var gået en granatsplint på størrelse med en ært ind i venstre lår. Det lykkedes ikke saniteterne at få den halet ud med en pincet, så jeg fik et plaster på og så ud i mylderet igen.

For enden af næsten alle lange lige gader havde russerne taget opstilling med deres Ratsch-Bum kanoner, og af og til så fik vi dem at føle, de kunne jo bestryge hele husrækken, om dagen var det næsten umuligt at bevæge sig på tværs af gaden, inden man blev beskudt. Om natten kunne jeg iagttage, hvor den russiske kanon stod, og ofte var det muligt at stedfæste stedet, og kunne jeg så få fat på min SPW og få den kørt i stilling, kunne vi nå at affyre tre til fire 3,7 sprænggranater mod målet, men så var det også bare med at komme væk igen. Vi kunne i det fjerne se ildhalerne, når Stalinorglet blev affyret. Der var altid mellem 40 og 50 raketter, der hvinende for op i luften og alt efter, hvor stejl en bane de havde, kunne vi skønne, om de bare beskød den næste husrække, eller det var et mål længere borte, der gik kun kort tid fra affyringen til, at vi kunne høre dem komme nedad med deres karakteristiske hylende fløjt. Jeg tror, at vi mange gange bare gik til angreb på husene, hvor vi formodede, at der var russiske soldater, alt forekom mig så planløst, alle råbte og skreg og forvildede omkring i husene og baggårdene. Langsomt men sikkert blev vi trængt tilbage og blev mere og mere trængt sammen omkring Rigskancelliet og førerbunkeren.

Vi vidste, at Hitler var et eller andet sted i beskyttelsesrummene, og der var også forlydender om, at vi skulle holde stand, for det ville kun være et spørgsmål om timer, inden vi kunne forvente at blive befriet af allierede soldater. Ja sådan var snakken, alle vidste noget, men ingen vidste noget bestemt. De tyske panservogne og SPW'erne, som var i dette område, måtte ikke forlade deres opholdssted, men afvente nærmere ordre. Det var de sidste dage i april måned, og vi tilbragte tiden med at efterse vore våben og sørge for, at vi havde ammunition nok.

På den måde gik tiden frem til natten mellem den 30. april og 1. maj 1945. Nu blev alle kampvognskommandører samlet i kælderen under Rigskancelliet, og vi fik orientering om, at vi var omringet af de russiske styrker i et bælte omkring Rigskancelliet og førerbunkeren der var ca. 10 km bred. Vores opgave skulle nu være, at vi skulle kæmpe os gennem de 10 km russisk besat by ud til en bydel, der hed Hohen Schönau. Der ville vi træffe på en anden armegruppe, der ikke var omringet og således

havde Elbeflodens og de allierede i ryggen.

Vores opgave blev dog kompliceret derved, at vi i dette udbrudsfor-søg skulle have Hitler og hans følge med os ud af den lomme, vi var i. Det viste sig ret hurtigt, at der ikke var ret mange pansrede køretøjer, der overhovedet havde benzin eller ammunition nok til at gennemføre et så-dant udbrud. Vi fik besked på at køre til førerbunkeren og tage opstilling der, for at køre i nordvestlig retning mod Hohen Schönau. Vi fik også at vide, at Hitlers pansrede køretøj skulle køre som det andet køretøj i ræk-ken. Vi skulle så se at få de infanterister, der var til rådighed, fordelt såle-des, at hvert køretøj havde et passende antal soldater med sig. Vi kunne jo samarbejde og yde hinanden dækning i gadekryds og i andre tilfælde, når vi mødte for hård modstand.

Jeg fik ordre til med min SPW med 3,7 cm. kanon og et svært ma-skingevær at køre spydspids, og lige efter os tog Hitlers pansrede vogn opstilling, og så var der ellers kun fire andre pansrede køretøjer, der ville med, og der var ca. 150 infanterister. Det var alt, hvad der kunne trom-mes sammen til dette udbrudsfor-søg. Udbruddet var bestemt til at skulle begynde kl. 20,00 om aftenen den 30. april 1945.

Der var forholdsvis roligt omkring vores opmarchområde. Jeg var rundt og hilse på de øvrige vognkommandører og hilste også på Hitlers vognfører og fik talt lidt med infanteristerne, som havde lejret sig på for-tovene og op ad husmurene. Vi fik også nogle kasser håndgranater og maskingeværammunition om bord, således at vi kunne supplere hinan-den undervejs.

Tiden sneglede sig afsted, alle talte ret lavmælt, og der var nok ing-en, der rigtig troede på, at det ville lykkes os at komme igennem 10 km russisk besat by. Af og til blev der lidt uro, ingen vidste, hvad der skete, og alle ventede på, at Hitler skulle komme for at stige ombord i sin pan-servogn. Der var masser af cigaretter til os og brændevin af forskellig slags til dem, der ville drikke sig mod til. Som tiden gik, kom der også for-skellige meldinger, det var ikke altid lige let at finde ud af, om det bare var rygter, eller det var noget konkret. Snart forlød det, at det hele var aflyst, snart at nu varede det ikke ret længe, inden vi skulle bryde op.

Da klokken var blevet hen ad elleve om natten, og der stadig ikke var sket noget, begav jeg mig på vej til førerbunkeren. Den var strengt be-vogtet af soldater fra "Leibstandarte SS Adolf Hitler" og jeg måtte bruge al min overtalelsesevne til at forklare vagterne, at jeg holdt med min SPW lige foran Hitlers panservogn, og nu ville vi gerne snart af sted. Jeg kom kun videre et rum ad gangen, og hele stemningen forekom så un-

derlig, og til sidst var der bare kaos over det hele. Alle militære personer og få civile løb rundt og havde et eller andet forfærdeligt at fortælle hinanden. Jeg var nu kommet frem til det sidste rum før Hitlers opholdssted, døren ind til dette rum stod åben, og man var ved at pakke noget ind i en teltug. Det, man pakkede ind, var på størrelse og facon som et menneske, og pludselig var der en, der råbte til mig, "los, los, anfassen". Bylten, man havde pakket sammen, skulle slæbes bort, og jeg fik at vide, at Hitler havde begået selvmord, og nu skulle han og nogle andre, der også var døde, bæres op i den baggård, der hørte til bunkeren, og man ville forsøge at brænde ligene inden russerne fik fat i dem.

Vi asede og masede med bylterne og fandt vej op ad den bagtrappe der førte ud i det fri, og da vi kom derop haglede russiske granater omkring os. Megen dækning var der ikke, og vi måtte kravle frem til det sted, man havde udpeget til ligbålet. Der var masser af brædder, bjælker og træ, så der blev lavet et bål, og Hitler blev lagt derop og ovenpå igen noget brænde. Så blev det hele overhældt med benzin og sat ild til. Jeg fandt ikke ud af, hvem der havde kommandoen i dette tilfælde. Alle var vi klar over, at det kun kunne dreje sig om minutter, før de russiske tropper ville have omringet bunkeren, og jeg besluttede at komme tilbage til min SPW. Til de omkringstående soldater forklarede jeg, hvad jeg havde oplevet i førerbunkeren. Nu kunne vi fra vores opholdssted se, at russerne stødte frem og allerede havde en af bunkerindgangene under kontrol. Der kom enkelte tyske soldater op af bunkeren, de blev skudt lige så hurtigt, som de kom frem, og en kommissær stod parat til at give alle det sidste nakkeskud.

Vi, det vil sige vognkommandørerne fra tre panservogne og en værnemagtsofficer, blev hurtigt enige om, at det nu bare gjaldt om at komme afsted så hurtigt som muligt. Vi regnede med, at russerne den første times tid ville koncentrere sig om indtagelsen af førerbunkeren, så aktiviteterne i det område, vi skulle igennem ville være svagere. I begyndelsen mærkede vi ikke ret megen modstand, det var som om russerne ikke regnede med, at det var tyske soldater, der kom ad den vej, for det var først, da vi havde passeret nogle tværgader, at de begyndte at skyde på os bagfra.

Efter et par kilometers kørsel var det ligesom om russerne vågnede op og satte ind med kraftig beskydning af os. Alt, hvad der var foran os nede i gaden, kunne vi beskyde med vores 3,7 cm kanon, og enkelte steder havde man fået slæbt et maskingevær ud på en altan. Det kunne vi gøre ukampdygtig med vores kanon eller med maskingeværet. Vi pas-

serede Gedächtniskirche og videre langs med en kanal til Spree floden, her havde vi kun russerne til højre for os.

På en bro, der førte over en kanal, lå der et par skikkelser på fortovet, og jeg besluttede at ville se, hvad det var. Da jeg kom hen til dem opdagede jeg, at de begge var sårede officerer og nu spillede de død indtil de opdagede, at det var en SS soldat, der talte til dem. Den ene af de to personer var ingen mindre en Martin Bormann, den anden kendte jeg ikke, men det har været en af hans adjutanter. Jeg fik dem med over i min SPW, og vi fortsatte mod Hohen Schönau. Vi diskuterede ivrigt undervejs, hvad vi hver især havde oplevet.

Jeg følte, at hele min verden var skudt i grus, hvor var alt det jeg havde kæmpet for? Havde det hele været forgæves? Hvorfor blev der løjet for os de sidste dage i Berlin? Det var svært at finde en mening med tilværelsen. Hvor længe skulle vi blive ved med at kæmpe, når vi alligevel ville blive taget til fange af russerne. Pludselig, lige til højre foran os fra en sidevej, blev der skubbet en antitankkanon ud på vejen. Min vognfører så det lige så tidligt som jeg selv, og uden videre kørte han med fuld fart lige ind i kanonen, så den blev så medtaget, at den var ukampdygtig. Samtidig begyndte vi at smide håndgranater vildt omkring os, så de russiske soldater valgte at fortrække. Var vi blot kommet et minut senere, havde kanonen været skudklar, og vi havde været sat ud af spillet.

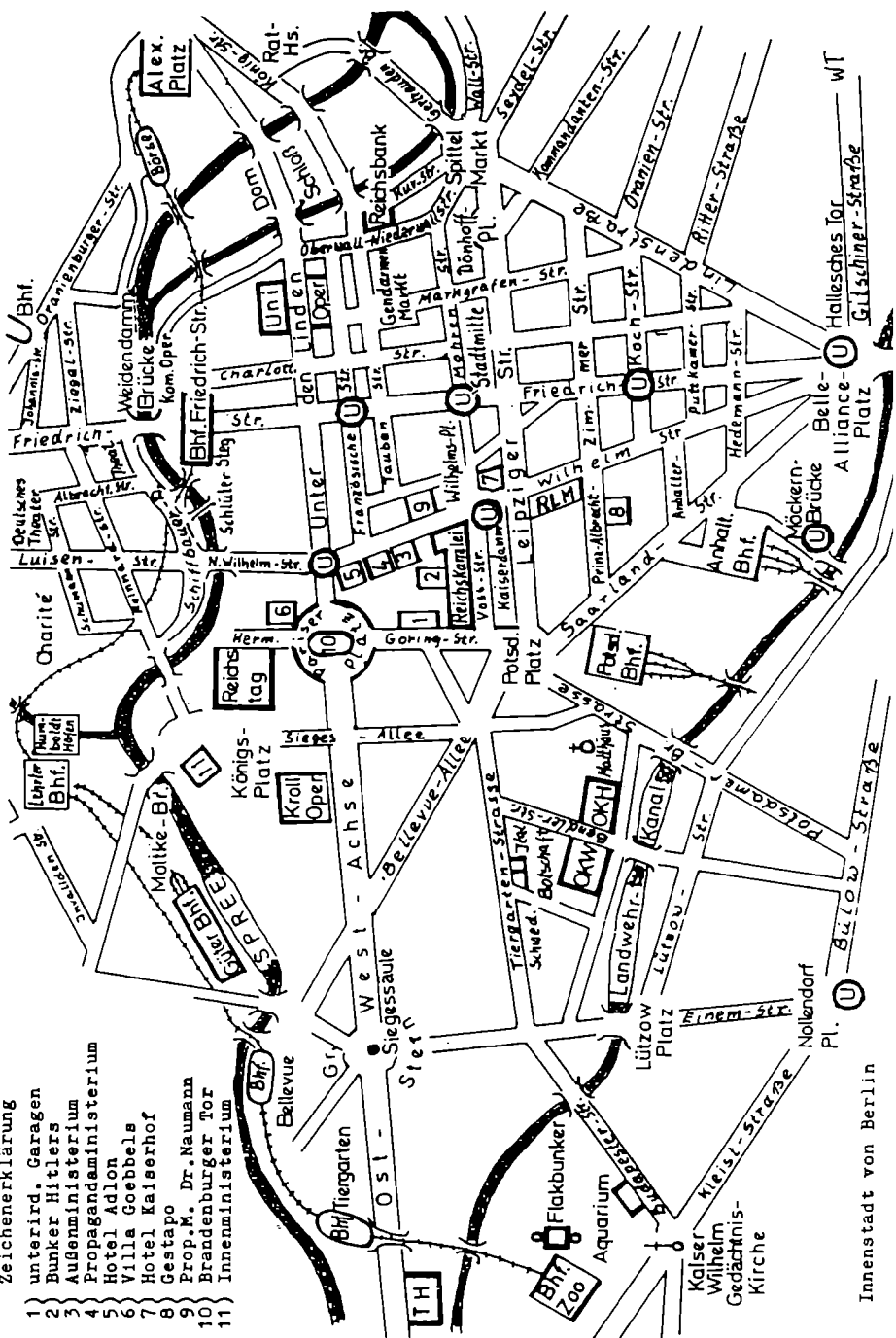
Efter at have passeret nogle få huse og en tværgade ebbede kampene ud, og vi kørte nærmest i ingenmandsland de sidste par km. Natten var gået, og det var ved at blive lyst.

Nu dukkede de første tyske soldater op, og vi fik orientering om, hvad der foregik i dette område. Vi fik indtryk af, at kamphandlingerne var indstillet, og man ventede kun på, at generalstaben, der befandt sig i Hohen Schönaus rådhus, skulle komme med et eller andet udspil.

Vi var kørt så langt frem, at vi havde rådhuspladsen foran os og kunne følge, hvad der skete på rådhuset. Efter en stund kom der en russisk jeep med hvidt flag, og en russisk officer gik ind på rådhuset for et øjeblik efter at komme ud sammen med den tyske general for armegruppen, og de steg til vogns og kørte bort. Da der var gået ca. en halv time efter vores ankomst til rådhuset i Hohen Schönau, startede der en tomotores flyvemaskine. Vi, der overværede det, talte om, at det nok var nogle partispidser, der havde fået meget travlt med at komme væk fra russerne, og det skulle ikke undre os, om Martin Borman var iblandt dem, der stak af fra det hele. Efter ca. 1 time vendte generalen tilbage og gik ind på rådhuset til sin stab, og der gik en rum tid, vel sagtens med generalens orientering

Zeichenerklärung

- 1) unterird. Garagen
- 2) Bunker Hitlers
- 3) Außenministerium
- 4) Propagandaministerium
- 5) Hotel Adlon
- 6) Villa Goebbels
- 7) Hotel Kaisorhof
- 8) Gestapo
- 9) Prop.M. Dr.Naumann
- 10) Brandenburger Tor
- 11) Innenministerium

Innenstadt von Berlin

til officererne. Herefter blev det bekendtgjort, at armegruppen havde overgivet sig til russerne, at kamphandlingerne skulle ophøre, og at vi skulle forberede os på at gå i russisk fangenskab.

Nu brast hele min verden for alvor sammen. En ting var sikkert, jeg kunne ikke gå over til russerne i min SS uniform. Dødningshovedet i huen og SS tegnet på kravespejlet måtte jeg pille af. SS bæltet måtte jeg skille mig af med og den tyske ørn, som SS'erne havde på venstre ærme, skulle også pilles af. Mine ordener og æresbevisninger stod der jo navn og tjenestegrad på, så dem måtte jeg også skille mig af med.

Og så kom det forfærdelige, at værnemagtsoldater og officerer stillede sig an foran mig og hånede SS'erne på det groveste. Vi havde altid haft de bedste våben, sagde de, og hvad havde det ført til, nu stak vi altså halen mellem benene og ville ikke give os tilkende overfor russerne. Vi blev faktisk beskyldt for at have været krigsforlængere. Jeg ville forsvare mig og fortalte, at jeg var frivillig Nordslesviger, og at jeg havde meldt mig for at bekæmpe bolsjevismen og kunne ikke se andet, end at jeg var ligeså forrådt, som de selv følte det. Det var nogle timer, hvor tårerne løb ned over kinderne, og hvor jeg var helt fortvivlet over den behandling, jeg nu fik af de ægte tyskere, det var næsten ikke til at bære. Hvor hårdt det var, kan illustreres ved, at der var flere, der begik selvmord, de sagde, at de simpelthen ikke kunne bære dette nederlag. Jeg kunne dog ikke følge deres tankegang, fordi jeg følte en så stor afmagt, at jeg var sikker på, at jeg også var blevet forrådt, det hele forekom mig så meningsløst, at det nu bare gjaldt om at overleve, men fremtiden tegnede ikke særlig lyst for os, der måtte gå i russisk fangenskab.

I russisk fangenskab

Det varede et par timer, før alle udfaldsveje fra rådhuspladsen var afspærrede af russiske tropper, men de kom ikke ind på pladsen. Langsomt sivede soldaterne og alle mandlige personer ud i sidegaderne og blev her visiteret af russerne. Selv om russerne opfordrede os til at komme "Schnell - Schnell" gav jeg mig god tid til at se, hvad der skete med dem, der blev visiteret af russerne. Alle de soldater, der ikke havde deres militære distinktioner, blev kigget efter under venstre arm, for at man kunne se, om det var SS'er imellem. Vi havde jo vores blodtype tatoveret på indersiden af venstre overarm.

Mit held var jo, at jeg den dag, da kompagniet i Warszawa fik det gjort, var hos tandlægen, og samme dag kom det til det hurtige opbrud, hvor vi

over hals og hoved blev sendt afsted til fronterne omkring Stalingrad.

Kun modstræbende nærmede jeg mig de russiske soldater, jeg havde lavet mig en paktaske med nogle fødevarer og nogle cigaretter, den blev bare revet fra mig og smidt hen i en bunke til de andre ting, som russerne havde taget fra andre soldater før mig. Vi fik kun lov til at beholde vores kogekar og en ske, alt andet, ur, pung og toiletsager blev smidt i en stor dyng, og så blev vi puffet fremad. Efterhånden som vi kom 4-500 meter bort fra "overgangsstedet", blev der mere orden i rækkerne, "pjat-pjat" hørte vi hele tiden russerne sige, og fandt hurtigt ud af, at det betød, at vi skulle gå 5 og 5 i geledet. Kom vi ikke hurtigt nok på plads, blev vi hjulpet af soldaterne, der stødte os med deres geværkolber i ryggen mellem skulderbladene.

Alle vegne fra kom der flere og flere krigsfanger, og så langt vi kunne se fremad, var der lange rækker af tyske soldater og civile ind i mellem, der måtte vandre i fangenskab. Vi blev ført i en stor bue nord og øst om Berlin, og det varede flere timer inden vi kom ud på landet, og her lå byerne også tæt sammen. Af og til måtte vi gøre holdt for store russiske styrker, der var på vej vestover, og bag os kunne vi høre, at der endnu var nogle steder, hvor der blev kæmpet. Også flytrafikken var ret kraftig, det var mest bombemaskiner, der kom ret lavt hen over os.

I de småbyer vi kom igennem, stod civilbefolkningen ude foran huse- ne, mest kvinder og børn. De havde spande med vand stående, så vi kunne gå over og dyppe vores kogekar i spanden, men det gav samtidig russerne anledning til at støde os i ryggen med deres geværkolber. Tørsten overvandt den ulempe, det var at få blå mærker på rygstykkerne. Værst var det, når vi kom ud på landevejene mellem byerne, da blev der jaget med os, vi skulle følge trop, og alle ved jo, at de bageste altid kommer til at skulle gå meget hurtigere end de forreste. Der var mange sårede imellem os, og det kneb for mange at følge med. Nogle gik endda med krykker, og det kunne slet ikke undgås, at der var nogle der bukkede under i dette ræs. Dem, der sakkede agterud, lavede russerne kort proces med, de blev simpelthen skudt. Ned i vejgrøften med dem og så en salve fra maskinpistolen, og ve den der råbte op, han blev også beordret ned i grøften og skudt sammen med de andre stakler.

Hen mod aften blev vi ført ind på en sportsplads. Russiske soldater dannede ligesom en mur omkring pladsen, og så kunne vi iøvrigt tilbringe natten under åben himmel, heldigvis var vejret ret lunt. Vi fik ikke noget at spise den aften, men fik dog at vide, at vi næste morgen ville få et stykke brød og en halv liter suppe. Om natten blev vi generet af russis-

ke soldater, der var på rov blandt krigsfangerne. Jeg havde være så heldig at få fat på et par helt nye militærstøvler "Raflebægere" som vi kaldte dem, og dem var der bud efter mange gange den nat. Jeg havde dog fundet ud af, at det bare var med at råbe endda meget højt, så kom der en russisk officer og blandede sig, og så gik soldaterne igen deres vej.

Næste morgen blev vi delt op i blokke med 100 i hver blok, 20 gange fem, og så blev vi ført til et andet område, hvor vi fik et brød at dele til 10 mand og fik lidt suppe i vores kogekar. Suppen var kogt på hvedekærner, der var i hvert fald en 3 - 4 hvedekærner i min suppe, og så var suppen jævnet med fiskemel. Det kunne ses på de blå oliepletter, der svømmede ovenpå og smagen kunne kun bekræfte, hvad næsen lugtede.

Så gik det ellers afsted igen længere østpå mod Frankfurt Oder. Igen overnatning i det fri og lidt brød og suppe. Om eftermiddagen den tredje dag kom vi til en lidt større by, Writzen hed den. Her blev vi installeret i et garageanlæg. De store skydeporte stod åbne, og vi kunne se, at der var lavet reoler som sengeplads til os. Der havde altså været krigsfanger før os, og der var både vaskeplads og åbne toiletter, det vil sige en bjælke vi kunne sidde på og besørge ned i en dyb grøft.

Den kommende dag gik med at få os registreret. Vi fik alle et stykke gråt karduspapir med vores navn på. Vi blev inddelt i grupper og fik en gruppeleder udpeget. Der gik et par dage med at finde sig tilrette i de uvante omgivelser. Vi fik dog ret hurtigt besøg af tyske kommunister, der kunne fortælle os en hel masse om det heltemodige russiske folk, der havde ofret millioner af soldater og civile for at knække Hitler og hans regime. Der blev sat hvervekampagner igang med at hverve medlemmer til "Neues Deutschland". Denne organisation var stiftet af general Paulus fra Stalingrad og skulle nu være ryggraden i det nye Østtyskland.

Efter nogle dages forløb var det forbi med at gå ledig, vi lærte hurtigt det russiske ord "Rabota", Arbejde at kende. Vi blev ført ud i store grupper til en cellulosefabrik, der var under afmontering og skulle transporteres til Rusland for at blive genopført der. Vi blev opdelt i forskellige hold, nogle skulle lave tegninger af alle rørene og give dem numre, og andre skulle demontere de store beholdere. De helt store beholdere, der var på størrelse med lokomotiver fik en træspuns i hver ende og så trillet ned til en kanal, hvor de blev søsat og med slæbebåd slæbt til en større udskibningshavn.

Her arbejdede vi i ca. 4 uger. Arbejdet gik langsomt, og der var ofte store diskussioner om både det ene og andet. Vi havde værktøj nok. Og så skærebændere til de steder hvor vi ikke kunne få forskruningerne til

at gå fra hinanden. Efterhånden som vi gik på arbejde her, blev vagtmandskabet uinteresseret i os, vi kunne faktisk gå i flere dage og trykke os uden at bestille noget. Vagterne havde lejret sig udenfor fabrikken og lod os være i fred, indtil de kom farende "Rabota" Rabota", men så var vi også igang med det samme.

De dage, hvor vi kunne gå og passe os selv, blev brugt til at sabotere hele foretagendet. Der blev lavet om på tegningene og skrevet forkerte numre på rør og beholdere, og dem, der havde en skæreblander, fandt på at stikke armen godt lagt op i de dobbeltvæggede beholdere og brændte hul i dem. Vi håbede selvfølgelig på, at denne fabrik aldrig ville komme til at fungere igen.

Nu var vi så kommet et godt stykke hen på sommeren, og vi gik dagligt og talte om, at vi gerne ville på høstarbejde, det ville være en god afveksling for os at komme ud på landet, og hvem ved, måske kom vi forbi en roemark. Vi gik såmænd og blev helt lækkersulten ved tanken om at kunne sætte tænderne i et stort stykke kålroe.

Ret længe skulle vi heller ikke gå og drømme om høstarbejdet, før vi en morgen ved mønstringen fik at vide, at vi nu skulle på høstarbejde, og vi fik lange formaninger om, hvor vigtigt det var at få høsten bjærget godt i hus. Denne tilværelse blev lidt mere realistisk for os, her kunne vi da se nogen mening med det arbejde, vi lavede. Vi gik afsted om morgenen og havde mælkejunger med vand i. Nogle gange var der en ret lang vej ud til markerne, hvor vi skulle høste, det kunne godt blive til en travetur på fire - fem km.

Høstarbejdet foregik jo på gammeldags maner med le, og negene blev bundet med strå. Det var fortrinsvis byg og rug vi høstede. Egentlig følte vi ikke megen sult ved dette arbejde, vi havde hele tiden mulighed for at putte kerner i munden, så havde vi noget at tygge på. Roemarken så vi kun en gang, og da fik vi ikke lov til at gå ind i marken for at få en stump roe.

Vores humør fejlede ikke noget, vi kunne synge og lave de løjer, som nu engang hører høsten til. Vi lavede også små konkurrencer, hvem var bedst til at bruge en le, hvem kunne binde de fleste neg. Maden blev kørt ud til os, og vi havde da også et lille middagshvil. Selvom det nu var høsttid, og vi således havde mulighed for at få lidt flere gryd i maden, skete det ikke. Det var stadig det kedelige fiskemelssuppe med et par hvedekerne i. Vi fik en humbel rugbrød om dagen, den var tre - fire cm tyk. Pålæg eller margarine fik vi ikke til brødet. Brødet var temmelig klægt, vel sagtens fordi, der var en hel del kartoffelmel i dejen.

Vi havde nu arbejdet med høsten i nogle uger og kun haft enkelte regnbyger. Vi skulle også sætte kornet sammen i hobe, og vi syntes selv, at det så godt ud, når vi kunne se hen ad de lige rækker. Nu skulle vi så også have høsten bjærget, og det foregik ved, at vi bar kornet sammen og satte det i store stakke, så var det meningen, at tærskværket skulle komme ud i marken. Vi kunne gå med fire neg ad gangen, et neg under hver arm og et i hver hånd. Dem, der havde kendskab til landbrug, konkurrerede med at lave de pæneste kornstakke. Vi var trætte om aftenen, når vi kom hjem til vore hylder i garagen, men det var jo en sund træthed.

Der skete heller ikke de helt store ting i vores hverdag. Det, der optog os mest, var jo, at vi tabte os i vægt, også mere end vi havde godt af. En hel del af kammeraterne fik dysenteri, det var et evigt rend til skidebjælken, og trist var det at opleve de mange kammerater, der lavede i bukserne inden de nåede så langt. Der var godt nok en sygebarak, men ingen havde lyst til at komme derhen, for hver morgen så vi et par kærre med døde kammerater komme derfra, nu oplevede vi, at antallet af døde kammerater var støt stigende, og frygten kunne ses i vore ansigter, når vi om morgenen ved mønstringen så, hvor mange af vore kammerater der blev ført til sygebarakken.

Vi talte meget om, hvad vi selv kunne gøre for ikke at bukke under for sygdom. Vi havde vand nok, men ingen sæbe. Vi var også på vagt over for dem, der ville gå og spytte rundt omkring, i det hele taget var det hygiejnen, der var et dagligt emne, vi aldrig blev færdig med. Også vore ledere, altså gammelkommunisterne, brugte megen tid på at fortælle os, hvor vigtigt det var, at vi holdt os rene og gjorde alt, hvad vi kunne, for ikke at få dysenteri. De kunne selvfølgelig ikke love os bedre kost og rent tøj og rengøringsmidler. Hele tiden fik vi jo at vide, hvem der var skyld i al den elendighed, vi havde jo selv været med til at ødelægge det tapre russiske folk, og nu lå vi jo, som vi havde redt, anderledes kunne det ikke være. Vi skulle også være klar over, at der nu skulle opbygges et nyt Tyskland i den leninistisk-stalinistiske ånd, og enhver, som ville modsætte sig dette, ville blive radikalt udslettet.

Vi var naturligvis meget interesserede i vores fremtid, men det kunne man ikke fortælle os noget om. Og vi oplevede nogle gange, at der blev opstillet marchkolonner, som forlod området, men hvor de gik hen og hvorfor, fik vi ikke noget at vide om. Så en dag blev det også vores tur til opbrud. Vi fik ordre til at stille op med alle vore ejendele, en gammel konserverdåse og en ske til maden og et tæppe, det var, hvad en krigsfange havde. Vi blev igen stillet op i blokke af 100 mand. Vi gik altid fem og fem.

"Pjat - pjat," kommanderede soldaterne, og vi fik hurtigt lært, at det betød fem og fem. Vi forlod byen Writzen og gik i sydøstlig retning. Igen overnatning i det fri og videre næste morgen, da vi havde fået vores suppe. Hen på eftermiddagen kom vi til en forstad til Frankfurt, vest for Oder floden, her var en meget stor krigsfangelejr.

Vi nyankomne måtte tage opstilling på en stor appelplads, som var i midten af lejren. De russiske soldater, der havde eskorteret os hele vejen fra Writzen til Frankfurt, blev uden for indhegningen. Vi fik at vide, at vi nu var underlagt en lejrledelse, der lige som os bestod af krigsfanger. Ledelsen var specielt udsøgte folk, der havde tilsluttet sig organisationen »Neues Deutschland« og vi fik at vide, at vi nu befandt os i den nye øst-tyske stat »Deutsche Demokratische Republik« i forkortet udgave D. D. R.

Vi blev opdelt i blokke á 240 og blev så ført til de træbarakker, der skulle blive vores opholdssted i en uvis fremtid. I hver barak var der tolv stuer, hvoraf de ti var indrettet til 24 mand hver. Vi fik tildelt en stueældste, en krigsfange, som havde været i lejren i længere tid, altså en af de gamle, som vidste, hvad der foregik i lejren. Vi var meget skeptiske overfor dette arrangement, der var ingen, der vovede at komme med negative udtalelser. De to forreste stuer var indrettet til tomandsrum. I det ene rum boede vores barakældste, og i det andet værelse boede deres oppassere. De to barakældste var naturligvis ældre tyske officerer fra Værnemagten og erklærede tilhængere af Walter Ulbricht. En af de tyske gammelkommunister, som var med til at oprette den russiske besættelseszone.

Det blev tydeliggjort os, at vi nu var under streng kommunistisk disciplin, at vore »ledere« havde absolut kommandoret over os. Ethvert optræk til ulydighed ville der blive slået hårdt ned på. Nu vidste vi, hvor vi var, og hvad vi havde at rette os efter. Det med kæft trit og retning var jo ikke ukendt for nogen af os. Walter Ulbrichts folk, som fortalte os om de heltmodige russiske befriere, kunne vi ikke rigtig få til at hænge sammen med det, som skulle være frihed. Ikke engang i lejren havde vi frihed, vel kom der ingen russiske soldater ind i lejren. Vore barak- og stueældste kunne rigtignok også selv sørge for at holde os nede. Vi fik indtryk af, at vi nu gik en hård tid i møde med streng omskoling til kommunismen. Det var ikke ligefrem en tanke, der gjorde os trygge ved tilværelsen. Vi kom meget hurtigt under pres også fra vore kammerater, om at melde sig ind i kommunistpartiet. Når presset blev for stort, måtte nogle af os jo til at fortælle, at vi ikke havde tysk statsborgerskab, men vi var jo kun en

lille procentdel af beboerne i lejren, og jeg var eneste dansker. Der var en enkelt nordmand, ellers var der mange fra Rumænien og en hel del fra det tyske mindretal i Kroatien.

Det blev hurtigt hverdag for os, der skete i begyndelsen ikke ret meget. Om morgenen skulle vi stille op på appelpladsen, og efter tælling, vi stod i blokke á 100, kunne vi gå tilbage til barakkerne og få vores morgensuppe. Også her var suppen kogt på hele hvedekærner, og hvis man var heldig, kunne man finde tre til fire hvedekærner i suppen, der var jævnet med fiskemel. Det hele smagte jo mere af fisk end af urtesuppe.

Foreløbig var der kun brug for frivillig arbejdskraft, og det var kun små hold, der kom udenfor indhegningen. Vi andre drev omkring i lejren, dog det meste af tiden lige omkring vores egen barak. Efter en fjorten dages tid opstod der dysenteri i lejren, og også af den grund var der ikke mange, der bevægede sig alt for meget rundt mellem barakkerne. Vi var ca. 5000 mand i lejren fordelt i ca. 25 barakker. Jeg må sige, at jeg var meget heldig at komme på et frivilligt arbejds hold, der skulle hjælpe ovre i det køkken, hvor der blev lavet mad til det russiske vagtmandskab. Vi opdagede dog hurtigt, at det nu var helt nye soldater, der var kommet til Tyskland for at afløse de egentlige kamptropper, som vi havde med at gøre i de første par måneder. De soldater, der nu var her for at passe på os, var helt unge og havde aldrig været i nogen kampsituation, det var rene besættelsestropper, og soldaterne her fra havde ikke noget som helst til overs for os. Jo, de kunne finde på at smide et cigaretskod helt hen i nærheden af os, og når vi så ville samle det op for at få et sug, kom de farende og maste det med støvlehælen. Og så grine af os bagefter.

Mange dage kom til at snegle sig afsted, meget arbejde var der ikke til mig, og soldaterne skulle nok passe på, at jeg ikke fik lejlighed til at putte noget i munden. Kun når jeg arbejdede på steder, hvor der ikke var mulighed for at få fat i noget spiseligt, skete det, at jeg var uden opsyn. Hjemme i lejren var vi vidne til, hver morgen, når vi stod til appel, at man så med tohjulede kærre kørte rundt til barakkerne for at hente dem, der i løbet af det sidste døgn var døde, antagelig af dysenteri. Vi var kun ovre i det russiske køkken nogle timer ad gangen, og det var altid de samme vagter eller køkkenpersonale, der bragte os hjem til lejrsporten.

Inde i lejren var vi temmelig frit stillet, der kom jo aldrig soldater inden for pigtråden. Vi kunne faktisk gå og passe os selv, når bare vi gjorde det, som vore barak- og stueældste befalede os. Efterhånden blev dette meget hverdagsagtigt, og mange timer var vi overladt til os selv.

Den største plage for os var vel lusene, som vi ikke kunne undgå at

få, det var både med hensyn til hovedlus og kropslus. Vi havde det sådan, at vi kunne koge vore skjorter, men uden sæbe. Fik vi vore skjorter og undertøj kogt godt igennem, havde vi da ro for lusene et stykke tid. Lusene i håret kunne vi jo hjælpes ad med at pille ud. Et andet problem var, at vi sikkert manglede vitaminer, det var sådan, at enhver lille græsplante, der voksede i vores barakområde, blev der værnet om. Vi måtte for det første passe på, at væksten ikke standsede, og der måtte heller ikke tages for meget af bladene. Vi lærte at sætte pris på at tygge på et lille græsstrå på bare tre-fire cm. Det kunne ikke i længden undgås, at køkkenpersonalet i det russiske køkken blev mere lige med os, og da de jo var over os hele tiden, blev kontrollen, når vi kom hjem til lejren, meget lemfærdig. Det lykkedes mig mange gange at få nogle skrabede ribben fra de slagtede heste med ind i lejren. Der var ikke så meget kød på dem, at vi kunne koge suppe på dem, men fra min tid derhjemme ved landbruget havde jeg lært, når de små kalve fik tynd mave, så brændte vi ren bygghalm af i en spand, og den sorte aske blev blandet med mælk. Denne kur havde en stoppende virkning, det sorte forkullede halm opsugede mange af de skadelige bakterier, der var årsag til diareen. Derfor tog jeg disse ribben fra heste med hjem i lejren og når tid var, blev de lagt på en jernplade over et lille bål, og når de var tilpas forkullede, blev benene knust, og der kunne så blive en lille skefuld også til et par kammerater.

Men ellers gik jeg meget alene rundt uden at knytte mig til nogen. Jeg havde nok en angst for, at man på en eller anden måde skulle opdage, at jeg havde gjort tjeneste ved Waffen SS. Det er mange tusind tanker, der farer gennem hovedet på en, og jeg syntes hele tiden at skulle være på vagt. Mange gange blev jeg helt utilpas ved tanken om, at man evt. hjemmefra skulle komme på at rette henvendelse til russerne og derigennem afsløre, hvem jeg i virkeligheden var.

Værre blev det, da vi en morgen til appel fik at vide, at vi efter vores morgensuppe skulle stille igen og have alle vore ejendele med os. Jeg havde kun det tøj jeg gik og stod i og så en konserverdåse til at spise af, så det var let at overskue. Vi mødte på appelpladsen og blev stillet op, fem og fem igen i blokke á 100 og så gik det ud af lejren og ned på godsbanegårdsterrænet. Undervejs til godsbanegården havde jeg meget besvær med min ene støvle og måtte standse op for at tømme småsten ud af den. Det var naturligvis med vilje, for hver gang jeg havde standset op, kom der en af vagterne og fik mig puffet på plads igen, men jeg havde opnået at komme et godt stykke længere tilbage i marchkolonnen. Jeg var kommet to tre blokke længere tilbage. På godsbanegården stod der

kreaturvogne, der var lavet om til krigsfangetransporter, der blev talt op, og hver gang der var 30 krigsfanger, blev de ført til de ventende godsvogne. På et tidspunkt må man have haft nok til de vogne, der var til rådighed, for de, der endnu ikke var blevet inddelt og vist op i en godsvogn, blev beordret omkring, og så gik vi hjem til lejren igen. Puha, hvad nu. Jeg var klar over, at jeg nu fik helt andre kammerater, hvad ville de spørge om, ville de kunne regne ud, hvorfor jeg nu pludselig var blandt helt andre medfanger? Min ængstelse blev endnu større, og jeg blev endnu mere indelukket.

Tilbage i lejren kom jeg så ind i en helt anden barak, end den jeg før havde været i. Dagen efter kom der en ny marchkolonne med krigsfanger fra andre vestlig beliggende lejre, der ligesom i Writzen må have været rent midlertidig. En uge efter skete det samme, opbrud og en tur til godsbanegården. Igen vrøvl med mine støvler, og igen kommet længere bagud. Det gik da op for mig, at vi sikkert slet ikke var blevet registreret nogen steder. Godt nok havde vi fået et stykke papir med vores navn på, men jeg kunne da heller ikke huske, om vi var blevet skrevet på en liste. Igen gik turen hjem til lejren, og denne gang kom jeg til en barak, der lå længst væk fra hovedporten og i det yderste hjørne af lejren, lige op til det store vagttårn hvoraf der var et i hvert hjørne af indhegningen.

Næste morgen var heldet med mig, jeg blev udtaget til at skulle hjælpe i det russiske køkken. Det var heldigt for mig, jeg var sådan set godt kendt med arbejdet der og kom da også over i slagteafdelingen, hvor de slagtede heste. Jeg skulle tage mig af indvoldene fra de slagtede heste og så sortere indmaden. Indvoldene skulle sorteres i det, der var rene tarme, og de dele der var mere kødet, det skulle lægges hver for sig. Blandt de mere kødede dele var jo også for vallakernes vedkommende kønsdelene. Sådan en god hestetissemand syntes jeg kunne være god til at koge suppe på. Jeg vovede at få en strik om den og få den hængt langs ned i mit ene bukseben. Og det lykkedes virkelig at få tissemanden med ind i lejren, og nogle af kammeraterne havde haft held til at få organiseret en kniv. Vi var omhyggelige med at få det bedste skåret fra bruskvævet, og sikken en suppe vi fik kogt. Soldaten oppe i vagttårnet kunne lugte det og råbte til os: »sup - sup« og »da da« kunne vi svare.

Men for mig blev nu gode råd dyre. Jeg måtte gøre op med mig selv, hvad jeg ville. Jeg var sikker på, at næste gang vi gik til godsbanegården ville jeg ryge med og måske komme til Sibirien. Jeg gjorde mig mange tanker. Bliver jeg, kommer jeg til Sibirien og dør, men hvis jeg kunne undvige og komme godt fra det, kunne jeg måske komme igennem til

Lübeck. Blev jeg opdaget under flugtforsøget, ville det jo være ensbetydende med, at jeg blev skudt på stedet. Dette kom til at betyde for mig, at hvis jeg blev, ville jeg dø i Sibirien, hvis jeg blev opdaget under flugtforsøget, ville jeg også dø, men den død ville ikke være nær så slem, som sultedøden i Sibirien. Og så var der den sidste mulighed, at jeg slap igennem. Dagligt kredsede mine tanker om flugtforsøget. Det lykkedes mig, ovre i slagteriet at stjæle en ret så god skævbider, den var god nok til det forholdsvis skrøbelige hegn, der var omkring lejren. Efterårsstormene var begyndt, og lyset havde været afbrudt et par gange, og den tid det tog, inden lyset kom igen, sagde mig, at man i hvert fald ikke havde noget nødstrømsagregat. Jeg vågnede mange gange om natten og lyttede til vejret, kommer der da ikke snart en rigtig orkan. Min flugtplan holdt jeg fuldstændig for mig selv, og der var heller ingen, der fik at vide, at jeg havde en skævbider.

Mange nætter sneglede sig af sted, om dagen var jeg i køkkenet hos russerne og fik med nogle dages mellemrum lejlighed til at tage en hestetissemand med hjem i lejren. Det hændte to gange, at jeg fik fat i et stykke senet kød så stor som en kotelet, da det var kogt, var det næsten ikke til at tygge, men suppe blev der af det. Der kom nogle efterårsstorme fejende ind over området, men ikke kraftige nok til at ødelægge de elektriske lysledninger. Jeg var også ved at tro, at man havde fået dem så meget repareret, at der ikke kunne ske strømafbrydelser mere.

Nu blev også tilværelsen i lejren mere usikker, Walter Ulbrichts kumpaner var i lejren en tre - fire dage, og vi blev virkelig hævlet igennem. Nu skulle der gøres et alvorligt stykke arbejde fra deres side på at hverve medlemmer til »Neues Deutschland«. Der blev lagt et forfærdeligt pres på os alle, det var nærmest sådan, at den der ikke var med, ja han måtte absolut være imod det nye regime.

Og så kom rygterne om, at der var ankommet nye jernbanevogne til fangetransport. Det var nogle fra en anden barak, der kunne berette herom, de havde set det, da de var på godsbanen for at losse brunkul. Vinteren kunne heller ikke være langt borte, og så var dervel håb om, at vi skulle have brunkul at fyre med i nogle kakkellovne, som i den sidste tid var kommet til lejren, men endnu ikke installeret i nogen af barakkerne. I de dage, hvor Walter Ulbrichts folk var hos os, var føden en ganske lille smule bedre. Brødstykket, vi fik hver morgen, var blevet lidt tykkere, og suppen var der kommet lidt mere jævning på. Nu gik vi og talte om, at vi nok, når de var rejst, skulle til at have det mindre, som vi havde fået for meget i den tid, de var der.

Nu var det ikke mere sjovt at være i lejren, der blev flere syge hver dag, og også de døde, der blev kørt væk hver morgen, var der flere af. Jeg var også begyndt at længes hjem, og det blev værre med alle de rygter, vi hørte. Mavebesvær havde jeg kun haft en gang i to dage, og så var det overstået, den sorte aske fra de forkullede ben havde nok alligevel gjort sin virkning.

Så begyndte der en periode med ret dårligt vejr, og mit håb om undvigelse voksede for hver dag vejret var i det dårlige hjørne. Vores barak lå lige op i det sydøstlige hjørne, så vi havde ingen barakker, der kunne danne læ for os. Så en aften først på natten gik det hele meget stærkt, vindstødene blev så kraftige, at tagpappen på vores barak løsnede sig i store flager og blæste langt væk. Der var andre barakker, der blev hårdere medtaget, således var der nogle barakker, der fik hele taget revet af, og deres beboere måtte søge over i andre barakker for natten. Da vores barak var truet, men beboelig, fik vi ikke nogle af de nu hjemløse kammerater over til os.

Så kom det store øjeblik, da lyset gik ud, nu var jeg klar over at det var nu eller aldrig, hvis jeg skulle forsøge at undvige. Med skævbideren i lommen begav jeg mig famlende op gennem barakken, og til min stueældste havde jeg sagt, at jeg skulle ud at skide, sådan var vores sprog jo. Barakældsten, som jeg ikke kunne undgå ved udgangen, formanede mig, at jeg skulle passe på papstykker og lignende, som stormen kunne hvirvle gennem luften, det skulle jeg da prøve på, sagde jeg til ham. Det var bælgmørk nat, og haglbygerne strøg hen over lejren, jeg kunne næsten ikke kæmpe mig frem mod vinden for at komme hen på lokummet, og tilbage til min barak blev jeg næsten pustet af vinden. Men jeg gik ikke ind i barakken, men gik om i læsiden for at sondere det videre forløb af min undvigelse.

Jeg fik ret hurtigt lokaliseret tårnet og fik bestemt, hvor jeg ville klippe mig igennem. Der var kun to rækker pigtråd om lejren, et udvendigt og et indvendigt. Dagene forud havde jeg studeret hegnet ret grundigt og havde taget den beslutning, at jeg ville klippe mig igennem lige under tårnet, her var der kun en eller højst to rækker pigtråd at klippe over, og da tråden sad mellem pælene, der dannede ben til tårnet, var der ikke store muligheder for, at pigtråden ville springe sammen og derved afsløre, at den blev klippet over.

Nu var det så om at gå forsigtig til værks. Jeg måtte ned og kravle så fladt, jeg overhovedet kunne, og langsomt skulle det også gå. Endelig ikke gøre noget overilet, skulle det ske, at jeg blev opdaget, var det bare

med at komme væk. I det vejr og med haglbyger i ansigtet ville det ikke være let for vagten oppe i tårnet at sigte ordentlig på mig, og der var ikke så langt over til barakken, hvor jeg kunne komme i sikkerhed. Jeg satte så alt mit håb til den næste haglbyge, at den måtte være meget kraftig og vare længe. Nye kraftige vindstød kom, og man kan sige, at haglene haglede ned. Bag mig knagede det i barakkerne og blæsten hylede i de ødelagte tage. Jeg ved ikke om jeg nogen sinde har kravlet mere fladt hen ad jorden, end jeg gjorde den nat. Og våd blev jeg. Mudderet satte sig på arme og ben, og brystet var helt tilsølet af mudder. Frem kom jeg til tårnets fod, og pigtråden var inden for rækkevidde.

Vagttårn ved fangelejren

Jeg følte på tråden og kunne konstatere, at den hang helt slap ned, så der var ingen fare for, at den kunne springe med et sæt, når den blev klippet over. Det var også kun nødvendigt at klippe en tråd over for at slippe ind under tårnet. Da jeg lå derinde kunne jeg høre vagtens fodtrin over mig. Han stampe i gulvbrædderne, vel for at holde varmen, og det gjorde, at jeg tydelig fik følelsen af, at vagten stod ovre i læsiden af tårnet, der har der også været lidt læ for haglene. For mig betød det jo, at han ikke så ud over det terræn, som jeg havde valgt at lægge min flugtrute i. Lige så stille kom jeg over til den anden side af benene til vagttårnet og fik lokaliseret den retning, jeg ville i. Jeg havde om dagen iagttaget, at der ikke ret lagt fra pigtråden var en række buske eller et hegn. Kom jeg først derover, kunne jeg vel tage det hele mere afslappet. På ydersiden af pigtrådshegnet var der alligevel to rækker pigtråd, jeg skulle igennem. Den ene række følte ret stram, så jeg måtte holde godt igen, da jeg klippede den over, det gav også et sådan ryk i tråden, at den nær var smuttet fra mig, men jeg nøjedes med at få en lille flænge i venstre hånd. Nu kravlede jeg så langsomt og roligt væk fra tårnet og med retning til de buske, jeg vidste måtte være ca. 20 m fremme. Kommet over til disse buske og om bag dem var jeg helt i sikkerhed for eventuelle lommelamper eller lysraketter, hvis man fandt på at bruge dem. Men der skete ingenting de første ca. ti minutter.

Jeg følte nu, at jeg var fri, fri for at være fanget af russerne, og jeg måtte kæmpe hårdt for at undertrykke at komme til at græde helt højt, men græd det gjorde jeg. Tænk at kunne ånde frit, nu skulle der så lægges en plan for at komme videre. Mit mål skulle jo være Lübeck, der lå oppe ved Østersøen. Her vidste jeg, at der var engelske soldater og at det fra Lübeck ikke var så langt til Danmark. Alt syntes roligt i lejren bag mig, lys var der ikke noget af, og de russiske vagtposter råbte heller ikke op. Nu kunne jeg i hvert fald gå dukket videre, og så var jeg jo klar til at ligge flad, hvis der skulle dukke noget op. Spørgsmålet for mig var nu, om jeg var en fri fugl eller en fredløs, men det kunne vel komme ud på et, hovedsagen var, at komme så langt væk fra lejren den første nat som muligt. Det kunne ikke undgås, at jeg i nattens mørke dumpede ned i huller på marken, jeg var drivvåd og mudderet sad over det hele. Jeg gik vel 1 kilometer ad gangen og tog så et lille hvil, inden jeg igen fortsatte og naturligvis prøvede at holde kursen ret vestlig.

Hen på natten kom jeg ind på en græsmark, hvor der gik kreaturer, min første tanke var selvfølgelig, om der var malkedyr iblandt dem, og om dyrene var til at komme i nærheden af. Jeg bevægede mig ganske

langsomt rundt på marken, og dyrene blev mere interesseret i mig, og jeg kunne røre ved dem. Der var et par goldkøer iblandt dem, men ingen, der gav mælk. Det var også ved at blive morgen, det lysnede i øst og jeg kunne se, at der var et læskur til dyrene i hjørnet af marken. Jeg gik langsomt derhen, og dyrene fulgte mig, og dem, der var inde i læskuret, blev ikke bange for mig. Efter et stykke tid, hvor det blev mere lyst, forlod dyrene læskuret for at gå ud på marken for at finde føde. Jeg kunne nu skrabe noget halm sammen i et hjørne og fik lavet en god soveplads, og længe varede det ikke, før jeg syntes at have det dejligt varmt, og jeg faldt da også i søvn. Jeg havde nok sovet to-tre timer, og jeg vågnede, da en ko stod og slikkede på mine støvler.

Langsomt kom jeg udenfor læskuret og så, at der ca. 100 m fremme lå en mindre landbrugsejendom. Der boede der et ældre ægtepar, jeg så, at de var ved at malke, og skiftevis kom mand og kone ud for at si mælken fra mælkespanden over i en mælkejunge. Langsomt traskede jeg hen til gården og gik ind i stalden. "Guten Tag" og "Grüss Gott" var min hilsen til et forbavset ægtepar, der straks spurgte, hvor jeg kom fra. Jeg fortalte, at jeg var dansker, og at jeg var undvejet fra en russisk fangelejr aftenen før. Jeg blev på den ejendom i to dage og blev godt beværtet, konen passede på, at jeg ikke fik alt for fed en kost, som kunne slå maven i stykker. Deres eneste barn, en søn, vidste de ikke om han var i øst eller vest, de håbede selvfølgelig snart at høre nyt fra ham.

Ægteparret instruerede mig om, hvis jeg ville nordpå til Lübeck, måtte jeg ikke gå syd om Berlin, for så ville jeg sikkert få besvær med at passere den korridor, der var oprettet mellem Vesttyskland og Berlin. For Berlin var jo delt i fire zoner. Foruden en russisk, så en engelsk, en fransk og en amerikansk zone. Korridoren skulle efter sigende være ret skarp bevogtet. Nu måtte jeg så nordpå, og det betød jo, at der blev lidt længere til Lübeck. Inden jeg tog afsted fra det ældre ægtepar, fik jeg en god sort overfrakke, den lædede godt for vinden. Civilbefolkningen, jeg stødte på, var meget hjælpsomme og flinke, og alle var de villige til at vise mig, hvor jeg roligt kunne gå om dagen, andre steder var der russisk trafik om dagen, og så måtte jeg gå der om aftenen, og så bare gemme mig når der kom køretøjer den ene eller anden vej. Nu kørte bilerne jo med fuldt lys på, så jeg kunne se dem, næsten før jeg hørte dem. Og så var der tid nok til at komme af vejen og ned mellem træer og buske.

Efter nogle dage var jeg kommet op omkring Ebersvalde og skulle nu tænke på at komme lidt mere mod vest. Da var der en ældre herre, der fortalte mig, at hvis jeg gik ca. to km med en bestemt vej, så ville jeg kom-

me til en banelinie. De tog, der kørte vestpå, holdt næsten alle lige før denne vej for at afvente et signal, og, mente manden, så kunne jeg få tid til at kravle op på toget, og han fortalte også, at de fleste tog var brunkulstog, og mange af dem endte oppe i Rostock. Det kunne selvfølgelig være forbundet med nogen risiko, men han havde ikke set russiske soldater med toget. Det var en meget tiltalende tanke for mig at kunne få benene op at køre. Allerede i skumringen begyndte jeg at gå derhen, hvor den ældre herre havde anbefalet mig at gå hen.

Jeg fandt jernbanesporet, og signalmasten var ikke ret langt henne ad banelinien. Her fandt jeg et opholdssted, hvor jeg kunne være i nogenlunde sikkerhed, når toget kom. Det første tog, der kom, var et tropetransporttog og havde foruden panservogne også personvogne med med soldater i. Det kørte mod sydøst og holdt derfor ikke ved signalposten. Det næste tog kørte for mig den rigtige vej og var et brunkulstog. Det holdt ved signalet og tre vogne længere nede så jeg, at der var en kulvogn, der havde et bremsehus, og jeg var ikke sen om at bestige dette hus. Efter et par minutter gav lokomotivet et par lange fløjt, og toget satte sig i bevægelse. Nu var det spændende, hvor længe jeg turde blive oppe i bremsehuset. Toget kom til en større godsbanegård, og der blev rangeret lidt og banket på hjul og trukket i dampventilerne, men ingen kom og så efter noget i bremsehuset. Toget kørte videre hele natten, og jeg fulgte med helt frem til morgenstunden. Undervejs var vi kommet over en del floder eller kanaler, og jeg var glad for, at jeg ikke var til fods der og skulle svømme over. Om morgenen blev lokomotivet spændt fra for at få påfyldt vand og brunkul, som lokomotiverne jo kørte på dengang. Jeg var nu kommet næsten op til Neustrelitz. Nu havde jeg så tilbagelagt ca. en trediedel af vejen til Lübeck.

Nu var jeg så igen tilfods på vej fra den ene landsby til den anden. Befolkningen var ret flinke og hjælpsomme, jeg fik da at vide, at jeg skulle søge lidt mere nordlig for at komme uden om alle de mange søer, der var i området syd for Rostock. Og måske kunne jeg også på den vej støde på en jernbanelinie, som kunne bringe mig lidt hurtigere frem mod Lübeck. Nogle gange kunne jeg være til god hjælp for landmændene, der var jo stor mangel på unge mænd, og nogle af landmændene så så en chance for at få mig til at hjælpe ved tærskning af deres korn. På min vandring mod vest skete det da også, at jeg efter at have hjulpet med at tærsk korn, kunne få kørelejlighed, når man skulle til en naboby med halm, som en landmand havde solgt til levering. Ved at komme med et læs halm, jeg blev gemt væk oppe midt i læsset, undgik jeg derved eventuel-

le kontroller over broer. Disse kontroller var ret tilfældige, men var jo rare at undgå. Kun en gang skete det, at vagten foretog en stikprøve ved at stikke forkeskafte nogle gange ind i halmen, men han kunne jo kun følge lagene i halmen og ikke stikke ind i selve bundtet, han kunne heller ikke nå op i den højde hvor jeg sad gemt væk. Vagten stoledede nok mere på at se landmandens ansigtsudtryk, når han stak forkeskafte ind i halmen. Det hændte også engang, at jeg blev trækker for nogle kreaturer, som skulle til byens slagtehus, på den måde kom jeg også over en større bro over en kanal eller flod.

Men i det store og hele var der ikke megen kontrol af den civile trafik. Kontrollen var mere koncentreret omkring den korridor, der kom fra Hamborg til Berlin, her passede man meget mere på, hvem der bevægede sig rundt i landskabet. Man skulle jo forhindre, at civilpersoner kom op på vejen i korridoren og kunne blive samlet op af vestmagternes køretøjer for at komme enten til Hamborg eller Berlin. Efter flere uger på den måde kom jeg frem til en banelinie, som gik fra Rostock til Schwerin. Også her lykkedes det mig at komme op i en godsvogn og køre med til den banelinie, som kom fra Wismar og gik til Schwerin. Herfra valgte jeg så at tage resten tilfods. Der var et par kanaler jeg skulle over, men jeg håbede på hjælp fra befolkningen. Ved en af de første kanaler mødte jeg en landmand, som havde et ærindeovre på den anden side, og han tog mig med i sin lille robåd. Vi kom over på den anden side uden besvær, og jeg kunne trække videre.

Det kunne godt give sug i maven, når jeg tænkte på de sidste kilometer, jeg skulle, her gjaldt det virkelig om at snige sig forbi alt og alle. Jeg fik hjertebanken ved bare de mindste mislyde omkring mig, skulle det lykkes i denne nat eller måtte jeg gemme mig endnu engang den næste dag over. Vejret var ikke det bedste, men på det punkt stod jeg så lige med grænsevagterne. Igen var det en civilperson, der kunne give mig gode tip og beskrive vejen for mig, som jeg skulle følge, og jeg var fuldtud tryk ved hans rådgivning. Der var et par hegn, jeg skulle følge, og et par små afvandingskanaler jeg skulle vade igennem, før jeg kom helt frem til den store brede kanal, der dannede grænsen mellem øst og vest. Der var heldigvis ingen kreaturer på den strækning, det kunne ellers have givet ballade, når kører eller ungkreaturer ville begynde at danse omkring mig.

Jeg havde jo fået at vide, at der ikke gik egentlige grænsevagter på østsiden af kanalen. Der kunne måske komme en enkelt, men så måtte jeg jo gemme mig lidt, indtil han igen var borte. På den store kanal, som jeg skulle svømme over, sejlede der jo en patruljebåd, da havde jeg fået

at vide, at når den var sejlet mod nord, ville det vare ca. 15 min., inden den kom tilbage, og så ville der gå op mod tre kvarter, inden den igen kom mod nord.

Jeg gik dukket fem meter ad gangen og sad så på hug for at iagttage, om der skete noget omkring mig. På den måde kom jeg over tre - fire små vandafledninger, og så var der pludselig noget, der sagde sji sji, men et godt stykke borte, jeg kravlede i ly bag en lille busk og så, at der 15 - 20 meter foran mig kom en enlig vagtpost traskende, sji sji, og videre gik han uden at prøve på at komme over på den anden side af det lille vandløb, der skilte vore veje. Nu håbede jeg så på, at vejen var fri helt frem til den store kanal. Da jeg kom derhen, satte jeg mig stille ned og trak af mit ydertøj, men beholdt undertøjet på. I det fjerne hørte jeg patruljebåden komme tøffende, den sejlede mod nord, og så skulle der gå ca. et kvarter, inden den kom igen.

Det blev for mig et meget langt kvarter, endelig kom båden, jeg opholdt mig på skråningen, der vendte bort fra kanalen. Og pludselig tændtes projektørlyset, og lyskeglen blev rettet mod bredden lige der, hvor jeg havde regnet med at gå i vandet. Jeg kunne høre kommandoråb og høre, at maskinen slog bak. Så hørte jeg latter, og igen skiftede motoren nu fuld kraft frem. De sejlede heldigvis videre, men hvad var det, de havde set? Det måtte vente til jeg kom over til bredden, hvis jeg kunne se det i den mørke nat.

Jeg fik mit tøj rullet sammen, og af landmanden havde jeg fået noget bindegarn, der blev snøret godt om tøjbylten, og jeg fik det hængt over ryggen, og så gik jeg i hugstilling ned til kanalen. Foran mig lå forklaringen på patruljebådens stop. En stor hvid fiskekasse drev på vandet og havde tiltrukket sig russernes opmærksomhed. Jeg kunne nu bruge den som flyder over på den anden side af kanalen. Der var næsten ingen strøm i kanalen, og jeg gjorde heller ikke noget for at svømme imod strømmen, idet strømmen var nordgående, men koldt var det, jeg tog meget små hurtige svømmetag for ligesom at få lidt mere bevægelse i kroppen.

Jeg kom godt over på den anden side af kanalen og kunne nu finde læ bag nogle buske, hvor jeg frysede pakkede min tøjbylt ud. Men tøjet var alligevel blevet noget vådt. Mine støvler, som var russiske filtstøvler havde suget meget vand til sig og var næsten ikke til at komme i igen. Varme i kroppen fik jeg ikke af at få tøjet på igen. Så snart jeg var kommet i tøjet begyndte jeg at gå vestover, også her var der små afvandingskanaler, som jeg skulle passere ved at vade igennem dem. Nu gik jeg dog

oprejst og uden angst og havde vel gået ca. 1 kilometer, hvor jeg pludselig bliver anråbt af en britisk soldat. Jeg gik fortrøstningsfuld hen imod ham, han lyste på mig med sin lommelampe og så sagde han højt bandende "focking SS", nå, jeg løftede bare på skuldrene og viste mine bare hænder frem. Så fik jeg ordre på at gå foran ham og blev ført til en vagtbarak, hvor en oversergent talte tysk og kom i forhør om, hvor jeg kom fra og fik at vide, at jeg nu var engelsk krigsfange. Jeg fik den første cigaret i mange måneder, og efter at oversergenten havde talt i telefon nogle gange, fik jeg at vide, at jeg ville blive ført til en flygtningelejr under UN. UNRA som disse lejre hed i forkortet udtale. Her måtte jeg være gæst i tre dage og skulle så føres til en fangelejr, hvor der var andre danskere og enkelte nordmænd og en enkelt svensker.

I flygtningelejren blev jeg godt modtaget, fik et dejligt brusebad og fik rent undertøj og fik også pænt nyt tysk militærtøj uden kendingstegn samt en overfrakke. Det eneste, der bekymrede mig, var vægten, jeg blev vejjet til at veje 48 kg. Det var jo ikke meget for en ung mand, der var 1,88 cm høj. Da jeg om foråret 1945 var på lazaret i Riga, vejede jeg 92 kg. Kosten i lejren var over al forventning, der var ingen, der sultede her, og jeg måtte passe på for ikke at få maven ødelagt ved at spise for meget af de gode sager. Vi fik også tre cigaretter om dagen. Mange gange havde jeg lyst til at knibe mig selv i armen for at føle, om det var en drøm eller om det var virkelighed, men så kom jeg til at tænke på, hvis det var en drøm, ville jeg så vågne fra den, og det syntes jeg ikke, jeg ville kunne bære.

På fjerdedagen efter jeg var kommet til UNRA lejren, kom der en engelsk jeep med chauffør og en sergent og afhentede mig, nu skulle vi køre ca. 50 km nordpå efter Neustadt, en km uden for denne by lå der et gods "Kellenhusen", hvor der var opstillet tre barakker, nogle runde bølgeblikskure med plads til ca. 30 i hver barak. De fleste af kammeraterne var fra Frikorps Danmark. Der var en enkelt fra Værnemagten, han var fra Haderslev og var tysk statsborger, men havde altid boet i Danmark, og han var heller ikke frivillig lige som os andre. Jeg traf dog ingen af de kammerater, jeg havde været sammen med ved fronterne. Det vil dog sige, at min sidste kompagnifører, en Untersturmführer fra Københavnsområdet var der. Han boede på selve godset og var sådan set vores lejrchef.

Der var stor gensynsglæde, tænk, at vi var i live begge to. Han var dog kommet ud af Berlin omkring 25. april og undgik derved at komme i russisk fangenskab. Der var ingen hegn omkring denne lejr, og vi måtte

da også bevæge os frit omkring, bare vi blev inden for en radius af to kilometer. Jeg blev oppasser for lejrchefen og havde nogle gode dage oppe på godset. Chefen var ikkeryger, så hans to cigaretter om dagen, fik jeg oven i mine egne to. Der var to gode åer på godsets marker, og der fangede jeg af og til en bækørred, som jeg kogte suppe på og lavede fiske-suppe. Den var ægte med svitsede løg og jævnet med rigtig mel. Untersturmführeren var blevet alvorligt såret i Berlin, var blevet ramt af en geværkugle, der var gået lige gennem hans hoved, lige foran ørerne ved kindbenene, så der var endnu sår på begge sider af kinderne nu godt et halvt år efter krigens ophør.

Når jeg ikke var oppe på godset, var jeg sammen med kammeraterne nede i barakken. Vi havde daglig eksercits med at stå ret og rør og marchere. Vi mærkede lidt til, at den kolde krig var i sin begyndelse, idet man hele tiden talte om, at vi skulle være klar over, at vi kunne komme til at skulle mobiliseres for at gå sammen med vestmagterne mod russerne. Jeg kunne jo fortælle om det der skete hos russerne, der havde tyske krigsfanger.

Ellers passede vi os selv det meste af dagen. Men nogle banditter det har vi nok været ind imellem. Fra et andet gods ca. 2 km fra os, hvor der var samlet forhenværende tyske soldater, der var fra Østeuropa, så vi ofte disse fanger gå på strejftogt ind i vores område, og vi gjorde alt for at holde dem fra vores distrikt. En tidlig aften i skumringen var vi tre fra Kellenhusen, der var strejftet nogle km væk, og vi så da nogle kroater komme slæbende med noget i en teltdug.

Vi blev hurtigt enige om, at de måtte slippe det, de havde organiseret, vi ville tage det fra dem. Vi havde forøvrigt altid stokke med os. Nu ville vi lege militærpoliti, og vi fik hurtigt etableret det således, at vi kunne afskære dem vejen. Da de kom tæt på os, blev de råbt an på tysk, Stop, det er militærpolitiet, bliv stående. De smed omgående det, de kom slæbende med og stak af i vild flugt, to af os gjorde som om, vi forfulgte dem. Nu var det så spændende, hvad de havde i bylten. Da vi fik teltdugen lukket op, så vi, at det var kødstykker af en kalv, som de havde slagtet et eller andet sted i nærheden. Der må have været tre - fire hold, der har slæbt kødet bort. Vi stod i hvert fald med ca. en trediedel kød fra en kalv.

Vi slæbte så vores »rov«, altså kalvekødet, hjem til vores barak og fik gravet et stort hul under en af sengepladserne, som ikke var i brug, her blev kødet anbragt, og sengepladsen blev lavet, så den så beboet ud. Man vidste jo ikke, om der ville komme en eller anden form for ransagning. Efter et par dage havde vi dog glemt alt om dette, og vi begyndte at

koge af kødet, det gav en god suppe, og vi ville nu se, om vi kunne »organisere« nogle kartofler. Vi havde set en dag, at en af de store porte til laden var åbnet for at læsse kartofler på en lastbil, og vi havde iagttaget, at der var flere vognlæs kartofler opbevaret mellem to fag halm.

Hvert fag havde en køreport, den port, der vendte ud mod gårdspladsen, var forsynet med en kraftig hængelås, og porten ud til bagsiden var stængt indefra. Da natten kom, gik vi igang med at grave os ned under porten, lige så stort et hul, at en mand kunne kravle igennem. Så måtte vi op over et fag halm, inden vi kom til køreporten med kartoflerne. Der var jo for frostens skyld sat en bred mur af halm op mod porten, så den vej kunne vi slet ikke være kommet ind til kartoflerne.

Vi havde tre vadsække med, og disse blev fyldt med så mange kartofler, som vi kunne bære. Så måtte vi hele vejen tilbage over halmfaget og ned til porten, hvor hullet var. På den måde fik vi bjærget ca. 100 kg kartofler. Porrer og løg var også blevet »organiseret«. Vi stjal ikke, vi »organiserede« bare alt det, vi kunne komme godt fra.

Juleaften 1945 kom vi over uden nogen form for julelys. Kosten var der heller ikke gjort noget ud af, men vi havde ikke noget at klage over. Røde Kors eller nogen anden forbindelse hjem til havde vi ikke. Vi vidste dog, at vi var nær på den danske grænse og håbede på snart at få besøg af kriminalpolitiet. Vi kom dog langt hen i januar måned, før der viste sig to engelske officerer sammen med to danske kriminalfolk. Vi blev adspurgt om vores fødselsdag, fødested og vores sidste adresse i Danmark, samt vore forældres navne. Jeg måtte jo fortælle, at jeg ikke kendte min mors adresse, og at min far sikkert var i en eller anden engelsk fangelejr. Opmuntrende var det selvfølgelig, at vi nu ligesom havde fået kontakt med vores hjemstavn, men på den anden side, så havde vi ikke fået noget som helst at vide om vores fremtidige skæbne.

Lejrchefen fik lidt betændelse i såret, han havde ved kindbenet og kom på sygehus i Heiligenhafen. Jeg var heldig to gange at få tilladelse til at besøge ham der. Det var med tog fra Neustadt til Heiligenhafen. Jeg havde engelske rejsepapirer. Det gav jo en god afveksling i hverdagen at komme ud at se sig lidt omkring. Chefen blev fra sygehuset i Heiligenhafen sendt til Danmark, vi så ham ikke mere i lejren.

Endnu engang fik vi besøg af det danske kriminalpoliti, der skulle have supplerende oplysninger, men om dem derhjemme, vidste de ingenting. På mit spørgsmål om de havde haft forbindelse med min mor, sagde de, at det havde de ikke haft. Vi fik dog at vide, at vi i løbet af få uger ville blive overført til Danmark, hvor vi skulle anbringes i Fårhuslejren.

(Denne lejr var bygget af tyskerne til internering af danske modstandsfolk og hed dengang Frøslevlejren).

Ugerne sneglede sig afsted, vinter var det, og vore aktiviteter var meget i aftagende. Eksercits gjorde vi heller ikke mere. I begyndelsen af marts kom der besked, at vi skulle være klar til afrejse, men dagen var endnu ikke fastlagt. Så en skønne dag kom de danske grønne salaffade for at hente os hjem til Danmark, hvor vi blev anbragt i Fårhuslejren. Barakkerne var bygget i en rundkreds, således, at gavlene vendte ind mod midten. Der var to rækker barakker forskudt for hinanden. I midten af cirklen var der en stor bygning med et højt vagttårn. Derfra kunne man med lyskaster lyse ind mellem alle barakkerne. Der var to rækker pigtråd omkring lejren, og i hjørnerne var der også her vagttårne. Tre gange om dagen blev vi ført over i spisebarakken. Kosten var alm. dansk mad, og vi fik det, vi kunne spise. Om aftenen var der også bygvandgrød til dem, der ønskede det. Tobak og cigaretter fik vi ikke, men vi kunne få noget stangskrå at tygge på.

Efter fire uger i Fårhuslejren blev jeg overført til arresthuset i min købstad, og her fik jeg første gang besøg af min mor, der naturligvis var meget glad for at se mig. Vi måtte dog kun tale om familiære forhold, begyndte jeg at spørge til for eks. om, hvor meget straf min mor mente jeg ville få, blev vi afbrudt og skulle tale om noget andet. Jeg blev godt behandlet i min købstads arresthus og fik også lov til at læse lokalavisen. En tirsdag middag, da jeg fik avisen, kunne jeg læse, at jeg var blevet idømt fængsel i 1 år og seks måneder for landsskadelig virksomhed, med fortabelse af de borgerlige rettigheder i 5 år. Jeg forstod ikke en brik af det hele før om eftermiddagen klokken 14, hvor jeg blev ført over i domhuset og stillet for en dommer. Jeg opfattede de spørgsmål, der blev stillet mig om min deltagelse i tysk krigstjeneste, var rene rutinespørgsmål, standardspørgsmål, som man bare skulle igennem. At jeg tilhørte et mindretal, blev der overhovedet ikke taget hensyn til. Jeg fik at vide, at jeg som 18 årig godt kunne have vidst, at sådan kunne man ikke gøre, når man var dansk statsborger, og Danmark var besat af fjenden.

Efter et par dage i arresten der, blev jeg kørt til Hjøllund. Her var der et åbent ungdomsfængsel, og vi arbejdede i de store fyrreplantager med at tage rødder op til brændsel. Rødderne blev lagt i store bunker og blev afhentet af lastbiler et eller andet sted hen. Vi fik også en form for aftensko-leundervisning, i dagtimerne altså. En psykolog kom også for at teste vores intelligens. Jeg fik herunder stillet et spørgsmål om, hvilket land der var størst, Norge eller Danmark. Jeg blev meget irriteret over det spørgs-

mål og sagde til psykologen, at han stillede vildledende spørgsmål, for der var jo to svar. Han havde ikke præciseret, om det var befolkningen eller arealet, der skulle svares på, så nu måtte han jo vælge, om jeg skulle svare på begge spørgsmål eller kun på et. Nå, bagefter kunne vi begge grine af det, han kunne i hvert fald konstatere, at jeg ikke var en sinke. Midt på sommeren blev jeg ført til samtale med fængselsdirektøren, og vi talte om min fremtid, om hvad jeg gerne ville beskæftige mig med, når engang jeg blev løsladt. Jeg kunne godt ønske mig at komme tilbage til landbruget, og allerhelst ville jeg arbejde med dyrene. Malke køer og passe kalve.

Denne samtale førte til, at jeg blev flyttet til ungdomsgården Møgelkær ved Horsens, hvor jeg kom til at arbejde i kostalden. Det var et rigtigt ønskejob for mig. Vi fik undervisning, der kunne sidestilles med den undervisning, landvæsenselever fik. Vi havde malkekursus og havde fodringslære og hørte en masse om kalvepasning. Vi var virkelig glade for overfodermesteren. Jeg var her til den 22. december 1946 om eftermiddagen, hvor jeg blev kaldt op til fængselsdirektøren, der kunne fortælle mig, at jeg nu var en fri mand. Man havde skønnet, at min opførsel var således, at man havde eftergivet mig resten af fængselsstraffen. Jeg skulle nu gå over på mit værelse og pakke mine ting sammen og komme tilbage til hans kontor kl. 16, så ville der være en bil, der skulle køre mig til banegården i Horsens. Jeg havde jo også tjent lidt penge ved at arbejde i kostalden: 46 kr. og 25 øre.

Klokken 17 om eftermiddagen den 22. december stod jeg på banegården i Horsens som en fri mand med billet til Bylderup Bov, hvor min mor og søskende boede i nabobyen Burkal. Jeg havde fået et par nye ravnudgsbukser og undertøj, skjorte og en ravnudgsjakke, og så havde jeg selv den tyske overfrakke. Togrejsen varede for mig en evighed, der var omstigning i Fredericia, i Lunderskov og Tinglev. Jeg var hjemme hos min mor og mine 5 søskende om morgenen den 23. december ved 7 tiden. Jeg måtte ind på en gård, hvor man var ved morgenmalkningen, for at spørge om, i hvilket hus min mor boede.

Da jeg kom til huset, sov alle trygt i deres senge, jeg fandt ud af, hvor soveværelset var og bankede forsigtig på ruden, de vidste jo ikke, at jeg kom hjem. Da jeg så hørte lyde inde fra soveværelset, kunne jeg ikke finde på andet end at kalde på min lillesøster, som jeg havde et kælenavn til: "Prylle" kaldte jeg et par gange, og så blev der ellers tumult derinde. Alle var klar over, at det var mig der kom. Jeg var den eneste, der kaldte vores lillesøster for Prylle.

Nu var jeg så hjemme hos min mor og mine små søskende. Alle kom op i en fart og fik tøj på, og så fik vi vores første morgenkaffe i mange år sammen. Det var jo juleaftensdag, hvordan skulle nu julen holdes. Ret mange penge var der ikke at gøre med. Jeg havde fået udbetalt godt 46 kr. At få socialhjælp var jeg jo afskåret fra, idet alle dømte for landsforræderi jo havde fortabt de borgerlige rettigheder i fem år. Alligevel syntes jeg, at jeg ville følges med min mor til sognerådskontoret for at melde min ankomst og til folkeregisteret, og så kunne vi jo tale med kærneren om evt. lidt julehjælp. Min mor fik udbetalt 10 kr. i anledning af julen.

Så holdt vi en dejlig juleaften, gaver var der ingen af, men vi havde da hinanden. Det blev hurtigt hverdag for os, og vi måtte planlægge vores fremtid, først og fremmest skulle jeg se at få noget arbejde. Lidt uden for byen boede der en ældre ugift bondekone, der havde et lille husmandssted, der fik jeg lidt arbejde med at tærskes med plejl. Det var rughalm, der skulle bruges til at tække taget med. Jeg tror, jeg fik en krone om dagen.

I landsdelens avis læste jeg så en annonce. En landmand med en besætning på 50 køer plus opdræt og uden svin søgte en fodermester på grund af uheldig lejemaal. Det var i en egn helt oppe ved Kongeåen. Jeg talte med min mor om det, og vi besluttede at rejse derop. Jeg ringede forpagteren op og aftalte, at han hentede os ved toget. Det kan nok være, at han missede lidt med øjnene, da han så det ulige par, der dukkede op. Men han sagde bare "Vi venter med at tale om pladsen, til vi er hjemme på gården".

Her fortalte vi så grunden til, at det var mor og søn, der søgte pladsen, og at vores far om halvanden eller to år ville komme hjem til os. Forpagteren svarede, at det sådan set ikke kom ham ved, han manglede bare et par ordentlige folk til at passe besætningen, og så talte vi ellers om, hvilke erfaringer vi havde i kostalden, og da kom mit ophold på Møgelkær mig virkelig til gavn. Forpagteren fik straks ringet til en vognmand, og vi skulle flytte i løbet af de næste tre dage. Jeg var i denne plads halvandet år, så kom vores far hjem og overtog fodermesterarbejdet sammen med min mor, og jeg fortsatte på gården i endnu halvandet år som arbejdende forvalter. Der var 265 tdr. land under plov og 65 tdr. land blandet skov. Derefter var jeg fodermester hos forpagterens far i et år og tog så på landbrugsskole på Fyn.

Både for os voksne, og for vore mindre søskende, var det dejligt, igen at have vores far hjemme. I mange måneder efter maj 1945, gik min mor og ventede på at høre nyt fra hendes mand. Det skulle blive forår 1947 inden vi hørte livstegn fra ham. Far var jo blevet evakueret sammen med

nordmændene fra Stuthof, da russerne nærmede sig Østpreussen. Evakueringen foregik til fods, ad forårsoplødte veje. Nordmændene var nogenlunde garderet mod det kolde vejr, de havde gode frakker. Vores far har fortalt, at det var en lang og drøj tur. Efter måneders vandring var man kommet over Elbe floden, og så varede det ikke længe, inden englænderne nåede frem. Vi havde godt nok hørt om de lynchstemninger, der blev, når KZ fanger blev befriede. Her var det dog ikke KZ fanger, men internerede det drejede sig om. Nordmændene var meget opsatte på, at gå i brechen for min far overfor englænderne. Uden ham ville de ikke have overlevet turen, fortalte de til den engelske forhørskommission.

Far var så kommet i engelsk krigsfangenskab, og der blev alle SS soldaters forhold fra KZ lejrene særlig undersøgt. Englænderne sendte så min far hjem til Fårhuslejren om foråret 1947. Her kunne så hele efterforskningen om min fars tjeneste i KZ lejrene begynde forfra. Også her kom nordmændene rejsende, ned til Haderslev og gik i forsvar for min far ved dommerundersøgelserne. De norske politifolk havde mange rosende ord om min fars omsorg for dem, både i lejren, men også under evakueringen vestpå.

Far kunne nu overtage fodermestergerningen sammen med min mor og de blev i denne plads endnu et par år. Vore forældre døde henholdsvis i 1983 og 1988.

Jeg var glad for at være på landbrugsskolen, og på vores kemilærers opfordring deltog jeg i sommerholdet med 3 måneders forberedelseskursus til Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Til optagelsesprøven skulle vi bestå prøve i kemi, engelsk og tysk. Jeg bestod med meget godt i alle tre fag.

Til efteråret 1951 begyndte jeg agronomstudiet på Landbohøjskolen, og demitterede som landbrugskandidat i maj 1955. Min første stilling var assistent i husdyrbrug i Vestjylland, så var jeg rådgiver i kvægavl ved et græsk kooperativ 108 km nord for Athen i et år. Derefter har jeg haft 3 konsulentstillinger som all round konsulent. Var så fast timelærer ved forsvarets civilundervisning, indtil det blev ophævet i 1972. Jeg blev så statsstjenestemand ved et revalideringscenter i Jylland, indtil bistandsloven blev vedtaget, og jeg måtte derfor søge over i kommunalt regie, hvor jeg var i en bistandsafdeling i fem år. Da jeg trængte til forandring, søgte jeg om forflyttelse til skattekontoret, idet jeg jo som agronom havde haft 150 landbrugsregnskaber. Jeg virkede så på skattekontoret med landbrugsligning som speciale, indtil jeg i 65 års alderen gik på efterløn.

Nu bruger jeg min tid som frivillig medarbejder på et plejehjem. Her er nok at tage vare på. På min computer skriver jeg husavisen hver måned og jeg har også et par småregnskaber for beboerforeningen. Lystfisker er jeg også og er kasserer for den stedlige lystfiskerforening på fjerde år.

Efterskrift

Inden jeg afslutter min livshistorie, skal jeg lige fortælle, at overlægen, som jeg nævnte i indledningen, har fulgt mit skriveri, afsnit for afsnit, og kommet med opmuntringer hele vejen igennem. Jeg blev glad, hvergang overlægen sagde: "Bliv ved Fritz". Det er jeg meget taknemlig for. Og jeg oplever, at jeg er blevet meget bedre til at tale med andre mennesker om min tid i tysk krigstjeneste. Med andre ord, jeg har fået det meget bedre med mig selv, og har som der står i sangen "Lykken er ikke gods eller guld ": Jeg føler fred med mig selv, fred med min gud, og fred med min næste.

Jeg skal herved takke Kjellerup Kunstforening, der ved deres mellemkomst har gjort det muligt, at udgive mine erindringer i bogform.

Endvidere takker jeg Orla Dietz, Lars Pilegaard og Hans Kruse for godt samarbejde omkring trykningen.